

ANTOKOLSKY : SPINOZA.

MULT ÉS JOVO

ZSIDÓ · IRODALMI, · MŰVÉSZETI, · TÁRSADALMI · ÉS · KRITIKAI · FOLYÓIRAT.

Az O. M. I. K. E. kulturbizottságának közreműködésével szerkeszti

DR. PATAI JÓZSEF

Megjelenik minden hó elsején
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VI. ker., Podmaniczky-
utca 6. szám. Telefonszám 146-92.
Előfizetési ára az O. M. I. K. E. párt-
fogó tagdíjjal együtt egész évre:
20 korona, diszkiadásban 30 korona.
Egyes szám ára: 2 és 3 korona.

DR. HAJDU MIKLÓS: EGY ZSIDÓ SZÍVRŐL

Imok álmodója, Judenstaat politikusa és költője, aki filozófus is voltál, — megérted, hogy egyetemes gyásznak emlékezése nálunk nem emelhetette ki a köznapok sorából a tamuszvégi napot, amelyen tíz esztendővel ezelőtt gyászba borítottad a golusz üldözött és nyomorgó százezreit. Jó dolog epikusnak lenni, az legalább invokációval mehet neki a témának. Nekem nincs ehhez a nekifohászzkodáshoz jussom, hát csak nézem, nézem mélázó szemmel a Presse Pariser Feuilletonistjét, nézem szomorú mámorral és hiába, csak a tüzes szemét látom, ahogy a baseli Rajna-hídról a nagy erő fenséges hitével tekint a messzi Kelet, Palesztina földjének megváltozó világába. Szabad-e szeretnem a Herzl Tivadar szívét? Szabad-e lelkesednem, ha végigkísérem szép, rövid életének nagyszerű ívben lendülő pályáját? Szabad-e? hiszen nem csak író, nem csak poéta, nem csak tervező és államformáló zseni volt, de férfiereje alkotótehetségének teljességében — cionista volt, az első és a legnagyobb. Cionista! Tessék még három felkiáltójelet idegondolni, aztán előveszem a hangfogót, mert szordínó nélkül még ávnak gyásznapjaiban is tilos tán e melódia.

Ha azt mondom, én csupán a zsidót értékelem

¹ Csak jegyzetben, csak apró betűvel írom ide, hogy álltam már szemközt sokszor a cionizmussal. Írásban is, szóban is. Mégis hadd tegyek vallomást, hogy amikor a cionizmus hivatalos keretén kívül tudom magam, amikor a cionizmus gondolatáig az én politikai álláspontom föl nem ér, akkor is meglátom a zsidót, a zsidó érzést a cionistákban. Kétségkívül van ebben megalkuvás, sok tranzigálás, de méltóztatik tudni, hogy a politika mindennütt a világon nem egyéb, mint a lehetőségekkel való

benne, én egyesegyedül a fajtájáért könnyező és népeért hevülő gondolkodóra emlékezem halálának tizedik évfordulóján, akkor már meg is érkeztem a hipokrizis állomására. Ahol egyebekben otthon vagyunk, valahányszor szembe kell néznünk a cionizmussal.¹ Mert ez aztán véres tréfája az életnek, hogy amikor Herzl Tivadar a történelmi távlat teljes nagyságában áll előttem, akkor — magamról, meg önről beszélek, tisztelt olvasóm. Hogy én, meg ön: nem vagyunk cionisták. Megint hitet teszünk, hogy mi jók vagyunk, hogy mi nem vagyunk hazaárulók, hogy mi nem konspirálunk. Nem, nem, mi nem gyujtottunk emlékmécsest a halála napján. Oh, mi tudunk felejtetni is, amikor a bölcsességünk úgy diktálja. Ha úgy tetszik, még csak a magunkénak se reklamáljuk. Pedig Pesten pillantotta meg a napvilágot. És nekünk írta Pressebeli leveleit a párisi zsidó kapitányról, akivel a mi tragédiánkat játszatta el a kilencvenes évek Franciaországa. Aztán a mi gyötrelmeinket kiáltotta világgá a romániai zsidóüldözések vad fergetegében. Eddig rendben is volt a dolog. De aztán, hogy szíve vérével a Judenstaatot vetette papírra, sőt ezzel meg nem elégedve: tárgyalta a német császárral, a pápával, a szultánnal, míhelyt a teremtmény és államformáló cionizmus világpolitikájának nemzetközi irányi-

egyezkedés. Csupán azért emlitem a magam dolgát, mert nem szeretném, ha a Herzlről való emlékezésemből programvallást olvasnának bele. Nincsen efajta programbeszéd szándékom, de különösképpen nem írhatok valamely irányzat alkalmoszerű exponálása e hasábkob obligójára, amelyek — ezt tapasztalásból mondhatom — teljes szabadsággal adnak vendégjogot minden zsidó eszmény jelezésének.

(Dr. H. M.)

tását vette a kezébe, mondom, ekkor már Herzl Tivadar nem a mi hősünk, nem a mi emberünk. Írt, értekezett, utazott, mozgalmat vezetett, pártot toborzott, pénzt gyűjtött, szónokolt: és ennyi munka, ennyi erőfeszítés láttára nem lehetünk fentartások nélkül való hívei, nem lehetünk a magasztalói. Hát valóban olyan kárhozatos bűnben fogantatott az ő akarata? Még jó, hogy poéta is volt, legalább feloldhatjuk bűneinek súlya alól azzal, hogy mestersége vitte az utópiák színes mesebirodalmába. Utópia? A Zangvill halhatatlan mondása jut eszembe:

— A szegény milliomosok palotáikban a zsidók sanyargatóinak közvetítik a kölcsönöket... a rabbik Cionért imádkoznak, de pání félelem tartja őket rettegésben, hogy maguknak is oda kell menniök...

Ez már nem utópia, ez az élet realitása, a valóság, az igazság. „You dreamed a dream and You have paid the cost...” Te álmodtál és megfizetted árát... — sirja halotti énekében Herzl Tivadarról ugyancsak Zangvill. Aki, úgy gondolom, ha ma szemközt is áll a cionizmussal, sohse

Herzl a német császár előtt Herzl devant l'empereur d'Allemagne
a jeruzsálemi sátorfőúton (1898). à Jérusalem (1898).

tépi szét a legszebb köteléket, ami költőt költővel egybefűzött.

Világító fáklya és próféta, vezér és hős volt Herzl Tivadar; a nagy akarások és nagy cselekvések tüze lobogott szemeiben. Megindított egy lavinát, ha állampolitikai elgondolásában, ha a kivitel rögzítésén, roppant feladatának részletmunkája során tévedett is, még tévedéseiben is zsidó volt. Zsidó volt és nagy koncepció. Hogy a mai cionizmus nem az ő politikája, hogy telepítő-akcióvá formálódott az eredeti gondolat: ez mit sem von le Herzl értékéből. A Judenstaat bizony irodalmi emlék lesz. Vagy marad továbbra is halk imádság, panaszos sóhaj. Aki ma a cionizmus élén állnak, nem akarnak és nem is lehetnek Herzl álmainak valósítói. Azonban ezt végezze el a történelmi kritika. Mindhiába: a nagy zsidó ritkaság, sokszor prófétai horizontú példánya áll előttem. „Weniger Dichter als Heinrich Heine, weniger Redner als Disraeli, weniger fantasiereich als die Christin Eliot, weniger Administrator und Organisator als etwa ein Baron Hirsch, war er nichtsdestoweniger grösser als jeder von diesen, weil er all das zugleich war.“ Nordau adja át Herzl alakját ebben a klasszikusan tömör foglalatban a halhatatlanságnak.

Bizony a halhatatlanságnak. Mert előttem megjelenhet a nagy újságíró, a jeles belletrista, a koncepciózus gondolkodó, a ritka invenciójú politikus és publicista képe. Láthatom úgyis, ahogy néhai Suttner báróné látta a maga emlékezésében: „Olyan volt, mint egy asszír király és azonfelül mégis egy modern gentleman.“ Nekem lehet érdekes jelenség, másnak csodás tünemény, de mi nem számítunk. A megkancsukázott, a pogromban fűrésztört, a kivért, üldözött, éhező és hontalan zsidótól kérdezzétek meg: ki volt Herzl Tivadar? A földönfutók szava az igazságnak a szava. Az ő szenvedéseik glóriájára fonja Herzl Tivadar zsidó szíve köré a halhatatlanság glóriáját.

... És most elő a szordinóval. Mondjunk csendes szóval, meghiggadtabb nyugalommal tartózkodóbb ítéletet Herzl Tivadarról. Negyvennégy éves korában, alkotóerejének teljében, 1904 július 3-án hunyt el örökre lázban égő szemeit. Amikor már zsendült a vetése. A nagy zsidó gölusznak kicsiny szolgálja volt ő, — de olyan, aminőt ritkán produkálnak évszázadok. Igen: egy kicsiny szolgálja. Ahogy a chanukai menoráról szóló írásában maga Herzl mondja:

— És ha valamennyi láng lobog, akkor álmélkodva kell örvendoznünk az elvégzett munkán. És nincs fenségesebb hivatás, mint a chanukalángok szolgáljának a hivatása...

Ó, mennyi tüzet gyújtott az ő szava, az ő munkája! Nem hiába szerette a menora kilencedik ágát, a világosságot osztó kis szolgálja teremő erejét.

ISRAEL ZANGWILL: THEODORE HERZL¹

Farewell, o Prince, farewell o sorely-trying!
You dreamed a dream and you have paid the cost:
To save a people leaders must be lost,
By friends and foes alike be crucified.

Yet 'tis your body only that has died.
The noblest soul in Judah is not dust
But fire that works in every vein — and must
Re-shape our life, re-kindling Israel's pride.

So we behold the captain of our strife:
Triumphant in this moment of eclipse;
Death has but fixed him in immortal life,

His flag upheld, the trumpet at his lips.
And while we, weeping, rend our garment's hem,
„Next year“ we cry, „next Year, Jerusalem“.

Kingsdown, July 4th 1904.

¹ Herzl halálának 10-ik évfordulója alkalmából érdekesnek kínálkozik felfrissíteni azt az angol szonettet, amellyel Zangwill Israel jó barátját és akkor a cionizmusban munkatársát megsíratta. A szonettet a hűség kedvéért pontos prózában adjuk vissza: „Isten veled, herceg, isten veled, ó mélyen sújtott! Almodtál egy álmot és megfizetted árát: Hogy megváltson egy népet, a vezérnek el kell vesznie, barátai és ellenségei egyaránt keresztrefeszítik. De csak tested egyedül halt meg, a legnemesebb lélek Judában nem vált hamuvá, hanem láng, amely lobog minden érben, — és kell hogy újjáteremtse az életünket és újra lángra lobbantsa Izrael büszkeségét.

Herzl avec Zangwill au I. congr. des sionistes.

Herzl Zangwillal az első cionista kongresszuson.

Így lebeg előttünk harcunk vezére, diadalmaskodva a lenyugvás e percében. A halál csak átadta a halhatatlan életnek. Zászlója fennen leng, a harsona az ajkainál és mi, amíg sírva megszaggatjuk ruháink szélét, kiáltjuk: Jövő esztendőre, jövő esztendőre Jeruzsálemben“.

DR. SINGER LEÓ: LEGENDAK JERUZSÁLEM PUSZTULÁSÁRÓL

GYÁSZOL AZ ÉG

Amidőn az Isten elhatározta, hogy rombadönti szent templomát és elpusztítja népét, panaszos hang szólalt meg az angyalok körében.

— Angyalok — mondá —, hogyan gyászolja a király legkedvesebb fiát.

— Gyászfátyollal vonja be fényes palotáját — felelték az angyalok.

— Gyászoljon az Ég is, szólt a fájdalom hangja: És fekete, borús felhők fedték be rögtön a mennyboltozatot.

— Angyalok — kérdi tovább a fájdalom szava —, hogyan fejezi ki a földi király a maga fájdalmát.

— Eloltja a világító fáklyát, válaszolták azok.

— Úgy legyen itt fenn is, — szólt a fájdalom szava. És elsötétült a nap, elhalványult a hold és nem ragyogtak a csillagok.

— Megszaggatja királyi palástját — folytatták az angyalok.

Úgy legyen az Égben, szólt a panaszos hang.

Es meghasította bíbor köntösét.

Magába vonul és szótlanul gyászol, — folytatták az angyalok és nem szólt többé a fájdalom szava.

És sír magában, síratja gyermekét, — folytatták a síró angyalok.

És hatalmas záporban hullott az ég könnye, sirt maga az Isten.

KEMÉNY KENYÉR AZ ARANY

Manta, Aítus leánya volt Jeruzsálem leggazdagabb matrónája, de a legfukarabb is. Pompás palotája, temérdek sok kincse, drága puha szőnyegekkel volt a száz terme borítva. Kényelmesen üldögélt és kíváncsian hallgatta az ostrom felől jövő híreket. A jajveszéklés nem hallatszott hozzá. Kettős, kiváttázott ajtók zárták el fülétől a sokat nélkülöző népnek éhségtől megkínzott jajszávat. Egyszer csak kifogyott a kenyér a házban. Egy arannyal küldi finom lisztért a cselédjét.

A cseléd visszajött, nem kapni finom lisztet, csak barna kenyér van.

— Hozzál hát barnát.

Mire a cseléd visszatért, már az is elfogyott. Üres kézzel ment úrnője elébe.

Herzl a kaukázusi
zsidók között.

Herzl avec les juifs
du Caucase.

A matróna nem hitt a cselédnek, nem hitt a szemének, aranyat küldött és nem adtak érte barna kenyeret sem.

Maga ment le a puha szőnyegen a kemény kövekre. Járt, járt, míg éhező testével bele nem fáradt, de kenyeret nem kapott.

Volt aranya, volt sok drágagyöngye, éhenhalt, mert éhezni hagyta népét, amíg segíthette volna.

IZRAEL VIGASZA

A hatalmas királynak megtetszett a csodaszép leányzó, eljegyezte gyorsan, mielőtt nagy útjára ment volna.

Multak a napok, a hónapok, az évek. Társnői gúnyolták a szépséges leányzót és a hű menyasszonyt. Király az arád, de soká is marad, de soká is várat a te vőlegényed.

Fájt ez a beszéd, fájt a gúny a szép menyasszonynak, bement a szobájába és véres könyeket sirt. Aztán elővette királya irását, melyben neki szívét, koronáját felajánlja és megnyugodott a lelke. Eloszlatta a fájo, kínzó gyanút és boldog volt megint, várta hűségesen, várta vidáman hatalmas urát.

És megjött a király és sietett a szépséges arához. „Hogy várhattál oly tiszta hűséggel annyi évig reám?” kérdi menyasszonyát.

— Szívemen hordom királyi irásod, a király szava nem csal.

Szépséges leányzó, Istennek hűséges arája, mindig fiatal Izrael, hordjad sziveden az irást. Tűrj, várj hűséggel. Jön a te királyod, jön a te megváltód. Isten szava nem csal.

ABÁDI IMRE (JERUZSÁLEM): JERUZSÁLEM KÖVEI

I.

A SIRALMAK FALÁNÁL

legelső nap estéjén Jeruzsálemben. Nagy társaság ült az asztalnál. Két kiváló festő, nyelvészek, néhány újságíró, egy kiállhatatlan amerikai zsargonköltő, nők, lányok és más intelligens zsidók a föld különböző tájairól.

— Al kén — fordult hozzám egy helybeli lap kedves és nagyműveltségű riporterje — éjch mocész chén bééjnéchá irénu? (Nos, hogy' tetszik a mi városunk?) He-hajita écel kotél hamaarabi? (Voltál már a nyugati falnál?)

— Még nem voltam, holnap megyünk — mondtam néhány európai ismerősömrre hivatkozva, akikkel egyszerre érkeztem Palesztinába.

— Ugy, tehát holnap...

— Sokat hallottam és sokat olvastam már a kotél-ról; igazán nehezen várom már az órát, amikor végre én is eltűnődhetem előtte egy keveset.

— Kérem, a falnak pusztá megpillantása többet ér, mint az összes poémák, cikkek, tárcák és elmélkedések, amiket eddig összeírtak róla — együttvéve, — jegyezte meg valaki és ezzel a szent fal kérdését legalább egy jó óráig beszéd-tárgyává tette.

— Én is a napokban voltam ott először, — szólt egy fiatal ember — de egy különös dolog mindjárt útközben feltűnt nekem. Én ugyanis a kotél-maaravít egy magaslaton képzeltem, mert úgy tanultam és úgy olvastam mindig, hogy a bet-hamíkdas, a Moriah-hegyen állt. És a falhoz vezető utcák mégis állandóan lefelé visznek, akár csak egy pincegádor. Te — mondom egy helybeli rokonomnak, aki vezetett — hova megyünk, hova vezetsz te engem?

— A kotél-maaravihoz.

— Hogyan, a Moriah-hegyre mennénk?

— Oda, oda, csak gyere.

— Nem értem, hisz lefelé megyünk...

— Oh, nem ön az első, aki ezen megütközik! — felelt erre a riporter. Ez a kérdés már évek óta foglalkoztatja a történészeket és egy részük az ez irányban folytatott kutatások után arra az eredményre jutott, hogy csak a város földrajzi helyzete változhatott: A Har-habajit hegyét — melyet sokan Har-Cionnak is neveznek — egykor egy völgy választotta el Jeruzsálemtől. Ez a völgy később megtelt az elpusztult városrész romjaival, minek következtében egészen felemelkedett és egyenlő lett a bet-hamíkdas hegyével.

— Ezt csak úgy érthetjük meg, ha feltesszük, hogy a völgyön túli Moriah-hegy alacsonyabb volt az óváros fekvésénél.

— Nem is lehet másképp, mert ellenkező esetben most nem mehetnénk a falhoz lefelé.

Néhány percnyi csend következett.

— Ennél a kérdésnél — folytatta egy harmadik — azt hiszem, sokkal nehezebben oldható meg a kotel-maaravi koldus-problémája.

— Engem már odamenet megrohantak, még nem is láttam falat...

— Odamenet, odamenet, de legalább ott a falnál tehetne az ember zavartalanul eleget kegyeletbeli érzéseinek. Én egyedül szerettem volna ott állni fájdalmammal, vagy ha nem is egészen egyedül, de teljesen háborítatlanul a többiekkel, a többi zsidó vándorral. Látva azonban, hogy négy lépésnyire mögöttünk egy egész sereg ember lesi a könnyeinket és figyelni, tanulmányozza, hogy kinek az önfegyelme és energiája merül ki legjobban a meghatottság perceiben, hogy aztán leghevesebb ostromot ő ellene intézzék — a bosszúság és a felháborodás indulata minden más érzésemet és gondolatomat háttérbe szorította, pláne, mikor a legszárazabb üzleti hangon ilyen megjegyzéseket hallottam: „Még ráérsz, ráérsz, hisz az még csak most jött. Hadd sírja ki magát, annál puhább lesz“. Én nem tudtam átadni magamat a fal hatásának, én ezt a grandiózusnak sejtett lelki élményt nem voltam képes végigélni. Mondhatom, csúnya, szégyenletes állapot ez ott a fal körül, de ha már nem lehet végetvetni neki, maradjanak a koldusok a falhoz vezető zúgokban, de meg kellene tiltani, hogy a fal előtti térségre letelepedjenek és hogy ott molesztálják az embert. A térségre vezető bejáratot nem volna szabad átlépniök. Engem igen kínosan érintett és roppant zavarólag hatott reám ezeknek az asszisztenseknek a jelenléte, úgy hogy én könnyek nélkül távoztam onnan. Én nem tudtam, én resteltem sírni üzleti alapra...

— Hagyja csak, kérem, azokat a koldusokat — szólt erre egy öreg szerkesztő, kezével a fiatalember felé legyintve. — Hagyja csak. Azok a koldusok hozzátartoznak a falhoz, a fal hiányos volna nélkülük. Egyik kiegészíti a másikat. A kép ezekkel teljes csak. A fal a zsidó mult szomorú dokumentuma, ezek a földönfutó, porban fetrengő, nincsetlen, szemérmetlenül tolakodó, önérzetlenül erőszakos emberek pedig, túlzás nélkül mondhatjuk, az össz-zsidóság mai sorsát szimbolizálják. Kérem, Törökországban a szultánért, Oroszországban a cárt, Romániában Károlyért, Szerbiában Petárért véreztek és vérzik a zsidó, de mindenütt idegen elem még ma is és egyformán kiveszi a részét a gúnyból, gyűlöletből és megvetésből. Ez a magasabb kultúrájú nyugati államokban talán másképp van? Fűtyölök én az olyan emancipációra, melynek eredménye az, hogy ott a zsidók ma jobban szégyenlik zsidó voltukat, mint azelőtt, fűtyölök én az olyan egyenjogúsításra, melyben az előkelő társaság kegyét és barátságát pénzen kell megvásárolni a zsidónak, mely mellett a zsidó önérzetet csak a külsőségek utáni hajsza felületes, sőt hazug síkerei elégítik ki és végül, amely a

zsidó antiszemitizmushoz vezetett, egyszerűen, amely a legszégyenletesebb benső, erkölcsi zsidónyomort eredményezte. Lehet-e ennél fájóbb, szomorúbb, lesújtóbb sorsa egy ősi kultúrájú, életképes nemzetnek? ... Hagyja csak, kérem, azokat a porban kúszó, szemérmetlen koldusokat... Hozzátartoznak a falhoz. A fal: a mult; a koldusok pedig: a jelen, mely nem sokkal vigasztalóbb annál, amire ez a fal emlékeztet bennünket.

— És aztán muszáj ott sírni? — szóltam én is végre, még akkor nehézkesen gördülő héberséggel: haim muchrachim sam livkot? — Egyáltalában, kell ott sírni? A fal ma már teljesen a multé, amelyen tengernyi könny sem változtathat már. Egy megfakult, bemohosodott emlék, egy porszem, világhírű fényünk, szédítő gazdagságunk idejéből. Nem látom be, miért kellene ott sírni... és éppen ma, mikor e rom felett már a feltámadásunk szellője kereng, mely vigaszt és kárpótlást ígér multunk és jelenünk méltatlanságaiért. Miért kellene ott sírni? ...

És másnap ki volt az, aki minden érvelése,

Saare Zion ou A Saaré Cion (Cion kapuja) vagy Dávid-kapu, amelyen át a síralmak falához vezető utcába fordulnak.

tiltakozása és igazsága ellenére először sirt fel a fal megpillantásakor, ki volt az első, aki a fal láttára felsíkkoltott, mintha a szívét döfték volna keresztül? En . . .

De lehetetlen, hogy egyetlen emberi szívből ilyen síkoly törhessen elő . . . Tán azok a lengyelországi papok, akiknek a leszármazottjai a Szepeségen át egészen a magyar Künságig ereszkedtek, valamennyien én bennem, a késői unokában sírtak? Igen, az apám síkkoltottak fel a szívemből, az apám sírtak bennem, akik egész életükön át vágyódtak e helyre és nem juthattak el soha; igen, ők sírtak bennem, az ő könnyeiket ontottam . . .

Ajh! rettenetes is ennek az ősz falnak a hatása az alsó párkányán lévő pila mécsesekkel . . . Oh, nem hideg, élettelen kövekből áll ez a fal! Nem hideg, hanem forró kövek ezek, én legalább forrónak találtam őket, amint homlokommal rájuk borultam. Forrók, mint a könnyek, melyekkel hosszú századokon át öntözték. És lélek van bennük, szentség, tiszta, nagy szellemek lelke szentelte meg őket és sugallt erőt beléjük. Éreztem ezt az erőt, amint öleltem őket karjaimmal, éreztem, hogy az ereimbe árad és a lelkembe ömlik . . .

Részlet a nyugati falhoz vezető utcából.

Détail de la rue du „Kothel Maarabi“.

Vagy tán csak a valóság ereje az, mely az embert meglepi multunk e bizonyítéka előtt? Most láttam csak, hogy milyen súlyos, milyen ellenállhatatlan a valóság ereje. Ime, nagy multunknak egy látható, egy fogható dokumentuma, mely jobban megacélozza a zsidó öntudatot, mint maga az egész zsidó irodalom. Ezért is mondtam, hogy e fal köveiben lélek van, szellem, mely örökre zsidóvá avatja azt, aki szavait megérti.

Csodálatos ennek a falnak a varázsa. Bár minden kis porszemével a múlté, mégis azt mondhatnám, hogy a zsidóság jövőjének első és legerősebb alapköve, mert ez az egyetlen pont, az egyetlen kapocs, mely a szétszórta zsidóságot egy közös vágyban, egy közös érzésben és fájdalomban egyesíti. S midőn ott álltam mozdulatlanul, a könnyektől égő szemekkel föfelé tekintve a kotel-maaravi felső, fakó, kőszá fűvekkel benőtt kősoraira és elgondoltam, hogy ha a *bet-hamikdash*-ból ennyit se hagytak volna meg Jeruzsálem elpusztulásakor, ha még ennyi keresnivalójuk se lett volna őseik földjén azoknak a zsidóknak, akik eddig a kotel-maaravihoz zarándokoltak, — megértettem e fal nagy történelmi szerepét és jelentőségét is.

BARÁTH ALBERT: HAJNAL A JORDÁNON

Fekete hollók szállnak az éjben,
Messzire hallik a halk suhanásuk.

Alszik a Hebron, csend a lígetben,
Kőszá gyík ugrík a holt avaron.

Távol az éjben ködhegyek állnak,
A Jordánt nézik vad-komorán.

Szilaj koponyájuk az égbe fúródik . . .
Szűz testin az égnek — jaj! — sebet ütnek.

Nyílik a seb, kiszivárog a vér
S az első foltok félve pirulnak.

De ömlik a vér már s festi a bársonyt,
Életre riasztja a holt feketét.

Ébrednek a színek s ébred az illat,
— Hegyek mögül íme kiszökken a nap.

Ágyában a Jordán nyitja szemét
S a nap sugarát mosolyogva köszönti.

Aztán csacsogón panaszolja neki,
Hogy mily szomorú és gyászos az éjjel.

EMANUEL JÓZSEF: LEIBLER CHIEL ÚTJA

Leibler Chiel belátta, hogy nem embernek való az ő mármarosí élete és Leibler Chiel feljött Pestre.

Tulajdonképpen azt sem tudta, hogy mi az, Pest. Vagy legalább nem tudta, hogy miért lehet megélni Pesten és miért nem lehet Rahón. Csak érezte, belátta, hogy sokan vannak ők Rahón fókaszírra vágyó szegény kazár eszkimók. Leibler Chiel követte hát a többi példáját, a többiét, akik mint gyámoltalan éjjeli bogarak, nekiröpültek Pestnek, a nagy világosságnak.

Mialatt vitte rázva, dübörögve a haragos ércmasina két apró gyermekével és a feleségével, még nem tudta, hogy mit fog csinálni, hogyan fogja kezdeni odafönn a nagyvárosban. Eszébe se jutott előlött gondolkozni. Leibler Chiel egy istenhívó ember — mit ember — zsidó volt, aki minden gondját eleve a jó Istenre hárította. Nincs mit ennie? Majd lesz. Az Úr nem hagyja el a benne bizakodókat. Ruha kéne, mert a meglévő már lelóg róla? Isten felruházta már Ádámot és Évát is a paradicsomban, pedig azok nem is voltak egészen az igaz hiten. Hát majd csak meglesz valahogy övele is.

Igy gondolkozott. Leibler Chiel. És ha az egész vonaton a sok, az étellel kétségbeesetten birkózó ember között nem is volt reménytelenebb egzisztencia, mint az övé, Leibler Chiel olyan gondtalanul és vidáman nézett e jövő elé, mint senki más.

Egész éjjel utaztak. A két gyerek jobbról balról nekivetve fejét anyja ölének, nyugodtan aludt a gyér pislogású lámpa libegő, sárgás fényében. Az asszony feje ide-oda ingott a vonat rázásának megfelelően és a nagyobb zökkenőknél ijedten nyílt fel egy pillanatra a lecsukódott szemhéj, amelyből az álomtól kifejezéstelen szemgolyó kandikált értelmetlenül kifelé.

Leibler Chiel nézte jólesőn, különös ellágyulással a három alvót és büszkeséggel vegyes gyönyörűség járta át a szívét. Íme az ő családja, akiért dolgozni fog Pesten, akiknek pénzt fog keresni, pénzt, sokat és megveszi nekik Rahón a házat, ahol eddig laktak, de ahol már nem lakhattak tovább, mert nem tudták már tovább fizetni az ötven forintokat, ami évenként házbér fejében kijárt.

Messze, bent az Alföldön robogott már a vonat és a hajnal kezdett vörös derengéssel szerteáradni a messze síkságon. Leibler Chiel lassan, lábujjhegyen, hogy fel ne ébressze az alvókat, előszedte az imaszereket, felrakta magára a talliszt, a tefilint és a felkelő nap felé fordulva, amerre Jeruzsálemet sejtette, elmondotta a reggeli imádságokat.

Ira Jann (Jaffa): Kothel Maarabi.
(Le mur de plaintes.)

Ira Jann (Jaffa): Kothel Maarabi.
(A siralmak fala.)

A vonat megállt és Leibler Chiel egyszer csak ott találta magát a szegény családjával a nagy, zajos, forgatagos városban. Köröskörül, mint odahaza a vásáron, szakadatlanul szaladgáltak az emberek felfelé, lefelé, jobbra, balra, mindenfelé. És Leibler Chiel az ő alkalmazkodóképességének finom ösztönével már sejtítette, homályosan, hogy neki is így kell majd szaladgálni, nem nézve senkire, nem tekintve semmire, az élet nagy zsidvásárján. De nem bánta, mert ott volt neki a kicsi kis családja, akiért dolgozni kellett és akiért szívesen, örömmel dolgozott.

És ha elfogták volna kétségek azíránt, hogy meg tudja-e majd állni helyét a kezdet lenyűgöző nehézségeiben, hát akár vissza is fordulhatott volna rögtön. De ez eszébe sem jutott neki. A „Semberche“, a jó Isten odafönn a kékséges mennyeekben, vigyáz az ő népére és mannat hullat nekik a kietlen, kenyértelen pusztaságokon.

Leibler Chiel hát elszállásolta a kicsi családját valami régóta Pestre szakadt rahói ismerősnél és nekiindult a város meghódításának. Birokra kelt

a nagyvárossal, amely annyi ezer meg ezer embert igaz le naponként, de amelyet még csak olyan kevesen hajtottak jármuk elé. Leibler Chiel vértézve ment ebbe a küzdelembe; Leibler Chiel nem volt egyedül. Vele volt az ő, szinte vak-ságig menő hite, az ő ártatlan meggyőződése, amellyel a saját igénytelen kis ügyét, egész Izrael ügyévé emelte, akin a felsőbb hatalmaknak segíteni becsületbeli kötelesség.

Valami boltiszolgái alkalmazást kapott egy hit-sorsosnál és dolgozott és fáradt egész nap, reggeltől napestig. Egy hónapos szobát bérelt a családjának közös konyhával és Leibler Chiel az első este, amikor behurcolkodtak, úgy érezte magát benne, mint az igazak a paradicsomban.

Péntek délután volt, az első péntek, amit mint pesti lakástulajdonos élt át és már erősen közelgett az este. Leibler Chiel tudta, mivel tartozik Istennek, aki őt eddig ilyen szépen megsegítette, kapta hát magát és indult hazafelé, hogy átöltözködve a templomba menjen.

— Hová megy? — kérdezte a főnöke.

— A templomba.

— Ugyan! és ki fog itt nekem dolgozni?

— Szombaton?! — tört ki Leibler Chielből az elsőszörnyedt méltatlankodás.

— Szombat, nem szombat, mindegy az szegény barátom. Most nincs Rahón és szakítani kell a régi erkölcsök iránti érzékenységgel.

Leibler Chiel ijedten hallgatta a cinikus beszédet. De lelke még erős volt, edzett és gondolatait még a havasok tiszta levegője járta át. Nyugodt határozottsággal levetette a kék munkáskötényt és arcán egy kis szomorúsággal, de annál több energiával elkészönt az üzletből, hogy soha többé vissza ne térjen oda.

Egyszerű ember volt ez a Leibler Chiel, egyszerű, de erős. Olyan fából való, melyből a hő-söket szokta faragni az élet szeszélyes masinája. Ellentállás kell ezeknek, küzdelem, ahol érvényesülhet a bennük felhalmozódott ősenenergia. Ilyen emberek nál a jólét csak tespedéshez vezet.

Új foglalkozás után kellett néznie. Egy pár forintot szerzett valahonnan és felcsapott utcai árusnak. Egyszer az utcasarkon árulta a mandulát, mazsolát, télen meg narancssal, datolyával kereskedett az utca népe között. Aztán újévi kártyák, képeslapok, majd palmaágak és ünnepi imádságoskönyvek következtek.

Leibler Chiel gyarapodott. A következő évben megüresedett valahol egy kapualja és ott állandósította eddig ide oda vándorló üzletét. Az egész olyan egyszerű volt. Leibler Chiel dolgozott és munkájának megvolt az eredménye. A szerencse is segítette: az utca, ahol Leibler Chiel tanyáját felütötte, mind forgalmasabb lett. Leibler Chielnek már tisztességes kétszobás úrilakása volt, a gyermekei szépen öltözködtek, éhesen nem feküd-

tek le sohasem; Leibler Chiel útban volt a jómód Parnasszusa felé.

És ekkor különös, addig soha nem érzett érzések lepték meg őt. Először csak a szíve fájt és szelíd, határozatlan sajnálkozásféle motoszkált az agyában. Később, ahogy a vagyon nőtt, amikor már szép, fényes üzlete volt a Király utcában és hatszobás lakása a körúton, érzései erőteljesebb alakot öltöttek, már nem fájdalmat, haragot érzett Leibler Chiel, látva szombaton üzletének szomorúan lezárt redőnyeit és keblében keserű lázadózás kelt a vallás ellen, az Isten ellen, aki ime tétlenségre kárhoztatja őt, mikor dolgozni akar és mikor dolgozni oly szép. Oly szép és hasznos.

Leibler Chiel már egész más ember volt, mint évekkkel ezelőtt. De ez érthető volt, mert akkor még ő volt rászorulva az égiek kegyes támogatására, míg ellenben most egyedül is elég erősnek érezte magát és most ő volt az adományozó fél, tőle követelt a vallás áldozatokat, keserves, fájó lemondásokat.

Leibler Chiel nem ment vissza soha többé Rahóra és egy péntek estén — a kezdet szerény félenksségével bár — nyitva maradt a királyutcai üzlet, a Leibler Chiel üzlete...

CSILLAG LIPÓT: FIAM BÖLCSŐJÉNÉL

Míg rámmosolyg és gögicsél már
A vérem vére: gyermekem,
A lelkem tiszta örömeiben
Megszáll valami sejtélem.

Valami gyötrő, kínos sejtés
Nyugalmat, békét sosem ad:
Mi lesz az én kicsiny fiammal,
— Oly gonosz, álnok a világ!

Örök tűrésre, szenvedésre
Szoktassam-e kis gyermekem,
Mint elnyomott és istenfélő
Szülőim tették én velem?!

Szenvedjen, tűrjön ő is szótlan,
Hogy békés legyen élete...?
A lelkem csupa töprengéssel,
Csupa kétséggel van tele.

...Mig rámmosolyg ő... s én tünődöm,
Miként ha látnám, hallanám:
Így töprengett s tünődhetett már
Századik ösöm, úkapám.

DR. FABÓ BERTALAN: FARKASHÁZI FISCHER MÓR

világ leghíresebb iparművészeinek egyike, a magyar művészi iparnak, kisművészetnek halhatatlan úttörője — és még ma sincsen életrajza, nemcsak hozzá méltó, de még akár-milyen se.¹ Büszkesége hazájának, de büszkesége a zsidóhítű magyaroknak is.

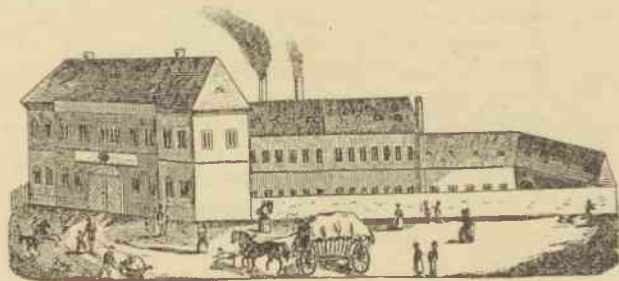
Mikor a szerénysorsú zsidó kereskedőfiú herendi gyárát megcsinálta (1839): Magyarországon alig egypár meg-megszűnő fayence- és kőedénygyár tengődött (Tata, Kőrmöcbánya, Kassa, Buda [a Khun-féle és a Mayeré], Igló, Erdélyben Batiz), de az osztrák és a cseh verseny miatt nem tudtak zöldágra vergődni. És ez a fantáziával és optimista magabírással eltelt zsidógyerek vállalkozott rá, hogy magyar művészi porcellánt teremtsen és avval még az idegent is legyűri, talán ki is szorítja. Negyven évig, űzte, hajszoalta tervét; se tűzvész, se anyagi bajok² hosszabb időre kedvét nem szegték; nem önző haszonnal, de igazán művészi és erkölcsi eredménnyel megteremtette a világhírű magyar porcellánt, a *herendit*.

A magyar reneszánsz kora, a múlt század harmincas és negyvenes évtizede arról nevezetes, hogy e földön soha a nemzeti eszme a haladás eszméjével úgy se azelőtt — fájdalom —, se azóta úgy össze nem forrott, mint éppen akkor;³ a gettóból a magyarság embertömegébe siető, a szabadon lélegzeni kezdő és magyar munkát végző

¹ Mikor említettem, hogy életrajzát keresném, az Iparművészeti Múzeumban kedves büszkeséggel azt felelték: „Doktor úr! azt majd csak mi fogjuk megírni.” Mondtam, hogy csak még a mai nemzedék annak megjelenését meg is érje!

² Nem volt kereskedői szellem, csak művész és az első úttörőt nem kísérhette az az anyagi siker, ami pl. ő utána Zsolnayt már elérte. Jeszenszky tanácsos gyűjteményében van egy államsegélyt kérő folyamodványa, amelyben felhossa, hogy fiai még a feleségeik hozományát is mind a gyárba ölték bele, mert atyjuk nem kereskedő velük együtt, hanem művész!

³ Amikor a nemzeti eszme és a haladás eszméje egymással torzalkodik vagy egymást marja, mint József császár idejében, vagy az utolsó 30 évben: az mindig nemzeti katasztrófa. Ha a kettő összefog — pl. a negyvenes években és 67-ben —, az az ország felvirágzására vezet.

A herendi porcellán-gyár.
(Winter litográfiája 1859.)

La manufacture de porcelains
à Herend.

Farkasházi Fischer Móritz a herendi porcellángyár alapítója. (Russ litográfiája.) — Maurice Fischer de Farkasház, fondateur de la manufacture de porcelains à Herend.

zsidókat ott minden számottevő tényező szívesen látta, amint a költő mondta: „Minden ember legyen ember és magyar, Akit ez a föld egével betakar” (Fóthi dal); így történt, hogy Kossuth Lajos és Batthyány Lajos gróf egyformán lelkesedtek ezért az emberért. Kossuth már első védjegyi jelentésében igen elismerően szól Fischer Mór úrról, akinek gyártmányai, ha még nem is érik el a világhírű bécsi császári gyárat (a mai *altwien*), de idővel bizonyosan el fogják érni. Pár évre rá már túl is haladta, amikor a tatai Eszterházy Károly grófnak pótolta világhírű meissenai szervizeit és Batthyány Lajos grófnak 1845-ben az első nagy asztali készletet készítette. A Széchenyi-, Pálffy- és Zichy-családok szintén nem maradtak el és bár négy fiával együtt harcolt mint honvéd a szabadságharcban; azután újra munkához látott. Az 1851-iki londoni kiállításon kezdődtek a díadokok I. osztályú aranyéremmel és Viktória királynő nagy rendelésével; két évre rá a new-yorki kiállításról jelenti az osztrák konzul, hogy a megnyitás harmadnapjára minden darabja elkelt. A szardíniai király (Viktor Emánuel, a későbbi olasz király) bécsi nagykövete vele pótoltatja a régi kínai készletet és ilyen munkában később se akad párja (a South-Kensington-múzeum 1857-ben nem tudva herendi dolgot szerzett be, mint régi

kinait és egyszer meg — talán Kopenhágában — a régi kinait mondták mégis tökéletesebbnek, mint az azt utánzó herendit és később kitudt, hogy épp az volt a herendi gyártmány). A londoni 1862-iki, a párisi 1867-iki kiállításon folytatták a diádalok, amikor Eugénia császárné az ő készletével vendégelte meg a mi királyunkat. Humboldt Sándor, Cremieux Adolf írtak neki áradozó dicséreteket („les oeuvres d'art que votre genie a créées“) és a bécsi 1873-iki világkiállításon ő vezet.

Mint minden híres porcellángyáré, az ő művészete is hajlik az egyoldalúságra; inkább utánozza utólérhetetlenül a meissenit, a régi kinait és sevest, mintsem újat és ősmagyart alkotna (ez volt Holics egyoldalúsága is), de ez minden új iparművészetnél úgy van; Meissen, Sevres és Worcester, meg Delft is eleinte kinait utánozott. Mégis a herendi porcellán a magyar biedermeier műiparának csúcspontja.

A múlt nyáron a néprajzi társaság vándorgyűlése alkalmából végigjártuk a pápai gróf Eszterházy-kastélyt; a kastély tele van műkincsekkel, de legnagyobb nevezetessége (mint az Iparművészeti Múzeumnak a holicsi gyűjteménye): a mesés herendi gyűjtemény — mosdótálaktól elkezdve egész a legnagyobbszerű francia bronzba foglalt óriási díszvázákig (a rozsdavörösek csodaszépek). Allítólag egyszer 60,000 forintnyi grófi kisegítőkölcson tőrlesztett Fischer Mór porcellánokkal; igazi mecénási ténykedés, ha ma mindjárt a többszörösét is éri.

Egynéhány, de válogatott műbecsű darabja van dr. Lederer Sándornak, az ismert zsidó buzgóságú bányabirtokosnak. Egy igazgatóőre a Magyar Nemzeti Múzeumnak, aki minden inkább, csak

nem filoszemita, dr. Sebestyén Gyula, a Magyar Tudományos Akadémia tagja szinte hódolattal hajlik meg Fischer Mór zsenije előtt és fáradhatatlan gyűjtője a herendi porcellánnak.

A Magyar Zsidó Múzeumnak két gyönyörű herendi szédertála van, egy pláne celadon-rózsaszínű alapon széderesti jelenettel (a pápai Löwy László dr. ajándéka); tulajdonában van ezenkívül Rusztól származó fametszetű arcképe. A „magyar Pallissy Bernát“ mindig dicsőségünk lesz és élete örök emlékezetünkre méltó.¹

¹ Fischer Mórnak lankadatlan szorgalma, akaratereje, kitartása annyira ismert volt, hogy *Smiles* híres műveinek („Takarékság“, „A jellem“, „Az önségely“ stb.) magyar átdolgozója, Könyves Tóth Kálmán a példaképül szolgáló nagy alakok közt őt mindig felhozza.

PAP IZSÁK: ZSOLTÁR

Mi nagy nekünk, kicsiny szemedben,
Ezernyi év csak pillanat.

A millió világú véghetetlen
Úgy él, úgy hal, hogy szól szavad.

Nincs mély, se sok, magas, se távol;
Csekély, meg semmi mind Neked,
Ki száz csodát teremtesz a homályból,
Min gyenge elménk megreked.

És példa nincs, meg nincs hasonlat,
Mely átfogjon, nincs keret;
Nagy, Jó, Erős, Igaz s más büszke szónkat
Rólad ha mondjuk, szétveted.

Sok apró bajban küzdve mégis,
Reményben, vágyban, szenvedőn
Megérezünk. Velünk van ott az Eg is
Bölcső felett s a szemfedőn.

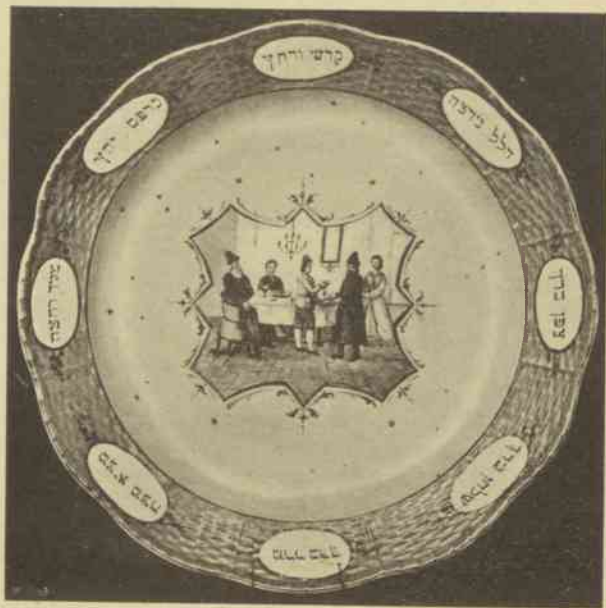
Te nézel ránk a szűz mosolyban,
Ha könnyünk foly, minket siratsz,
Ha nincs helyünk s kivétel, elbotoltan
Tévelygünk, megnyugvást Te adsz.

Ha éhezünk, Te áldsz kenyérrel,
A pusztaságban víz fakad;
S ha megtagadnánk fájó, kínos érvvel,
Te megjelented Szent-magad.

A Jó, mely gondoz, ápol, épít,
Lelket melenget, mint Te vagy
S megfogva köntösödnek lágy szegélyit
Könyörgünk: Isten, el ne hagyj.

A jók Neked ugyan mit adnak,
Mit vesznek Tőled el bűnök?
A jót Te mégis választod Magadnak
S a rossz lelkünkbe vert üszök.

Maradj velünk, keresd a vétünk,
Rostáld ki mind és óvd a jónk;
Maradj vízünk, kenyérünk, édes étünk,
Mindennapink, Mindenhatónk.

Herendi széder-tál.

Plat de pâque de Herendi.

OROSZ-ZSIDÓ NOVELLAÍRÓK

KOVA ALBERT:
SOLEM ALEICHEM

Solem Aleichem: a legnagyobb zsidó humorista. S habár hiába keresünk neki pendant-t a világirodalomban, mert még csak megközelítőt sem találunk, mégsem nehéz jellemezni őt. Alakja, az egész héber és zsidó olvasóvilág legdédelgettebb kedvence, ma már tisztán és kialakultán áll előttünk és ha értékét irodalmilag akarjuk mérni, nem szabad őt abból a szemszögből néznünk, amelyből a humoristákat általában nézni szokás. „Solem Aleichem” — ez az írói neve —, aki soha egy percre se akart más lenni, mint humorista, annyira nem tévedett hivatottságában, hogy a zsidó irodalomban közvetlen J. L. Perc mellett állt, úgy hogy ez a két író tulajdonképpen a góluszi zsidó élet örök emberi szintézisét adják irodalmukban. Perc a kétezzer év óta szenvedő zsidó lélek tragikumát képviseli, „Solem Aleichem” pedig a zsidó psziche ama áldását tükrözi vissza, amely a zsidóságot minden poklon keresztül az életnek konzerválta: az örök optimizmust. Ő nem a helyzetek és a történetek komikumát adja; még kevésbé azt a humort, amelyet a zsidóságon kívül álló — bár különben értékes — írók a maguk és az olvasók mulattatására váltottak ki magukból, a szomorúságában sokszor kómikus helyzetben levő zsidó lélek láttára. Solem Aleichem magának a zsidó léleknek a humorát látja és azt úgy adja vissza, hogy saját alakjai — műveinek olvasására — nem görbe tükröt látnak benne, hanem jószágon mosolygó arcot, amely enyhülést és gyógyulást hoz nekik. Önála a zsidóság nem Quasimodo, hanem fölényes tréfálkozó, aki a legádázabb ellenségét — a góluszi életet — is lemosolyogja és a legnehezebben rája nehezedő harcokat egy-egy optimisztikus gesztussal intézi el. Mint író tehát a legnagyobb érték a nép számára és mint művész a legmagasabb nivójú egyéniség, mert a legkomplikáltabb nép-psziché — a zsidó népé — az ő terrénuma. Innen van, hogy soha zsidó írónak még nem sikerült az, ami önéki, hogy tudniillik a legrajongóbb olvasóközönsége a saját hősei legyenek. S minthogy Solem Aleichem nemcsak az olcsó népretegek pszichiátora, hanem a legdifferenciáltabb zsidó egyéniségeké is, az ő olvasóközönsége az egész, bár külsőleg szétszórta és széjjeldarabolt, de lelkileg egységes, egy pszichéjú zsidóság.

Solem Aleichem egy kis orosz városban született (1864), és élete legnagyobb részét — akárcsak Perc — tanulmány- és felolvasó-utazásokon töltötte és tölti ma is. A legragyogóbb recitátor, akinek vendégsége valóságos ünnepe a gettó zsidóságnak. Nagyobb elbeszélési ciklusai: „A kasztrilevkeiek”, amelyben a legkülönbözőbb zsidó típusokat szólaltatja meg és „Tóbiás, a tejes zsidó lamentációi”. Előbbiből közlünk itt egyet a lehetőség szerint megközelítő magyar fordításban.

Solem Aleichem.

SOLEM ALEICHEM: AZ ÖRÖKÖSÖK („A KIS FELFOGÁSÚ KICSINY EMBEREKNEK”)

I.

Májerek és a Snájerek... Tulajdonképpen nem volt csak egy Májér és egy Snájér, de ikertestvérek voltak és olyannyira egymáshoz hasonlóak, hogy sokszor lehetetlen volt megkülönböztetni őket, ki a Májér és ki a Snájér?

Mesélik, hogy gyermekkorukban egyszer majdnem összetévesztették őket. És lehet, hogy tényleg össze is tévesztették őket.

A dolog pedig a következőképpen történt:

Tudni kell, hogy az anyjuk kicsi, vézna aszszonyka volt, nem túlságosan erős, de meglehetősen szapora természet. Minden évben megajándékozta a férjét egy-egy gyerekkel. A gyerek rendszerint alig kintlódott egy évnél tovább, aztán — a kies pusztákra legyen mondva! — eltávozott... Egyszer aztán beállott a szünet és mármár azt hitték, hogy no most már elég, vége... Mig egyszer — a jó Isten csodája! — öregségére megint beállított a szerencse, még pedig duplán: egy ikerpárral... És minthogy neki szegénynek nehezére esett mind a kettőt táplálni, hát kénytelen volt dajkát venni hozzájuk. Mit tehetett mást? Egy kasztrilevki zsidóember, legyen az bár-

milyen szegény, nem dobhatja ki gyermekét az utcára és nem bízhatja rá idegen kezekre, hacsak nem árvaról van szó...

A két gyerek közül a Májér volt az idősebb (egy erős félórával előbb született) és így az anyja őt magának tartotta meg, Snájert pedig a dajkára bízta, akit magához vett a házba. És minthogy a dajka is csak amolyan beteges zsidóasszony volt, ennél fogva mind a két gyerek egyformán részesült az élet szűkmarkúságában és mind a ketten majdnem éhenhaltak; egész éjjel sírtak és majdnem falramásztak kinjukban...

Egy szép napon pedig történt, hogy megfürösz-tették a két gyereket, természetesen mind a két-tőt egy teknőben. Lehúzták ingecskéiket, befek-tették a meleg vízbe úgy, hogy arcoskaik erősen kipirultak. Ugyilátszik a fürdő jólesett nekik — a zsidóember szereti a forró fürdőt... Fürdő után lepedőbe göngyölítették őket (egy lepedőbe), az-után ágyba fektették (egy ágyba), — és midőn öltözésre került a sor, már nem lehetett megkü-lönböztetni, melyik a Májér s melyik a Snájér?... És az anya s a dajka vitatkozni kezdtek...

— No, nézz... esküdni mernék rá, hogy ez a Májér!

— Én nem értem magát! Nem látja, hogy ez a Snájér és az a Májér?...

— Nohát... minden csúf álmodom... hát meg-bolondult maga?

— Hatalmas Isten!... Hát nézze meg ennek a szemét!... Ez a két szem: ez a Snájéré...

— Maga nagyon okos!... Hát persze, hogy két szem és nem három...

Így folytatta a két asszony az erős vitát. Az egyik Májerre esküszik, hogy az Snájér, a másik pedig a Snájerre akarja sütni a Májér bélyegét... Az egyik: hogy a Májér az Snájér, a másik: hogy a Snájér az Májér és így tovább; s tudja Isten, mi lett volna, ha a férfilátogatók nem buk-kantak volna rá a megoldásra. Mégis csak férfiak!

— Tudja mit? Próbálják megszoztatni a gyere-keket és mindjárt elválnak: amelyikük az anyját elfogadja, az a Májér, amelyik pedig a dajkát: az a Snájér. Egyszerű dolog!

Úgy is történt, alighogy a mellhez helyezték a két porontyot, úgy kaptak utána, mintha böjt után lettek volna! Szívtak mint a piócák és kicsi ajkuk vonaglott a gyönyörűségtől... Kedves kölykök, csak úgy dobálták kezük lábukat!...

— Isten jóságos csodája!... Látjátok, hogy rendezte be a jó Isten az Ő világát!...

Így szóltak a férfiak győzedelmesen és meg-próbálták, csak úgy kísérletképen, felcserélni a két problémátikus csemetét; és ahogy áthelyezték őket, Májert a Snájér helyére, Snájert pedig a Májér helyére, hát mit gondolnak önök, mi történt? Visszautasították?... Még ilyen szopást nem láttak önök!...

Attól fogva minden reményt feladtak. Így lett belőlük: a „Májerek és a Snájerek“ fogalma,

tudniillik két Májér és két Snájér; mindegyik külön magának volt a Májérje is, a Snájérje is... És nem egyszer történt, hogy a tanító összetévesztette őket és elpáholta az egyiket a másik helyét és viszont. Sőt, hogy az ilyen tragikomédia semmi irigységet ne hagyjon maga után, a melámednek nagyszerű ötlete támadt (nem hiába: ahol tudomá-ny, ott bölcsesség).

— Tudjátok mit, gyerekek? Feküdjete le mind a ketten s nem lesz majd egyiknek se kifo-gása; én is kaptam, te is kaptál, egye fene, úgyis a családban marad...

... És csak egynéhány év múlva, a bármicva után, ahogy a Májerek és a Snájereknek meg-nyúlt a lábuk, csak akkor fejlődött ki köztük egy különbség, amelyről éjnek idején is meg le-hetett különböztetni őket. Isten csodája! Mind a ketten szakállt kezdtek növesztetni (úgy látszik, korán nyúltak hozzá a cigarettához), még pedig merően különböző színűt. Májér állán és felső ajakán fekete pelyhek sűrűsödtek (mintha téntá-val festenek), Snájérén pedig piroslott az arca a piros szakálltól (olyan piros az, mint a tűz). Ez a két szakáll nőtt, boszorkányosan nőtt, nőtt, úgy hogy két erős, sűrű szakállt vittek a chupe alá. Mit? Szakállt? Valóságos seprők!... Egy fekete s egy piros seprő!...

Nagy a Teremtő Istennek az ő szándéka és az ő jóságának nincsen határa! Mert képzeljék el, kérem (még elgondolni is rettenetes), mik tör-ténnének itt a két feleség között, ha egyszer összetévesztenék a férjeiket!...

Azonban nem is azt akarom én itt elmesélni. A mese java még csak most következik majd.

II.

Eleddig csupán csak a Májér-Snájerekről volt szó, azaz csupán őket ismertük meg, no meg az anyju-kat s a dajkájukat. Apjukat azonban egy szóval se említettük, mintha, Isten őrizz, nem is volna apjuk. Hát kérem, az ilyesmi megtörténhetik ott, az istentelen nagyvárosokban, ahol vannak amo-lyan lelenház-félék. Ott kérem, az is megesik — a sivatagra legyen mondván! —, hogy a gyerek fel is nő anélkül, hogy tudná biztosan, egyáltalán volt-e apja. Ott igen... de nálunk, Kaszrilevké-ben, kezeskedem róla, hogy az ilyesmi még nem fordult elő soha!... Nem mondom, itt-ott ha egy szegény cselédleány... áldozat... De egy zsidóházban...

Szóval, a Májér-Snájereknek apjuk is volt, s még hozzá igen derék apjuk volt. Úgy hitták, hogy reb Simson és volt neki egy szép, széles, dűsfürtű szakáll. Azt mondhatnám, több volt a szakáll az arcnál, mert hiszen az arca alig látszott ki a szakáll alól. Azért nem is hitták másként, mint Szakállas Simsonnak.

Hogy mi volt reb Simsonnak a foglalkozása?... Azt kissé nehéz megállapítani hamarjába, de nem is fontos, minthogy Kaszrilevkében az ilyesmi

egyáltalán nem fontos... Fontosabb az, hogy reb Simson egyszer meghalt és az egész város áhitattal kíserte őt utolsó útjára.

— Ki halt meg? — kérdezték.

— Reb Simson.

— Melyik reb Simson?

— Azt se tudod? Szakállas reb Simson.

— Kár... kár... hát már ő is itthagyt bennünket... borzasztó...

Így sopánkodtak a kaszrievkeiek, akiket egy-egy haláleset kegyetlenül lesújtott... Annyira, hogy majdnem rossznéven vették a jó Istentől, ha városuk egy-egy lakossal kisebb lett... Furcsa emberek ezek a kaszrievkei zsidók. Nem elég, hogy betevő falatjuk sincsen, hát még azt kívánák, hogy senki meg se haljon közülök!... És az egyedüli vigaszuk az, hogy még Páris sem kivétel ezen a téren. Ott is meghalnak az emberek. Sőt, még a Rotschild is, aki valószínűleg még a királynál is nagyobb úr, attól is bocsánatot kérnek odafentről, hogy kegyeskedjék menni és neki muszáj mennie...

Reb Simson, a Májér és Snájerek apja tehát meghalt. Amíg élt, addig a fiait testvérszeretete szinte példás volt. Egy test, egy lélek. De alighogy lezárta a szemét, halálos ellenségeskedés tört ki köztük. Hogy mi miatt? ... Hát az csak természetes, hogy az örökség miatt. Igaz, reb Simson nem hagyott maga után se erdőket, se mezőket, se méneseket, se gulyákat; még kevésbé pedig készpénzt. Még ékszert vagy hasonlófajta holmit sem hagyott nekik az apjuk; de nem éppen rosszakaratból vagy fősვნყყყყból. Nem, egyszerűen azért, mert soha életében nem volt neki ilyesmije. De azért mégse szabad gondolni, hogy reb Simson semmit nem hagyott a fiainak. Reb Simson olyan értéket hagyott itt a fiainak, amit bármikor pénzzé lehet tenni, akár elzálogosítani, akár bérbeadás vagy akár eladás útján: egy templomi ülést, még pedig egy „keleti ülést“ Kaszrievke városának régi templomában; ez az ülés dírekte a rabbi, reb Jojzep tőzsomszedságában volt!

Ezt hagyta reb Simson örökségül az ő szeretett fiainak. Csakhogy valamiről megfélekedett: arról tudniillik, hogy kire hagyja ezt az igen értékes örökséget: Májerre, vagy Snájerre?

Hát ez bizony hiba volt tőle. Mert alig hogy gyászoló fiait leszámoalták a harminc gyásznapot, az első szombaton igen heves vita támadt a két testvér között. Azt hiszem, sok volna itt beszámolnom erről a vitáról, amely aztán számtalanszor megismétlődött és amely meglehetősen túlment a vitatkozás határain. Legfeljebb a fontosabb érvekre szorítkozhatom itt. Így például Májér: hogy ő az idősebb (egy erős félórával) s így neki dukál az előkelő templomi ülés, Snájér pedig igen erős, sőt kettős erővel támadta ezt az érvet. Először is: ki bizonyítja, hogy ő az idősebb? Hiszen tudvalevő, hogy gyermekkorukban igen

hasonlítottak egymásra és így ki tudja, nem cserélték-e fel őket, úgy hogy nem is Májér a Májér, hanem ő és viszont?! Másodszor pedig: Májér egy igen előkelő apósna örövend, akinek szintén van ülése fent, a keleti falnál és aki ha — száz év múlva — meghal, egyetlen vejére, Májerre hagyja azt s így akkor majd Májérnek két ülése lesz, öneki pedig egy sem! ... Hát hol itt az igazság?!

Ennek az érvnek elhangzására egy harmadik személy is beugrott a két ellenfél közé: Májérnek fentemlített jómodó apósa, akit borzasztóan bántott ez a merész beszéd.

— Micsoda szemtelenség!... Alig vagyok még negyvenéves és — először is: én még élni akarok egynéhány évet és ők máris osztozkodnak a vagyonomon. — Másodszor pedig: ki tudja, nem születik-e még egy fiam, vagy akár több is!... Ez a szemtelenség felháborító!...

A szomszédok abbéli törekvése pedig, hogy valamelyes megegyezést hozzanak létre a két testvér között — egyszerűen füstbe ment. Ők ugyanis azt tanácsolták, állapítsák meg az ülés értékét és aztán fizesse ki az egyik testvér az érték felét és tartsa meg magának az ülést! Hisz' ez csak egyszerű megoldás. Igen ám, olyan valakinél, aki a pénzt többre tudja becsülni egy „keleti ülés“-nél! De nem a Májerek és Snájereknél. Mi náluk a pénz, ha egy előkelő ülésről van szó! A pénz? Rongy, sár, lím-lom! Itt egészen másról van szó. Arról, hogy: miért ülön a másik azon a helyen?! Miért legyen az olyan irigy, olyan konok és ne engedje saját testvérét ott ülni, ahol az annak jól esik? Miért ülön ő az atya helyén s nem én? ... Most már nem is saját magáról van szó, hanem a másíkról!...

Az első szombaton Májér valamivel korábban érkezett a templomba, elfoglalta a helyet és így a Snájér kénytelen volt félreállni az egész ima ideje alatt. A második szombaton már serényebb volt a Snájér és most már a Májér volt kénytelen félreállni az egész ima ideje alatt. A harmadik szombaton a Májér már kora reggel a templomban volt, elfoglalta az ülést, fejét a talliszba dugta — no most fűtyülhetsz! Negyedik szombaton természetesen a Snájér tette ugyanazt, úgy, hogy most már a Májér trombitálhatott nekíe... Ez így ment hónapokon keresztül, míg egyszer nagyszombat napján a templom ajtajánál össetaláltak. Még alig virradt, a templom még be volt zárva és a két testvér farkasszemet nézett egymással... Öreg templom volt a kaszrievkei zsinagóga, de még ilyen szemeket nem látott soha!... Micsoda gyilkos pillantások! Micsoda néma, borzalmas két arc!... Éppen így nézett egymásra egynéhány évezreddel ezelőtt Káin és Ábel, a világ legelső két ellensége, ott a jó Isten ege alatt, vérontásra készen...

No, hála Isten, most már elérkeztünk ahhoz a ponthoz, ahol a dolog vége közeledik...

III.

Tehát a két testvér ott állott a templom ajtajánál és már-már egymás szakállának rontva vagy legalább is készen arra, hogy egymás lelkébe rohanjanak...

Őnök azonban ne feledkezzenek meg arról a tényről, hogy a Májerek és Snájerek nem voltak holmi gézengúzok. Ők egy előkelő apa előkelő fiai voltak, akiktől távol áll holmi részeges egyénekhez méltó verekedés. Ők csak a sámeszt várták, aki a templomot kinyitja — s aztán majd elválík magától, hogy ki az ügyesebb?

A percek évekre nyultak... és ahogy reb Azriel, a kender-szakállú sámesz ki akarta nyitni az ajtót, kitünt, hogy nem lehet... A két testvér neki szorult a zárhoz és ne adj isten, hogy valaki a közelébe juthasson!

— Mi lesz hát? — szolt a derék sámesz komolyan és bölcsen, miközben kivette a tubákos szelencét és egyet szíppantott belőle. — Jó, jó, de hát, ha maguk így fognak itt állni, mint két elszánt bakkecske, akkor estig se nyitom ki a templomot a hívek előtt! Hát mi lesz ennek a vége? Hát van ennek értelme? No szóljanak saját maguk...

Ügylátszik reb Azriel, a sámesz bölcs szavai hatottak a két elszánt testvérré, kissé félrehúzódtak, de alig hogy a kulcs megfordult a sámesz kezében, mindketten ajtóstól rohantak a zsinagógába, fellökve a szegény templomszolgát, akit majdnem letíportak.

— Lassan, a jó Isten áldja meg magukat, lassan — könyörgött a sámesz — széttagosnak egy szegény zsidót, nyolc gyermek apját...

A Májerek és Snájerek azonban nem törődtek a sámesszel és nyolc gyerekével, ők csak a keleti ülést látták, egy pillanat alatt, egy ugrással fenntermettek mindketten és amikor reb Azriel felgyenesedett és rendbehozta szegény csontjait, szörnyű látvány tárult a szeme elé. A Májerek és Snájerek egymásnak szakállába rontottak és ha nem tévedek, véresremarták egymást, úgy hogy az egyik egy fekete szörccsomót szorongatott a kezében, a másik pedig egy piros szörccsomót... Reb Azriel természetesen szörnyen megijedt, hirtelen a víztartóhoz rohant, felkapta és a két marakodó testvért leöntötte hideg vízzel...

A hideg zuhany öntudatra ébresztette a két elvakult testvért, egymás szemébe néztek és úgy elszégyelték magukat, mint Ádám és Éva, mikor a tiltott gyümölcsből ettek és észrevették, hogy meztelenek...

És még az nap este elhatározták a Májerek s Snájerek, hogy a bölcs rabbi elé viszik a súlyos ügyet...

IV.

Ha Kaszrilevke nem lett volna amolyan az istenháta mögé eldugott helység, hanem nagyobb város, ahol újságok, hírlapok és hasonló

okos dolgok jelennek meg, akkor immár az egész világ foglalkozott volna a bölcs rabbinus csodálatos bölcseségével és híhetetlen tudományával. A világ nagy tudósai és törvényhozói a föld minden tájékáról oda sereglenének hozzá, hogy szemtől-szembe láthassák őt; kíváncsi fotografusok megörökítenék fényes orcáját és a legnagyobb lapok riporterei meginterjúvolnák őt reggeltől napestig, az előfizetők száma pedig híhetetlen mértékben megszorodna... De így: Kaszrilevke csak egy kicsi, szerény helység, ahová még véletlenül se téved be egy újságpéldány s így senkise tud Reb Jojzepről, a nagytudású papról, legfeljebb a hívei, akik azonban az egész világ kincséért nem adnák oda őt és akiknek iránta érzett és kifejezett tisztelete felér a világ minden királyának a tiszteletével. (Pénzzel nem igen halmozhatják el őt az ő nyájas hívei, de annál több tisztelettel.) Sőt, azt tartják róla, hogy ő egy misztikus, egy magabazárkózott bölcs, aki csak akkor enged némileg belepillantani az ő végtelen lelkébe, midőn igazságot jönnek hozzá könyörögni. Ilyenkor kisugárzik belőle a valóságos salamoní bölcsesség...

A havdoloh után, beállítottak a Májerek és Snájerek a rabbihoz. Mikor beléptek, már tele volt a rabbi háza emberekkel... Nem kicsinység az, jelen lenni egy Reb Jojzep féle törvényhozásnál!

Reb Jojzep azonban nem sietett a dologgal. Először szabad folyást engedett a két peres fél belső meggyőződésének, vitatkozni hagyta őket. Hadd vitatkozzanak; hiszen az ítélet után ugyanis késő lesz majd. Azután meg a többi jelenlevőnek is van tán némi véleménye a dologról. Kivált Azrielnek, a derék sámesznek, aki most igen nagy szerepet visz az ügyben: ő a koronatanú! (Mennyiért nem adná őt el!) A hangos vita folyt, áradozott, hevült, de Reb Jojzep csak nem zavarta őket. Már ő neki ez a szokása: soha nem siet, nem kényszerít, ki hagyja tombolni az indulatot... Én már rég észrevettem, hogy Reb Jojzep tulajdonképen filozófus. Ez az ő bölcsességének az útja; ő tudja, hogy minden vitaközlésnek egyszer vége szokott lenni...

Igy is történt. Az egész közönség beszélt, beszélt, míg végre elhallgatott. És ahogy beállott némileg a csönd, Reb Jojzep helyet foglalt az ő puha karosszékeben és csöndesen, lágyan és édesen, ahogy ő szokta, imígyen szólott a Májerek s Snájerekhez:

— Kedves, szeretett híveim! Én végig hallgattam mindkettőtök érveit, valamint az összes jelenlevők véleményét és természetesen belátom, hogy szegény mindkettőtök oldalán az igazság. Egy apának fiai vagytok mindketten, még pedig egy igen előkelő, derék apának (a jó Isten nyugosztalja őt békében) a fiait. A hiba csak az, hogy mindkettőtöknek összesen csak egy ülést hagyott örökségül. Mindenesetre drága nektek ez az örökség, mégis csak templomi ülés, még pedig a keleti

oldalon és az ország egyik legrégibb zsinagógájában. Ezt akárhogy elintézni nem lehet és nem szabad. Hanem hát mégis? Mi itt tehát a teendő?... Epp úgy, valamint lehetetlen az, hogy egy ember elfoglaljon egyszerre két ülést, úgy az is lehetetlen, hogy két ember egy ülést élvezzen egy és ugyanazon időben. Sőt, ellenkezőleg, azt hiszem, sokkal inkább lehetséges az, hogy egy ember két ülést foglaljon el, mint az, hogy két ember egy ülésen üljön. Mert: ha egy embernek két ülése van, leül egyszer az egyikre, azután a másikra, de hogy két ember egy és ugyanazon időben ugyanazon ülésre üljön — az lehetetlen. Így például: ime ráteszem a jobb kezemet erre a Talmudra; már most próbáljam meg például ugyanakkor a balkezemet it odatenni — hát nem lehet. Hogy miért? Mert így teremtette ezt a jó Isten és az emberi értelem azt fel nem foghatja. Hanem hát akkor mégis csak az a kérdés: mit lehet csinálni két testvérrel, akiknek csak egy apjuk volt, aki viszont csak egy ülést hagyott nekik, szegényeknek? Hiszen mindegyik joggal ragaszkodik ehhez az üléshez, amely a keleti falnál van, még pedig az ország egyik legrégibb zsinagógájában!... Törvény szerint azt mondanám: osztozkodjanak! No és hogyan lehet egy ülésen osztozkodni? Egy ülés az nem... az nem... egy alma, amelyet két részre lehet vágni!... Van azonban egy megoldás, amely segítségünkre áll és az, hogy mindketten ott üljeteek egymás mellett a keleti falnál. Hogyan? Úgy, minthogy boldogult apátok ülése és az én ülésem két ülés, amely egymás mellett van, ennél fogva le fogtok ülni mind a ketten egymás mellé, az egyik az én ülésemre, a másik meg az apátok ülésére, s így megszűnik minden egyenetlenkedés köztetek. Most már ti azt kérditek esetleg, hogy mit csinállok én ülés nélkül? Erre a felelet az: hol van az írva, hogy a rabbinak vagy akárki másnak, egy egyszerű zsidó embernek saját tulajdon ülésének kell, hogy legyen és éppen keleti ülésének?! A zsinagóga szent hely. Mi célból megy az ember a zsinagógába? Imádkozni. Kihez? A jó Istenhez. Hol lakik a jó Isten? „Az ő dicsősége az egész világot betölti!” Tehát, ha ez így van, mi különbség kelet, nyugat, dél vagy észak?! Mi különbség, ha ott fent a keleti falnál imádkozik az ember avagy ott lent, az ajtónál?! A fő a szent hely és hogy az ember a szívét ontsa ki... Mihez hasonlít ez? Két rabszolgához, akik egy kéréssel a király elé járultak és ahogy a palotába léptek, hirtelen azon kezdtek civakodni, hogy ki lépjen közelebb a király elé, összeverekedtek és egymásnak a szakállába rontottak. Mit csinált a király? Valószínűleg nem nagy tisztelettel illette őket, hanem egyszerűen kivetettte őket... Ha ti verekedni akartok, akkor miért választottátok éppen az én házat?! És egyáltalán minek is jöttök ti a királyhoz, ha azt se tudjátok, hogyan kell előtte viselkedni?!

Ez a példa, aminek tanulságát pedig levonhatjátok magatok, menjeteek szépen haza, éljeteek békében és hagyjátok nyugodni a ti deréket, jó apátokat ott az üdv országában, hogy nyugodtan imádkozhasson ott értetek, értünk és egész Izrael népeért...

Igy ítélte reb Jojzep, a bölcs rabbi és a közönség megnyugodva tért haza.

A következő szombaton pedig — a boldogult reb Simson ülése üresen állott... Sem a Májér sem a Snájér nem foglalta el, mindketten, ahogy a templomba léptek, odaálltak az ajtóhoz és csendes áhitattal imádkoztak... Hiába kérték, unszolták őket, kivált reb Azriel, a sámesz, hogy foglalják el a nekik ítélte üléseket — hiába volt minden...

*

... Aki pediglen előkelő ülést keres magának, keleti ülést reb Jojzep rabbi tözsomszédságában, még pedig a régi kaszrilevkei zsinagógában: az forduljon azonnal a Májerek és Snájerekhez — mindegy kihez, Májérhez vagy Snájérhez, megkapja azt potom áron, mert egyikük se akar ülni rajta... üresen áll... bízisten bűn!...

DR. POLLÁK MIKSA: IMÁDSÁGOS KÖNYVEMBŐL

Mutatvány a szerzőnek most megjelent imakönyvéből

BÚCSÚZÓ A SZOMBATTÓL

JICCHOK HÁKOTON

Isten, ki ruháztad reánk a szentséget,
Megtörött im lelkünk bűnös szenvedélyben;
Kegyelmed, óh Urunk, sohse érjen véget,
„Mint a part fővénye, a csillag az éjben.”

A nap leszállt már a pálmalombok közzé;
Hivlak Isten Téged zsibbadozó taggal;
„Mondád: ha velünk vagy, nem kell ott örökbé,
Bár borongós az éj, eljő még a nappal.”

Kegyelmed oly nagy, mint Tábornak cédrusa,
Földben gyökeredzik, fejével éjig ér,
„Enyészzen el bűnünk, mint múltó harc, tusa,
Mi máról holnapra a feledségbe tér.”

Továtűnt az idő, a fájdalom maradt;
Küld el a nyugalmat, várom már repesve.
„Aki könnyeket vet, az bánatot arat,
Omolnak könnyeim minden áldott este.”

Halld meg, Uram, hangom, im a mélybe vagyok!
Had' repessen ismét a templomajtód szárnya;
„Öszülő fejemen hideg harmat ragyog,
Fürtimet bevonta az alkonyat árnya.”

„Im Hozzád kiáltok szívembe reménnyel!
„Ha a szél a sűrű lombok között kutat
Hunyó csillagok közt mély borongós éjjel.“

Hivlak, Isten, segíts! egyre omlík könnyem,
Beh hosszú az élet, óh segíts át rajta,
„Hiszen mi az ember? elenyészhet könnyen
Mig parázs fejét a nap az éjbe hajtja.“

Nehéz a bűn járma, hisz már olyan régi,
Ostoroz bennünket a pogányok gúnyja,
„Hol van hát az Isten, ki övéit védi?
Ki a dicséretet soha meg nem űnja.“

Gyúrva gyúrtál bennünk, együtt a föld
méhkel...

Hányd le bűneinket mély sötét örvénybe!
„Nappalnak az éjjel, zúgja szerteszéjjel:
Tiszta jóságodnak milyen nagy a fénye.“

La synagogue de Székesfehérvár. A székesfehérvári neológ templom (1863).

DR. FÜRST ALADÁR: A SZÉKESFEHÉRVÁRI ZSIDÓSÁG JUBILEUMAI

Közeledik a „kongresszus“ félszázados
évfordulójának esztendeje. Mahol-
nap ötven éve lesz annak, hogy
a magyar alkotmányosság napjá-
nak felvirradtával ébredni, élni, érvé-
nyesülni kezdett a magyar zsidóság
is és egy Eötvös József védelme alatt elhelyezkedni,
berendezkedni, szervezkedni kívánt e hazában.
Megszoktuk szomorú emlékünek mondaní e hazában.
Notable-ok eme gyűlését, mert hisz jerobeami sza-
kadáshoz vezetett a felekezeten belül, ketté, illetve
hárommá osztotta az addig egységesnek szereplő
zsidóságot. Pedig az orthodoxiának és neológiának
éppenséggel nem Pest és nem annak régi vár-
megyháza a szülőhelye. Hallhatóan ott csörge-
dezett már a két különböző tempójú folyamok
árja a Mendelssohn óta eltelt századnak háborgó
felülete alatt, sőt, ha a legújabb, nagyváradi harci
bizonyítékoknak hihetünk, ősforrásuk egyenest a
Sinai-hegyén fakadt. 1868-ban csak az történt,
hogy az erőre kapott és Némethonban már sza-
bályozás alá került áramok itthon áttörték a nem
nekik ásott közös medret.

Ezen kultúrhistoriailag is rendkívül érdekes kor-
nak mozgalmái, irányzatai tán seholsem nyilat-
koztak meg hazánkban olyan világosan és ríktóan
élesen, mint a székesfehérvári zsidóság körében,
melynek éppen a jelen esztendő valóságos jubi-
lárius éve több tekintetben. E vidéki község törté-
netében, melyet itt röviden vázolni akarok, mint
az esőcsepp mikrokozmosában, visszatükröződik

az egész ország, az egész kor képe. Hivatott
historikusa szavaival:¹ „Az összeütközés a feltétlen
maradiság és az új viszonyok követelte haladás
közt, mely egyebütt csak lappangott és csak az éle-
sebben látók előtt nyilvánult, a fehérvári községben
állott be legkorábban, itt keltek az ellentétek a
legelkeseredettebb harcra egymással és a pártra-
szakadás szálai idevezetnek vissza“.

Mint majd minden letelepülésünkénél, a közép-
kor homályos századaiban vesző vázlatos adatok
jelzik a zsidók itt tartózkodásának és boldogulásá-
nak első nyomát. A török hódoltság megszűnésé-
vel zsidómentessé tett városnak nehéz érckapui
csak a 1839 – 40. országgyűlésnek recepciós fuval-
latára nyílnak meg ismét hitsorsosainknak. Éppen
75 éve a zsidók eme országos „városodásának“.
Am Székesfehérvárott és sok egyebütt a gyors
beköltözés nem volt egyöntetű: a különféle vidé-
kek szülöttjei, az alföldi, a falusi és a gettó-
milíó neveltjei nehezen tudtak együvé olvadni
érzésben, életben, sőt az egymáshátára szorított
kereskedelmi konkurrencia az ellentéteket a sze-
mélyeskedésig fokozta. Az egyének az imént szer-
zett jogok birtokában dózsólván, a „köz“ iránt
közönyösek, de annál feltékenyebben őrzik még
a kultusz és ritus sok apró „szentségét“, vallásos
életük emez egyetlen érzékelhető formáságait. És

¹ Dr. Steinherz Jakab: A székesfehérvári zsidók törté-
nete visszaköltözésüktől a jelenig. 1840 – 92. Budapest,
Athenaeum, 1895.

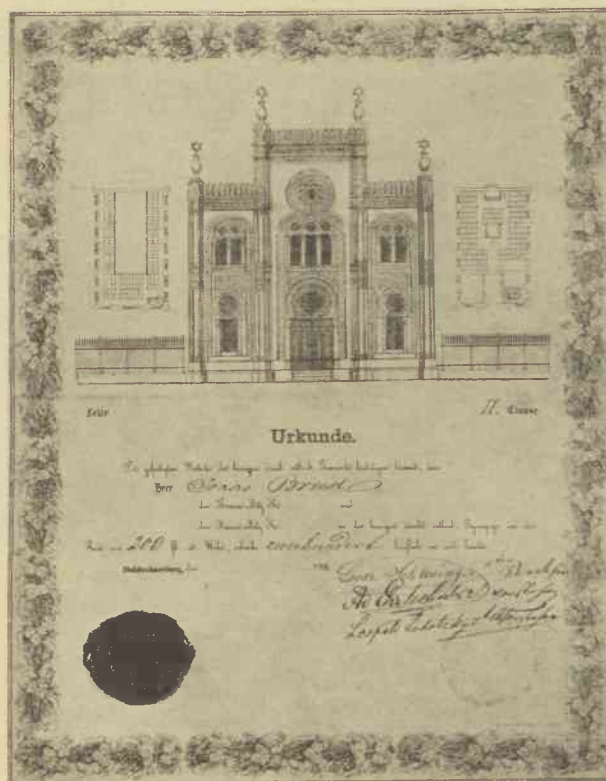
a reform hamis jelszavak alatt éppen ezek ellen intézett szenvedélyes, gígászi ostromot.

Megkeserülte ennek visszasságát a fiatalságában jóhiszemű, de túlbuzgó Zipser Mayer is, Schwab neveltje, ki magakészítette községi alapszabályai-ban nemcsak templom, jótékony-ság és iskola teljes szervezetét akarta adni, hanem a tórához hívottak fővegét, a jomkip-puri gyertyák adomá-nyozási módját, a taslich-ima helyét is szabályozni szükségesnek látta. Ezért telik el harcokban 14 éves lelkeskedése (1843—57), ezért mérgesedik el a küz-delem még jobban, mikor utána a németiskolázott-ságú, konzervatív dr. Guggenheimer József kerül a rabbiszékbe, kinek az előjárósággal való etikett-pöre a vadlott apósát, a hírneves frankfurti S. R. Hirschet is heves vitáiratban ¹ való megszóla-lásra bírja, de aki végül mégis majdnem mene-külni kénytelen községéből. Az örökös torzsal-kodások és villongások, belső erupciók és palota-forradalmak, melyek a várostól és megyétől kezdve a helytartósáig és udvari kancelláriáig minden fórumot foglalkoztattak és „Weissenburger Wirren“ néven külföldön is hírhedtekké váltak, végre is tisztulási folyamathoz vezettek. Lépésről lépésre ön-állósul az „igazhívi felekezet“, a „Reformata-párttól“ (legalább tizféle elnevezésük fordul elő ezen kor okmányaiban!), míg végre 1862-ben legfelsőbb rendelet megengedi „a vallás tekintetében különböző zsidó testületek alakítását, feltéve, hogy egy új szektaképzése nem szándékoltatik“, utasítván a városi hatóságot, hogy „kivitelére nézve az igazság és méltányosság alapján kiméletes modorban eljárjon“. A szétvállás még nem végleges, de már a következő év elején mindkét párt sietve hozzálát saját Istenháza felépítéséhez.

Még 1863-ban elkészül a nemes áldozatkészségű Schlesinger testvérek adományozta telken 15,000 frtnyi költséggel az orthodox zsinagóga és most 50 éve avatta fel dr. Zipser és dr. Löw Lipót az anyahitközség díszes templomát, mely mai napig Székesfehérvár szíluhettjének elengedhetetlen járuléka. Hatalmas homlokzatával és minarettszerű két karcsú tornyával feltétlenül uralja az előtte elterülő tért, azt a kilencszázadja megszentelt területet, melyen egykor Szent István első magyarországi bazilikája emelkedett. Mintha a székesfehérvári zsidóságra nézve is egy újabb szentistváni államalakulásnak belső és külső konszolidációnak korszaka következett volna, mely az öserőtől, nyerstehtségtől duzzadó, de a vadon féktelenkedéseikhez szokott nyakas népet bölcs kézzel a régi megkötöttség és szigorú rend, a törvény és műveltség jogara alá hajtotta. A nagytehetségű Kohut Sándor dr. lesz e kornak messzeismert rabbija, (1862—74), Wertheim Salamon Lipót pedig 24 éven át világi potentátája. Az ő elévülhetetlen

érdeme, hogy a szerénytehetségű hitközség a templom építésével vállalt aránytalan nagy terhek alatt (75,000 frt) meg nem roppant: igaz, hogy közben nem egyszer a költségvetési egyensúlyt a főbb tisztviselők és tanítók fizetésének redukciójával vélték elérhetni, sőt a városi „közös“ iskola felállítására idején az 1840 óta fennálló felekezeti iskola megszüntetésétől sem riadt vissza a hitközség (1874—89).

Anyagi gondokkal küzd a 88 tagból alakuló orthodox község is, mely a kebelében élő, egykor vagyonos kereskedőt és országosan tisztelt talmudtekin-télyt, Fischer Gottlieb-ot teszi meg rabbi-jául (1867—94), azonban külön iskolája fellendítése céljából egy doktor-rabbi felvételétől sem idegenkedik. Minthogy egyenes adózásról egyik község tagjai sem szeretnek hallani, a közös megélhetési gondok közeledésre kényszerítik a két ellenfelet: alig hogy széjjelmentek, már 1865-ben egyezkedni kezdenek a közös gabella behozatala ügyében és rövidesen együttes szerződés alapján adják bérbe a kóserhúst! Persze, a határsértések (anyakönyv-vezetés, iskolafelügyelet), panaszok még soká nem szűnnek meg, foglalkoztatják az országos kongresszust is, kettéválnak a chevra-k is, ám a béke-kísérletek mindannyiszor megújulnak, valahányszor a deficit itt vagy ott a kelleténél nagyobb lesz vagy új terhek vállalásáról van szó. A húsjöve-delemből részese $\frac{2}{3} : \frac{1}{3}$ arány majdnem állan-

Document avec la synagogue orth. à Székesfehérvár.

A székesfehérvári orth. templom egy székeldási okmányon 1863.

¹ Das Rundschreiben des Vorstandes zu Stuhlweissenburg gegen Herrn dr. Guggenheimer, Rabbiner daselbst; kritisch beleuchtet von Rabbiner Hirsch zu Frankfurt a M. 1860.

Schön Simon, az orth. hitközség elnöke több mint 30 év óta.

Heinrich Armin, az orth. hitk. főabbija.

Dr. Steinherz Jakab, a neolog hitk. főabbija.

Grünfeld Jakab, a neolog hitk. elnöke, a III. o. vaskoronarend tulajd.

dószul, sőt ezen kulcs szerint járnak el egy kívülről érkező alapítvány felosztásánál is.

A 90-es évek elején végre bekövetkezik mindkét község történetének legújabb negyedszázada: a nyugodt fejlődés korszaka. Kezdetét számíthatjuk dr. Steinherz Jakab megválasztásával, kinek 25 éves rabbijubileumát éppen most ősszel készül megünnepelni hálás hitközsége. Első teendője a községi iskola visszaállítása, melynek a jeleseszü, később Budapestre szakadt Neumann Bernát dr. kényelmes hajlékot emel. Mindjárt egyik első levelében, mellyel az orth. hitközséget székháza felavatása alkalmából üdvözlí, a testvéri szeretet új húrjait pengeti Steinherz: „A félreértések kora lejárt, — hála érte a békét szerző Istennek! — és a széthúzás zászlaja többé nem fog nálunk kitűzteni.” Megértő társra talált e tekintetben a „túlközség” sok éven át erélyes és zsidó érzéstől áthatott vezetőjében, a várpalotai rabbicsalád sarjában, Singer Edében. Most már nemcsak az anyagi kötelek szilárdulnak meg, hanem az egész községi igazgatást felölelő valóságos „kiegyezések” készülnek és kerülnek napirendre: a legújabb, 1908-ban, orth. részről már egyhangú jegyzőkönyvi határozattal mondta ki az egyezséget, minden intézményük fenntartásával.

Amellett mindegyik párt fokozódott anyagi erejéhez képest megerősíti hadállásait, kiépíti a maga szervezetét új alapszabályokkal is. A neológ templom 1894-ben orgonát kap, a község kiházásitási és nyugdíjalapot, a chevra kórházalapot létesít (25,000 K), az ismert mecénás, Grünfeld Jakab,

a nejeről elnevezett Lujza-szanatórium alapítója, izr. árva- és aggintézetnek veti meg az alapját, míg Grünfeld József és neje legújabbán két egyetemi hallgató tanulmányi segélye javára hagyományoztak 20,000 koronát. Az orth. hitközség iskolájától megszabadulva és egészséges keretek közé húzódván, szintén betölti elvi hivatását; miután rabbijait gyors egymásutánban elhódította Temesvár és Zenta, most 10 éve a szépszávu Heinrich Ármint választotta lelki vezérévé, ki nemes versenyben a túlról életbeléptetett Talmud-Tóra kurzusokkal híveinek zsidó nevelésére törekszik elsősorban. 120 tagjával a község ma 7—8000 koronás kiadásokkal dolgozik, míg az 520-tagú nagyközség tavalyi — Fodor titkár szerkesztette költségvetése 43,478 K-ra rügött. Méltó segítő-társa a nagy chevra 22,289 K-nyi pénztárforgalommal; nemes vezetője: Wertheim Ármint egyúttal a községkerületnek is érdemes elnöke. A Wertheim-kúria, Fejér- és Veszprém megye társadalmi életének agrároktól és merkantilistáktól egyaránt dédelgetett központja, hajlékul szolgál az ifjú Pál kis múzeumának is, melynek érem-, plakett- és Napoleon-gyűjteménye országoshírű.

Ma legszebb egyetértésben él egymással a két testvérhitközség. „Felekezeti különbség nélkül” használják az újabban válságokkal küzdő izr. közs. elemi iskolát, az orthodoxok fenntartotta rituális fürdőt, együttesen járnak el a húslaskaugy értékesítésénél és főleg közösen támogatják és élvezik a jótékony-ság szerveit, elsősorban az Izr. Nő- és Krajcáregyletet. Nagyasszonyok, mint a 30 éve elnöklő, aranyos-

Zsidó plakettek enyingi Wertheim Pál (Székhérvár) éremgyűjteményéből.

Plaquettes de la collection du M. P. Wertheim de Enying.

szívü Wertheim Klein Józsefné és e lapokban csak az idén gyászkeretben méltatott Hahn Jakabné és Wertheim Árminné valóban nem a „nacionálét“ kuttatták, csak „materiálét“ osztottak. Egy ritkalelkű és szenvedélyes „alapítványozó hölgye“ is van a városnak, a veszprémi Rapochok szülöttje, ki minden ide adott alapítványát azonnal jóvá teszi azáltal, hogy oda is küldi megfelelő obulusait és van egy nemes emberbarát, — Bruck Lipótnak hívják ezt a szerény férfiút, — ki tekintélyes letétének kamatait pontosan a kvóta arányában — havonként a két rabbi kezéhez juttatja kiosztás céljából. Sőt akad egy névtelen csupa szívember, ki ezt az összeget mindenkor meg is toldja 10 koronával! Ime, az ezredéves gólsz leg szebb virágai, a kongresszus ütötte sebeknek is legáldásosabb tapasztai!

Ugy mint Székesfehérvárott, úgy az országban szerte nyugodtan elhelyezkedtek most már a kongresszus korabeli frissen ficáncoló erők; az újszerűségükkel hódító, összecsapásukban hatékony világfelfogások szükségszerűeknek bizonyultak, elveik megérttek, mélyebb gyökeret eresztettek. Sem az egészséges konzervatizmusnak, sem az észszerű haladásnak eszméit és táborait nem akarnók többé nélkülözni: a „Getrennt marschieren, vereint schlagen“ nagyon régi jó taktikai regula. Azonban itt az ideje, hogy tudatos összetartozásunk külső jeleként megfontoltan és a célnak megfelelően magasabb egységbe olvadjunk — a honi autonómia jegyében!

Enying Wertheim Ármín községkerületi elnök (Székesfehérvár).

DR. GOLDBERGER IZIDOR: A TATAI ZSIDÓ BÍRÓ VÁLASZTÁSA

ivel a zsidó hitéletben elsőrangú szerepe volt a zsidó bírónak,¹ a tatai uradalom az 1806-ik évben kiadott szabályrendeletében kiköti magának azon jogát, hogy ezen tisztségre ő kandidálja a megválasztathatókat. Ezt annál inkább megtehetette, mert hazánkban általános szokás volt, hogy az uradalom igen nagy befolyást, mondhatnók teljhatalmú uralmat gyakorolt a zsidók hitéletére egészen 1848-ig mindenütt, ahol kegyelméből elődeink letelepedtek. Baján egyáltalában meg volt tiltva a zsidóknak 1741-ben, hogy bírót válasszanak, az óbudai és paksi földesurak kikötik maguknak évtizedekkel később, hogy a zsidó bírókat ők erősítik meg. (Dr. Richtmann Mózes: A régi Magyarország zsidósága, 40—41 l.) Így tehát nem lep meg bennünket, ha a tatai zsidó hitközség levéltárában őrzött ezen iratot olvassuk:

Von Seite der Herrschaft werden der allhiesigen Juden Gemeinde nachfolgende Personen zum Richter-Amt vorgeschlagen als

Dawid Singer, dermaliger Richter
Abraham Kämpfner
Marcus Porcellaner
Moritz Fischer

Herr Beitem als Comisaire hat den erfolg der Wahl zur Bestätigung einzuberichten. Nach vollendeter Richter Wahl ist die Wahl der Gemeinde 12 Ausschussmänner, und auch die beglaubigten Geschwornnen vorzunehmen, und von dem erfolge so dann Bericht zu erstatten. Bei dieser Gelegenheit solle H. Comisaire der versammelten Gemeinde nachfolgende Verordnungen, die ohnehin schon alle bewusst seyn müssen, wied(er) in Erinnerungen bringen und kund machen.

1. dass weder die Vorsteher fremde Juden einheimen noch auch die Gemeinde solche Unterkunft geben sollen, ohne vorher eingeholtem schriftlichen herrschaftlichen Erlaubniss, erstes bey Vermeidung der Contractual Strafe, letzteres aber bei Leibes Strafe.

2. dass die Gemeinde sich nicht unterfange ohne Vorwissen der Herrschaft auf Gemeinschaftlichen Nahmen Schulden zu machen. Schlisslich

3. dass, es möge der dermalige Richter bestättigt, oder ein neuer erwählet werden, in der gegenwärtig bestehenden Einrichtungen ohne ausdrücklichem Erlaubniss der Herrschaft willkührlich nichts abgeändert werden solle, wen in einem oder den andern Punkte Verbesserungen nothig sind,

¹ Lásd Dr. Bernstein Béla: A „Judenpolizei“ — Mult és Jövő IV. évf. 203. l. (1914 áprilisi füzet). Hogy a tatai zsidóknak szintén volt ilyen „policey“-juk 1749 előtt, azt bebizonyítottuk „Tata és Tóváros“ című folyóiratban (XVIII. évfolyam, 12. szám, 2. lap).

A tatái zsinagóga, épült 1749-ben,
átépítette lovag Wechselmann 1861-ben.

La synagogue de
Tata (1749).

sollen darüber schriftliche Vorschläge eingereicht werden, auf welche nach einvernehm(m)ung der

adja a zsidó előjáróság uradalmi előzetes jóváhagyás nélkül és a hitközségi tagoknak megtiltatik testi fenytés terhe mellett, hogy lakást ne adjanak nem tatái zsidónak. Uradalmi beleegyezés nélkül nem szabad a hitközségnek adósságba verni magát és semmilyen újítást sem szabad a bírónak önkényesen bevezetni. Bár így a zsidó bírónak keze meg volt kötve, mindazonáltal hitfelei körében nem jelentékeny hatalommal rendelkezett. Ez az oka annak, hogy lehetőleg a legérdemesebb férfiút törekedtek ezen állásba elődeink beültetni. Nagyon szép vonás, hogy ilyenkor nem tekintettek a vagyonos emberre, hanem az érdemre. Aki alig tudta kenyerét meg-

A tatái zsinagóga belseje.

Interieur de la synagogue à Tata.

Gemeinde, und ihrem Vorsteher, die Herrschaftliche Entscheidung erfolgen wird.

Dass dieses wieder Kund gemacht worden seye, sollen die Vorsteher unterzeichnen.

Tottis d. 31. De, 1830.

Ignatz v. Ghyczy
Praefect.

Dawid Singer 24
Abraham Kempner 3
Maneh Porcellan 1
Moritz Fischer 17¹

Eszerint az uradalom négy férfiút kandidált évről évre a január elsején tartandó zsidó bíróválasztásra, amelynek eredményéről az ezen célra kinevezett zsidó komisszárius volt kötelezve jelentést tenni. A választásra egybegyűlt híveknek ilyen alkalommal hirdette ki az uradalom új, valamint régi rendeleteit és intézkedéseit. Jelen esetben, 1831 január elsején, hogy idegen zsidó letelepedésének engedélyét meg ne

¹ A nevek mellett levő számok a másnap kapott szavazatokat tüntetik fel. Singer Dávid tehát abszolút többséggel lett zsidó bíró.

keresni, azt ültették ezen tisztségbe 1790-ben és hogy hivatalának meg tudjon felelni, fizetést biztosítottak neki uradalmi jóváhagyás mellett. Évi járuléka pedig — horribile dictu — ötven forint volt. Az erről szóló okirat ekként hangzik:

Endes untter zeichnede attestiren. die Wahrheit zu Steuer. dass Heint zu Endegesetzten datum. die Juden gemeinde, in bey wesen unserer bey Samen wahren, wegen der Ver Neuerung Richter Et geschwohrne wie gebruchlich, So alle zu gleich ein Stümeg beschlossen haben. dass Mann den Aren Steiner. in So lang dass er Richter ist, jährlich mit Fünzig Gulden, Schreibe 50 F. aus der gemein Casse sollariren, welche mir hier durch bescheinen, und mit Eigne untterschrift bekräftigen.

Signatum Tottis dem 14te Febriare 790

Aron Kempner Rabiner
Koppel Komen Juden Beglaubter.

Weil die Juden Gemeinde Kein andere, als bloss den Aron Steiner vor ein Richter haben wil, der aber sein Nahrungs Mittel ausser Totis suchen pflechte, und wäre Er wegen der Gemeinde sich in bedler stand setzen schuldig, mit hin von seiten der hohe Herschaft die oben beschriebene 50 f. werde aplaudiret.

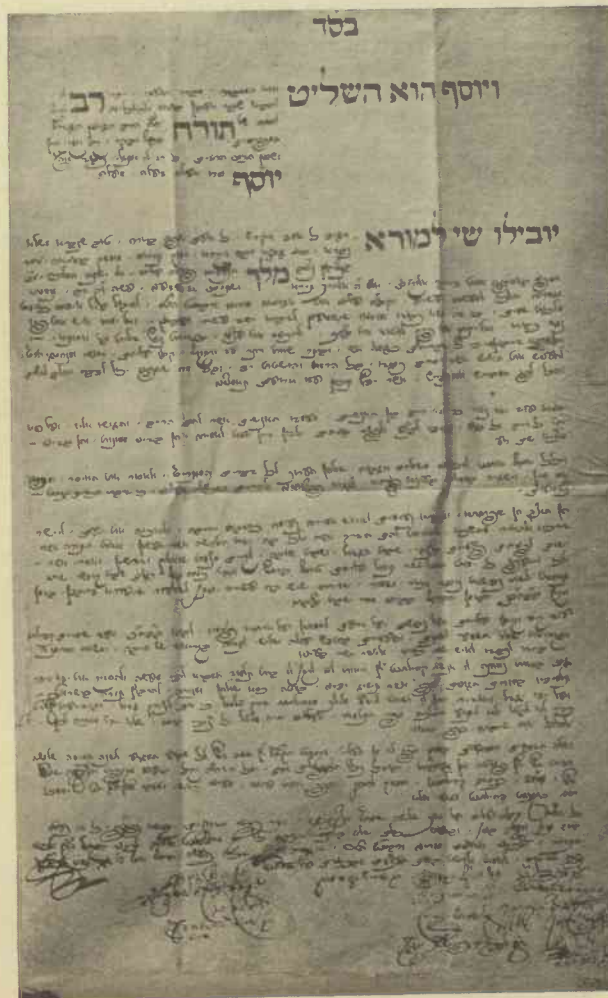
Totis den 23ten Febr. 1790

Durch Johan Miskey
Fiscalis.

Tatai templomi felszerelések, ezüstök
1752-ből, függöny 1829-ből.

Ajustements de la syna-
gogue à Tata.

Acte de nomination du rabbin
J. Kutna (1813).

Kutna-József rabbi meghívási
levele, 1813.

Nagy sajnálatomra eddig még nem voltam képes az említett Steiner Áronra vonatkozó más adatra szert tenni. Azonban még ma is imponálhat egyénisége azon férfinak, aki minden anyagi támasz nélkül annyira meg tudta nyerni felekezeti kortársainak bizalmát, hogy az általuk nyújtható legtekintélyesebb polcra nagy szegénysége mellett is beültették és ezen törekvésüket még az uradalom is méltányolta.

Az első igen szép betűkkel megírott okmány azért is érdekes, mert elejétől végig a volt képviselőházi elnök és pénzügyminiszter Ghyczy Kálmán testvérbátyjának, Ghyczy Ignácnak a kezeirása, aki mint sok éven át volt gróf Esterházy-féle uradalmi kormányzó hivatalosan is beleszólt a tatai zsidóság ügyeibe. A szabadságharc után István és József főhercegek hazai uradalmiainak lett ugyanazon minőségű vezetője.

Nagy szívességet tesznek olvasóink lapunknak, ha kávéházakban, klubbokban, kaszinókban, társaskörökben kéri a Mult és Jövőt.

IFJ. DR. TOLDY LÁSZLÓ:
MAJOR J. GYULA

Képes magyar zeneszerző van, aki oly buzgalommal, oly vasakarattal és fáradhatatlan kitartással munkálkodott volna a hazai zenekultúra emelésén és fejlesztésén, mint Major J. Gyula. Ez az érdemes zeneszerző-művész, akit a külföld teljes mértékben méltányol és elismer, kinek neve a zenetörténet lapjain is ragyog, egyike legtöbbször a művészeinknek. Ő az összekötő kapocs a régi és új nemzedékek között. Volkmann mester kiváló tanítványa volt, és zenei életünk közbecsülésben álló nesztorával,

Major J. Gyula.

Jules J. Major.

Mihalovitch Odónnal együtt megteremtője a magyar szimfonikus stílusnak. Kiváló ő azonban nemcsak mint úttörő, hanem mint alkotó művész is. A magyar szimfónia- és kamarazeneirodalom nagyon sokat köszönhet neki. Élete működésének hatalmas mérőföldkövei szimfóniai, számszerint öt, melyekben egyformán bámulhatjuk a teremtető lélek gazdag invencióját és a formabeli tökéletességet. Kiváló tehetségének legfényesebb bizonyítéka azonban az, hogy bár ma már javakorbelti

férfiú, lelkesedik az új, a modern irányokért is és megértő lelke egyaránt felkarolja a régi, klasszikus nyomokon haladókat és a modern eszméknek hódoló ifjúságot.

Művészete harmóniáját tökéletessé teszi vallásos naiv lelke, mely hinni és rajongani tud. E vallásos lelkületnek gyönyörű megnyilatkozása számos vallásos versnek megzenésítése, de különösen „Az utolsó főpap” című szimfóniai költeménye, mely a zsidóság vallásos fájdalmát, búsongását mesterileg festi. De itt is, mint Major ilyennemű műveinél rendszeren, a hit, az isteni félelem szava diadalmas-kodik és a három zenei gondolat méltó befejezése a jobb, a szebb jövőbe vetett remény, melynek kifejezője az „egy az Isten” dallama.

NEMÉNYI ENDRE: ZSOLTÁR . . .

Híszek mélységes, szent nagy áhitattal,
Az ősök tiszta zsoltáros hitével,
Híszem, hogy egykor a szolgálélek jármát
Összetöri az Úr csodás kezével.

Híszem, hogy lesz még nekünk is ünnepünk,
És vetésünknek lesz majd aratása,
Híszem, hogy lelkünk lángja, tüze-fénye,
Nem éghetett mint szalmaláng hiába.

Híszem próféták örökszép látomását,
Hogy a kardokból kovácsolnak ekét.
Ember embert, testvér testvért megértve,
Köszönti egy új szabadság reggelét.

Szárnyát kibontja ezer új reménység,
Csillogva száll az új idők elébe.
Híszek; lelkemben próféták lángja ég!
Én Istenem, légy százszor áldott érte.

NEMÉNYI ENDRE: MESE . . .

Ott ült a színes japán ernyő alatt . . .
Este volt . . . Egy csendes őszi este . . .
A holdsugár átszűrődött a fákon,
S miképp egy bús szeptembervégi álom . . .
A szemem az ő szemét kereste . . .

Ahogy felcsengett egy-egy kacagása,
Fázott, égett minden csöppnyi vérem.
Mint tarka lepke . . . lámpafény tüze,
Hozzá szállt lelkem égve, vágyva, félve . . .
Csak az arcom sápadt el fehéren . . .

A holdsugár átszűrődött a fákon . . .
És hullt a fák sárguló levele . . .
Egy csendes, bús szeptembervégi este . . .
Az ő szeme . . . a más szemét kereste . . .
S az én szívemben meghalt egy mese . . .

DR. RICHTMANN MÓZES: AZ ELSŐ MAGYAR ZSIDÓ SZIMFÓNIA

— A „MULT ÉS JÖVŐ“ ZENEI MELLÉKLETE —

Az első magyar zsidó szimfónia, Major J. Gyulának szerzeménye, az ókori zsidóság legtragikusabb eseményéhez fűződik, a „chorban“-hoz, a szentély elpusztításához. A jeruzsálemi szentély jelentette a zsidóság számára a népi voltának kifejezését, a zsidó élet lehetőségét s elpusztításával bekövetkezett a szenvedés, a szétszórás, a gólush. Egy idegen s ellenséges világban egy új, egy szellemi szentélyt kellett felépítenie magának! A szenvedések egyre nagyobbak lettek s akkor a merengő visszaemlékezés egyre vissza-visszaszállt a katasztrófához. „Amióta a templom elpusztult, nincs mosoly Isten előtt. Azóta az ég nem derült, vasfal választja el Izraelt égi atyjától. Azóta a méznek nincs édesége, a gyümölcsnek nincs zamatja s nincs olyan napja a zsidóságnak, mely ne lenne átkos“ (Berachot 32 a, Szótah 48 a). Százszámra találkozzunk hagyományos irodalmunkban, a talmudban s a midrásokban ilyen aggadikus mondásokba beleszorított sóhajokkal.

A chorbannak e költészetét megértően használta fel Frankl Ludwig August (1810—1894) több költeményében (Rachel, Gott weint, Nach der Zerstörung). Mikor a hatvanas években megjelent Helden- und Liederbuch című könyve, Arany Jánost megkapta a midrásoknak e költészete s a különösen szépnek talált „Der letzte Hohenpriester“ című verset le is fordította (Az utolsó főpap). Oly modernnek tartja a tartalmát, hogy kételkedik azon, vajjon a régi zsidó költészet talaján fakadt. Pedig, hogy benne Frankl egy midrást dolgozott fel, azt már Löw Lipót jegyzi meg Ben Chananja folyóiratának akkori számában.

Arany János, a bibliának kitűnő ismerője, bizonyára gyakran olvasta Jezsajas 22. fejezetét „Jövendülés a látás völgye felett. Mi lelt téged most, hogy mindenestől felmentél a házak tetejére... megöltjeid nem fegyverrel ölettek meg.“ De nem tudhatta, hogy az aggada e lapidáris szavakból a költészet milyen forrását fakasztotta ki. „Látomás völgye“ a próféták működési helyét: Jeruzsálemet jelzi. Miért mentél fel a házak tetejére — e kérdés a következő esetre vonatkozik: Mikor a főpap látta, hogy elégett a templom, felment az üszkös falra, kíséretében voltak a fiatal kóhaniták, akik kezükben tartották a templom kulcsait s szóltak Istenhez: Világ ura, nem érdemesítettél arra, hogy hűséges sáfáraid legyünk s azért átnyújtjuk neked a kulcsokat. S ezzel ég felé dobták, mire kinyúlt egy kéz s elvette azokat. Alig fordult meg a főpap, elfogták az ellenségek s levágták az oltár mellett, ahol áldozott egykor az Egyetlennek. „Jaj nekem Apám, szememnek fénye“, siránkozott a leánya. Mire őt is elfogták,

levágták s így apa és leánya vére keveredett. Mikor ezt a fiatal kóhaniták látták, beledobták magukat a tűzbe s ugyancsak tűzhalálba mentek a fiatal leányok, kik a templomban a szentély függőnyeit hímezték. „Nem kard által haltak meg“ (Jalkut Simeoni).

E midrási kiszínezést Frankl költőiesen úgy változtatta meg, hogy nem szerepelteti sem a fiatal kóhanitákat, sem a fiatal leányokat, hanem az egész tragédia a főpap köré központosul. A szentély lerombolását követő éjszakán a felhőbe hanyatlott romokon jár az utolsó főpap. A sápadt hold, mely a fekete üszköket halvány sugárral előnti s rávilágít a tisztes ősz Aron-ivadéokra — borongósan fájdalmas harmóniát nyújt a nagy katasztrófához. Egy égnek meredező falfokon megáll a főpap s Isten felé emeli zokogó szavát, aki elvette Izrael dicsőségét, vegye tehát magához a szentély kulcsait. Egy kéz kinyúlik, a villám cikázik, a kulcs nincs többé s „a főpap holtan fekvék“. A legenda e feldolgozásban három tételre oszlik. Az első magában foglalja a pusztulás hangulatos leírását, a második a főpap panaszló dikcióját tartalmazza, a harmadik egy vonással leírja a tragédia utolsó részletét.

E felosztás Major megzenésítésében művésziesen jut kifejezésre. Szerencsés gondolat volt tőle, hogy a szomorú éjszakát azzal a melábus melódiával világítja meg, mellyel az egész földkerekségen Ab hó 9-én az esti ájtatosság kezdődik, az Echo dallamával. A hatásos ismétlés közvetlenül beleringat bennünket a hangulatba. Romhalmaz, éjjeli csend, kísérteties árnyak, elmúlt dicsőség, a főpap, kinek lelkében egy egész világ dőlt össze, kellő koloritot kap az Echo alaptónusa által. S amilyen jellegzetes ez, épp oly kifejező az a melódia, mellyel befejeződik reggel a tiso-beovi ájtatosság: az „Eli Cion“. Evvel festi Major a második részt, a főpap feljajdulását. Az „Eli Cion“ (Cion panasza) kezdetű gyászdal felsorolja az elveszett dicsőségnek egyes mozzanatait, s így egészen alkalmas módon fűződik az Echo melódiájához az Eli Cion hagyományos akkordjai, a főpap felzokogó visszapillantásának kiszínezésére.

A költemény vége vigasztalásnélküli. Ez ellenkezik a zsidó néplélekkel, mely azt tartja, hogy a chorbán napján megszületett a messiás. A tiso-beovi gyászdalok végén éppen ezért mindig felcsillan a remény. Jehuda Halévi cionidája ezzel végződik: boldog, aki várja Cion hajnalának bekövetkezését. A zsidó optimizmus szellemében tette fel azért Major a kérdést: valóban semmi vigasztaló momentum nincs a főpap halálában? S azt a feleletet adja zenéjével, hogy éppen olyan felemelő, mint Rabbi Akiba halála. A nagy tannaita kilehelte lelkét a Sema Jiszroel utolsó szavaival s ezzel a zsidó vértanúság felemelő alakja lett, éppúgy jelképezi a romok felett elhulló főpap, ki ellenség kezére nem adja a szentély kulcsát s ki magát meg nem adja: a csendes kitartó zsidó

heroizmust, melyről a gólusz egész története szól s mely legplastikusabban a Sema Jiszróélnék melódiájában jut kifejezésre. Ez a szimfónia harmadik motívuma, amely határozottan elmélyíti a szöveg tartalmát. A motívumok visszatükröztetik a gólusz egész lélektanát. Az elégikus lehangoltság (Echo) és a fájdalmas felzokogás (Eli Cion) után a Sema, a bízalom a zsidó eszme győzelmében.

A szimfóniát azonban nem magyarázni, hanem hallani s élvezni kell. Még ha alkalmas énekes nem is akad, zongorán és hegedűn előadva, mely hatást kelt. S ezért reméljük, hogy gyakran fogjuk hallani hangversenyeinken. Zsidó egyesületek estélyein a zenét zsidó vonatkozás nélküli művek vagy orfeumi kuplék képviselték eddigé. Hiába mondtuk: „énekeljete nekünk Cion dalaiból“, nem lehetett, mert nem volt mit. Most van oly zeneművünk, mely szívünkéből szívünkhez szól. A műve gyakori előadása pedig az illusztris szerzőt remélhetőleg többi zsidó tárgyú terveinek kivételére fogja ösztönözni. S ha Major szimfóniája megértő közönségre fog találni és méltányolni fogják tudni a „Mult és Jövő“ áldozatkészségét, amely egy egész szimfónia kiadásának roppant költségeitől sem riadt vissza: a magyar zsidóság zenekultúrája bizonyára még sok kiváló értékkel fog gyarapodni.

*

Major J. Gyula szimfóniájának kiadásával állandó programszámot óhajtunk adni zsidó családi és egyesületi estélyek részére és így zenei mellékletünk régen érzett és sokszor felpanaszolt hiányt fog pótolni. A szimfónia ének nélkül is előadható hegedűn és zongorán, a hegedűszólam külön is beszerezhető szerkesztőségünkénél. A szimfónia, amelyet díjtalanul küldünk előfizetőinknek és amelynek finom kottametszését egy előkelő lipcsei cég végezte, különkiadásban is megjelent és szerkesztőségünkben, valamint minden zeneműkereskedésben kapható. Ára 10 korona. A hegedűszólam külön 3 korona.

(A szerk.)

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS!

Tisztelettel kérjük előfizetőinket, valamint az OMIKE pártfogó tagjait, akiknek előfizetésük, illetve tagságuk aug. hóban lejárt, szintűgy azokat, akik előfizetési, illetőleg tagsági díjjal hátralékban vannak, szíveskedjenek a megfelelő összeget minél előbb beküldeni, nehogy a lap küldése fennakadást szenvedjen.

MULT ÉS JÖVŐ KIADÓHIVATALA,
BUDAPEST, VI., PODMANICZKY-U. 6.

REGÉNY.

KACZÉR ILLÉS:

KHAFRIT, AZ ÉGYIPTOMI ASSZONY

— BIBLIAI REGÉNY —

ÖLD MEG!

fejedelem hitvesei nagy sírás-rivást csaptak, amikor megtudták, hogy Elpaál is elmegy és résztvesz Hámát-Sóba ostromában. Az utolsó percben, amikor már indulnia kellett, körülvették és rimádkodtak neki, hogy maradjon.

— Ne hagyj itt, Elpaál — sirdogálta Léa. — Jéduton atyám is elmegy s ha te is itthagysz: csak a bánat, a félelem meg a meddő vágyakozás marad itt velem.

— Ne menj el, ó uram — mondotta Jáhel, a tudós levita nő. — A házasságod éve még el se telt és négy asszonyod követeli rajtad a törvényt.

— Ó én szépséges férjem, — ijedezett Sára asszony — ha valaki rádtámad a harcon! Ha dárddával rohannak rád, vagy halálosra köszörült karddal! Vagy ha gyilkos nyíl a szívedet éri!

— Az én uram — mondotta Rahab, a rabasszony — ezer fegyveres férfiútól se fél. Ámde maradjon itthon az én parancsolóm, mert most nyílnak a mandragórák s az ő asszonyai meghalnak a szerelmes szomjúságban.

Khafrit nem volt az asszonyok házában, szobájában ült az ablak rácsai előtt és kibámult az udvarra. Odakünn Jéduton várakozott a fejedelemre. Lóháton, sisakosan, fölfegyverzetten, méltóságos mozdulatlanságban. Khafrit most olyan-nak látta őt megint, mint Nóból jövet, amikor a nászmenet fegyveres legényeit vezette.

— Csak tegnap volt, — tündökött az egyiptomi asszony, mert úgy érezte, hogy azalatt a sok hónap alatt, mióta Thirsában lakik, nem történt vele semmi, amint az emlékei megpihenhetnének. A gyűlölet elpárolgott belőle s most nem érzett mást, csak valami derengő rajongást ismeretlen tájakért, ismeretlen, erős férfiak országaért. Jéduton gyönyörű ereje, torzonborz feje akkor még csak annyi volt neki, mint valami csodálatos kupola, amelyen acélos napsugarak cikáznak, mint egy soselátott hegy az ő különös fáival, sziklás meredekjeivel.

De lassankint, ahogy Jéduton lova odakünn váltogatni kezdte a lábait s a lovasok hadnagya meg-megemelgette magát nyergében: megmozdultak a fejedelemasszonyban a régi gerjedelmek... Biztosság és erő ennek a férfinak minden mozdulata, a szeme bátorság és nyugalom, a haja s

a szakállá, mint sűrű erdői a hegynek: merő félelem és rejtelmesség.

Szívébe besütött a nap s a testét elöntötte a forróság.

— Erős isten! Földönjáró istenfia! — kiáltotta fojtottan. — Miért nem kedvelnek engem az istenek?

Künn az udvaron Abigail alakja tűnt fel s a lovonülő férfi szakállas arca fölragyogott. A leány ráemelte őszinte tekintetét, amelyben csudálat és rajongás, öröm és büszkeség olvadozott. Azután, mintha megriadt volna valamitől, talán a ló horkantotta el magát, elmenekült. Jédutun előre hajlott, utánakiáltott a leánynak s amikor ez félénk léptekkel közeledett, elébe léptetett a lóval. A leány arca lángolt, mint a tüzes liliom. A férfinak boldog nevetés fénylett a szemében s a gyönyörű fogain.

Khafritnak, ahogy ezt nézte, belenyílt a szívébe.

— Íme, — gondolta — a titok nyitja. Ez a kis verébliók lett úrnővé a fészken... A sas-madár fészken.

Főléledt a gyűlölete. Azt már nem tudta nézni, amikor Jédutun magához simogatta Abigail fejét: felkavarta a tomboló indulat s szaladt el az ablaktól.

Csaknem beleütődött Elpaálba, aki épp a szobájába lépett.

— Elpaál, — kiáltotta s az ajaka remegett — nem szabad, hogy adós maradj a fizetéssel, ha hitvesedet megalázzák.

A férje értetlenül nézte és Khafrit megrémült. Hiszen Elpaálnak nem is szabad tudni erről a megaláztatásról. Hazudjon egyebet? Alljon elő Jédutun ellen valami koholt sérelemmel? De hátha minden kiderül? Fel kellene bőszenie a fejedelmet, hogy rohanjon tüstént és ölje meg Jédutunt. Ő, de Elpaál nem mer kikezdeni Jédutunral, mert Jédutun sokkal erősebb. Jédutun játszva legyűri, mert Jédutun óriás. Látta egy pillanatra Jédutunt, amint műhelyében talpig aranyban állott előtte, mint maga a verhetetlenség. Azután hirtelen, mint valami mentő gondolat, Jérobeám lovas alakja villant emlékezetébe, a fiatal jérusálemi fegyveres, aki a királyi kertek kapujában a rőt nátafénybe mártva állotta az éji strázsát. S amikor Elpaál megkérdezte, milyen adósságról és milyen megaláztatásról beszél, már kissé lecsillapult Khafrit.

— Elpaál, — mondotta — te adósa maradtál ama jérusálemi lovagnak, aki megmentette az életemet. Emlékszel? Amikor az elefánt csaknem a halálba vágatott velem. Igen, megalázása hitvesednek, hogy még most is tartozol a fizetéssel.

Elpaálnak eszébe se jutott megkérdezni: hogyan hozta most mindez indulatba asszonyát. De Khafrit sietve felvilágosította, nehogy később találjon tépelődni a dolgon.

— Ha most elmegy a harcba, bizonyára találkozní fogsz a jérusálemivel. És bizonyos, hogy csúfsággal fog gondolni reám és reád. Mert adósaí vagyunk. Ezt nem akarom, fejedelmi férjem.

A fejedelem mentegetőzött.

— Nem adhatok neki kincset, aranyat, mert ő most már fejedelem, akárcsak magam. A király fejedelemmé emelte s reábizta József Házát. És hallom, ő fogja vezetni az efraimiták ostromát Hámát-Sóba ellen.

— Fejedelem? — kiáltott fel csodálkozással Khafrit. És hosszan eltűnődött.

— És nem fizettem — mondotta végül tréfás enyelgéssel Elpaál — mert nincs annyi kincsem, amennyit a te életedért fizethetek.

— Fizetned kell — mondotta Khafrit komolyan. Jérobeám már fejedelem, gondolta, az ostromot vezeti, bizonyára meg fog feledkezni Jédutunról, akit halálosan gyűlöl. De majd eszébe juttatja, hogy ölje meg.

Elpaál kiment, hogy fölkészüljön az útra és Khafrit egy gyönyörű egyiptomi mivű kardot vett le a falról. Arany volt a hüvelye, megmunkált elefántcsont a markolata s a pengéje hétpróbás acél. Behívta a szolgálóit, hogy hozzanak gyorsot és burkolják bele a fegyvert... Majd egy darab pergamenen vagy papiruszon megírja, amit izenni akar s az írást hozzágöngyöli az ajándékhoz. Jaj de ha elvesz a levél? Vagy ha másvalakinek kerül a kezébe... Hirtelen más ötlete támadt s az udvari kovácsért szalasztotta az egyik tamahulányt. A kézműves megérkezett és Khafrit átadta neki a kardot, hogy vesse ki a pengéjére zsidó betűkkel: *Öld meg!*

— De tüstént!

Egy óra múlva már készen volt a munka. A betűk a gyönyörű fegyverhez képest nagyon otrombák voltak és Khafrit, ahogy nézegette az írást, úgy vélte: a lenge szablya nehézkes pallossá változott. És a halál is, amit ez oszt, immár nem olyan egyszerű és igazságos, hanem borzalmas és embertelen.

Megborzadt. Mintha saját gyenge nyaka fölé emelkedett volna a pallos. Összehúzta magát és csaknem fölsíkkoltott. Eldobta a kardot és futott ki a szobából. Rá se mert nézni a fegyverre, amelynek rémséges halál a lelke.

Az asszonyok házába sietett, hogy lecsöndesjen. Az asszonyok között mindig felüdült, mert nevetgéltek, énekeltek és jókedvű hangszereken babráltak Elpaál hitvesei. De most egy szomorúság volt ez a szoba: Elpaál hadbaszálltan sirdogált az egész asszonyos ház.

Még Léa volt a legnyugodtabb. Öreg dajkája hozott egy kis pletykát, ami örömet és különös megnyugvást okozott neki.

— Bizony gerlicém, — locsogott az öregasszony — így van ez. Úrnője lesz a háznak. Ki mondaná a kis tubicámra. Abigail... De csitt, erről senki se tudjon ám.

A vén dajka annyira szíven viselte a titkot, hogy a következő percben már Sára asszonynak újságolta el. Azután hogy Khafrítot az asszonyok között látta, hozzáietett és félrehívta:

— Ó fejedelmi asszony. Ki hitte volna? Jédutun és Abigail. Egy negyven esztendő özvegyember és egy gyerekleány. Bizony, már a mátkája. Ha hazajön a harcból, felesége lesz. A kis galambom olyan boldog, jaj, de milyen boldog! Meghíszem azt. Jédutun lesz a férjeura néki. Jédutun...

Khafrít nem bírta hallgatni. Megint lihegett a gyűlölete. Futott a kardért és maga vitte Elpaálnak.

— Íme a fizetség — mondotta. — Add át a jérusalemi vitéznek és mondd, hogy én küldtem neki.

Napokig nem tudott semmi egyébre gondolni Khafrít: forrt benne a gyűlölködő indulat. Szerette volna önnön szemével látni, hogy hajtja végre Jérobeám a halálos ítéletet. De később, amikor már rég Hámát-Soba alatt lehetett a thirsai sereg, sokat nyugtalanította a dolog.

— Megöli! — rémülődött és szinte látta a vérét Jédutunnak, amint meleg vastag sugárban omlik a földre, hallotta a hörgését és megcsapta az erős férfilelek, amint a hatalmas testből kiszakadt.

Kétségbeesett. Tépte, marcangolta magát és remélgette, hogy Jérobeám el se ment a harcba. Vagy ha elment: nem adta át neki Elpaál a kardot. Vagy ha átadta: nem nézte meg az efraími a pengét. Vagy ha megnézte: nem értette meg. De ha megértette?...

Egy este a kertben sétált és tisztán hallotta Khafrít, ahogy egy elmosódott hang ezt kiáltotta:

— Öld meg!

Rémülten fordult hátra. De senkit se látott. A magasba révedezett, mintha onnan érkezett volna a hang. Azután fürkészőn vizsgálta a kert minden zugát. Egy távoli ösvényen, nyíló virágok között Abigail bolyongott és valami boldog éneket dudorászott.

Khafrít feléje tartott.

Bosszantotta a boldogság, ami a leányt körül sugározta, fájt neki a gyönyörűség, ami annak szívében tanyát vert... Ez a Jédutun boldogsága, gondolta irigyen, s a Jédutunért való gyönyörűség.

— Ügyis meghal — súgta maga elé vérző gyűlölettel. Most már biztos volt benne, hogy megölik Jédutunt.

Gyűlölete, melyet Jédutun miatt érzett, most minden heveségével a leány ellen zúdult. Miért mosolyog ez a teremtés? Miért énekel? Miért olyan boldog? Úgysem lesz az övé Jédutun. Jédutun meg fog halni, talán már meg is halt.

Abigail erősen összeresztette, amikor megszólította őt Khafrít.

— Leányom, — mondotta az egyiptomi asszony — te itt édesen danolgatsz és jegyesedre a harcon settenkedik a halál.

Abigail ránézett és határozott hangon mondta:

— Jédutun nem fog meghalni a harcon, mert ő igaz és erős. Az erőseket féli a halál, az igazakat megóttalmazza az Isten.

— Én tudom, — szólott gyűlölettel az asszony — hogy Jédutun meg fog halni a harcban.

— Nem lehet — erősítgette a leány. — Jédutun vissza fog térni. Az Úr visszahozza őt nekem.

Ez a konok nyugalom fölingerelte Khafrítot.

— Meg fog halni, — kiáltotta haragosan. — Én láttam a férfiút, aki meg fogja ölni; és ismerem a fegyvert, amely utat nyit az ő sűrű vérenek, átkos lelkének.

Ennyi határozottságra sirva fakadt Abigail:

— Az ő lelke nem átkos, hanem nemes és jó. Mondd, miért fog meghalni?

— Megölik.

— Miért ölik meg?

Khafrít únta már a sopánkodást. Vállat vont:

— A harcban mindenki meghalhat.

Ez a határozatlan beszéd már nem nyugtatta meg Jédutun aráját. Khafrít előbbi szavaiból gyilkos bizonyosság zuhogott feléje és Abigail érezte, hogy ez az asszony démon: maga az ártás és a veszedelem. Nem tudta volna szavakba formálni, de megsejdtette, hogy Khafrít az ellenséggel szövetekezett: nyílas férfiakat verbuvált, hogy Jédutunra lövöldözzenek, dárdásokat, hogy reárohanjanak, szablys harcokat, hogy őt támadják meg s előbb-utóbb meggyőzi a hatalmas férfiút a reáfenekedő sokaság. Béna ijedtség hurkolódott a szívére s a teste minden porcikája szepegett. Khafrít otthagya őt megkínózva, dermedt fájdalomában s a leány utána szeretett volna kiáltani, hogy jöjjön és mondja még egyszer, amit mondott, hátha meggyanítja a hangjából, hogy hazudott, hogy csak gyötörni akarta, mert Jédutun szereti. Azután úgy érezte, hogy futnia kellene, addig amíg elér Jédutunhoz. Ha még él — és még él, még nem hallhatott meg! — meg fogja mondani neki: vigyázzon, mert száz halál ólálkodik az árnyéka mögött. Vagy megkéri, hagyja ott a harcot és jöjjön haza, hiszen a mátkája.

— Elmegyek hozzá — tökélt el Abigail. Beszaladt és fölzaklatta a ház öreg szolgáját Eleázárt. Hogy ármány leskel Jédutunra s az élete ezer veszély közé került. Olyan elevenen tudta elsírni a bajt, úgy látta s úgy ki tudta színezni a rémségeket, hogy a megvéhéd ember is ijedezett. És némán fogadott szót, amikor Abigail meghagyta neki, nyergelje fel titokban az öszvéreket, mert ahogy megvirrad, indulnak Hámát földjére, hogy megóják, hogy megmentsék Jédutunt.

Khafrít, mintha mindenkorra végzett volna Jédutunnal és mindennel, ami Jédutunhoz tarto-

zott, nagy-nagy nyugalommal a szívében sétálgatott a kertben. Kezdték érdekelni a hajladozó virágok, a fák s az illatos ösvények. A thirsai ötvössel csak annyira bibelődött, mint valami nagy teherrel, ami leszakadt róla. Erősen hitte, hogy Jédutun már meg is halt és hidegen gondolt reá, hogy talán épp az imént sujtott le bozontos fejére a biztos egyiptomi penge. Lehet, hogy orvul ölte meg a jerusálemi, vagy talán vitézhez illően viaskodott vele. Mindegy. A fő, hogy a gyűlölt férfiú örökre eltakarodott a szeme elől s ő nem lázadoz, nem szégyenkezik többé a megaláztatás miatt. A rajongó jerusálemit lenézte és megvetette, most hogy fejedelem lett, még inkább, mert Khafrít tudta, hogy a vitéz ómiatta tör a hatalomra s egy mosolyáért a szülőanyját is megvilkolná.

Nyugodtnak érezte magát és szabadnak. És ahogy a kert útjain végigsuhogott, úgy érezte, ha megállana s egy nagyot ágaskodna, magasabba nőne a legmagasabb fánál. Kissé elszomorodott, mert a fák olyan egyedülállók s a lombjaik között örökös vágyódás és szomorúság bujkál. Sőhajtott és Elpaálra gondolt, aki elhagyta s akinek ő sohasem volt olyan testi-lelki hitvese, mint megérdemelte volna. Most egészen az övé lehetne, mert folszabadult a gyűlölettel s a meddő vágyakozást is kiverte szívéből. Most kellene jönnie az ő lobbanó erőszakosságának, az ő tobzódó mámorának: most minden gondolata, minden láza, minden szerelme társulna a férje féktelen vágyaival.

Egyre részegebb lett a gondolattól. Az éjszaka meleg volt, csillagtalan és nesztelen s Khafrítot a saját suhogása forró izgalmakba sodorta. Eszébe jutott egy régi himnusz, melyet nőfi asszonyoktól tanult el titokban s amelyet akkor még értelmetlenül csak a tiltottság gyönyörei miatt énekelgetett azzal az áradozó hangmenettel, amint az asszonynéptől hallotta. Most ahogy elmondotta, úgy érezte, hogy a szíve, a vére, a lelke s az egész teste beleolvad a szerelmes ének szavaiba. Mintha Osiris irta volna e himnuszt, a nagy Ra, akinek végtelen szellemével minden szellem egyesül. Eltárta karját s mint valami üzenetet, mit az éjszakára biz, sugdosta:

Éjszaka, te drága, te csudálatos, te mély, Hathor istenasszony szerelmes éje! Minden szent állatok szeretkeznek mostan.

A szent krokodilus nőtényéhez úszik a vízben és nehéz mósusz-illattól részeg a Nilus.

Az isteni ölyű, amely nappal a fenséges naptányér körül kerengett, fölkeresi kösziklán a párfát. És remeg a köszikla, remeg az éjszaka, remegnek a pálmák s a holdsütötte vizek és remegnek a csillagok az égen.

A rabló oroszlán vágyakozón üvölt a pusztán: asszonya hívó ordításától hajladoz a bozót.

Egymáshoz sietnek a vadak, reszkető vágyak alatt líheg a sívatag és szerelmek gyönyörében nyöszörög az erdő.

A Fáraó istállóiban nyertének a büszke hadimének s a messziből vonagló szügyű nőténylovak nyihognak szerelmesen.

Ó én párom, te tűzszájú férfi, te erőskarú rabló, miért csatangolsz ez éjszakán szerelmes asszonyodtól távol?

Szél nem röpdösött, csillag nem égett az égen. Fülledt, felleges éjszaka volt. De Elpaálhoz, aki valahol Hámát-Sóba alatt táborozott, eljutott asszonya első szerelmes üzenete.

CSILLAGTALAN ÉG ALATT

Elpaál künn heverészett a szabad ég alatt és nyitott szemel bámult a nyári éjszakába. A táborban csend volt, se holdsugár nem köszált, se csillagok fénye: tömzsi fellegek öklözték egymást az égen. Csak Hámát-Sóba túlsó felén világított még az efraimiták kései ostroma. A serény tűzcsovák rakétásan röpködtek, az égő szurok kövér lángcseppeket potyogtatott íves pályáján s a várörző tüzek üstökkel lobogtak a falakon. A messziben itt-ott lobot vetett egy tető, a füst nehéz gomolyagban kavargott az égnek s a rőt fényben ijedt emberkéek árnyai futkostak.

A füst, az égés s a röppenő gyantakoszorúk szaga még fojtottabbá tette az éjszakát és Elpaálnak mellére nehezedett a magányosság. Nappal alig csinált valamit, a katapulták s a faltörők ostroma és Jerobeám vitézeinek hadakozó serénysége még semmítetésre kényszerítették őt, mint nagyrészt a tábor. És éjszakánta lázak rázogatták Elpaál testét, szívét kikezdte a vágyakozás, szemét a buja látomások.

Ma este már nem bírta az egyedülvalóság édes-fájdalmas kinjait. A táborban szerelmes hangszerek epedeztek, pásztorsípok, flóták és rívó hegedűk hangjánál szunnyadoztak el a fegyveres férfiak. De Elpaál nem tudott elaludni. A nótákban asszonyait hallotta sírdogálni s a rívó panasz még akkor is a fülébe zümmögött, amikor a legkesergőbb fuvola is elálmosodott már.

Maga elé akarta idézni asszonyait: az izmos és nyulánk Léát, akiben lobogott az erő és a fiatalság, Sára asszonyt, aki gömbölyű és nevető, de most bizonyára könnyel riadoz a nyoszolyáján, Jáhelt, aki komoly és sokattudó és Rahabot a szenvedelmes rabnöt. De a hitvesei most nem nagyon engedelmeskedtek, csak egyetlenegy jött eléje: Khafrít. Talán csak eltakarta a többit, mert Khafrít a koronája valamennyiének, hold a csillagok között... Ó Khafrít, — emlékezett asszonyára Elpaál — méltóság és parancsoló ígézet a feje. S a teste! Élő tilalom, amely izgatja és szítja a szerelmet. Rejtelmes erő a teste: megtartja a sóvárgást és a vágyat. Örökkön sóvárognak érte a vágyak, ha százszor el is érték.

Sose gondolkozott rajta Elpaál, hogy ez különösebb titka Khafritnak. A többi asszonya elfárasztotta, lehangolta, de Khafrít frissen, elevenen tartotta benne a vágyat. Egyszerűen azt hitte, hogy az egyiptomi nő jobban szereti, de most a messziségben arra eszmélt, hogy csak őt szereti. A többi asszonyra csak egy-két foszladozó gondolattal tudott visszaemlékezni. Hiába erőltette, nem tudta elgondolni: milyen ennek-annak a szeme, a karja, a melle, a haja, a hangja. De Khafrít előtte állott száz változatban: nehéz selymekbe öltözött, vagy komoly biborral fedte be testét, ragyogó gyolcsot csavart időmai köré, vagy lenge fátyolba burkolta igézeteit, azután letépte a selymeket magáról, ledobta a bíbort, levedlette a patyolatot, elszórta a fátylakat és ott állott előtte isteni mezítelenségében, — ránézett, mosolygott, nevetett, komolykodott, hívta és eltaszította magától, lehűtötte és máglyákat gyújtott a szíve alá.

Fölkelt s az alvó sátorok között járt föl s alá Elpaál. De a néma tábor felelmesnek tűnt fel neki; lépteit recsegték a homokon s még erősebben érezte, hogy egyedül van, mint amikor tábori nyoszolyáján pihent... Kellene valaki, akivel elbeszélgethetne, akkor nem fogja úgy gyötörni a magány... Indult a thirsaiak tábora felé, hogy felkölti Jédutunt, esetleg Semáját vagy Elisát. De útközben meggondolta, mert úgy érezte, hogy egyik sem igazi pajtása: egy hallgató barát kellene, akivel átvirraszthatná az éjszakát. Tüzet raknának s ő Khafritról diskurálna hajnalig.

A lova jutott eszébe. A ló igaz társa, kihez beszélni se kell. Megérti a gondolatait és aszerint gyorsítja vagy lassítja járását, amint gazdája örül vagy búslakodik. Eloldotta lovát, ráült és csendesen poroszkált a hangtalan tábor szélén. Az éjszót volt, de a paripa fehér szőre világított Elpaálnak. Ő azonban nem is nézte az utat: merre megy; rábízta magát hűséges hátsára. Az állat olykor hosszúkat nyerített és talán szintén hazagondolt, a fejedelmi istállóra, ahol nőstényei alszanak. Rátért az országútra, mely Nafthali és Issakhar földjén át Thirsába vezet.

Csak az úton, a tábortól jó messze vette észre Elpaál, hogy hazafelé tart. Kicsit megrémült s kicsit szívébe ütött az öröm döbbenete.

— Haza! — kiáltotta mámorosan és megvesszőzte lovát. Szinte látta asszonya meleg, szagos testét, mely a magányos nyoszolyán zihál és hanykolódik és részeg indulattal buzdította paripáját mind vadabb vágatásra. Félt, hogy az éjszaka rövid lesz s ő nem éri el Thirsát virradtkor sem, mert Sóbába jövet négy napig tartott az út.

Háta mögött nyerítés és lódobogás hallatszott. Mintha üldöznék valaki. Hirtelen arra gondolt: a vágyai ültek lóra, hogy siettessék s hogy erősebben nógassa lovát. De a másik percben

már aggódott, hogy a táborban van baj s valamelyik legénye siet utána. Vagy talán szökevényt gyanítanak benne.

Meglassította lova járását. Az üldöző utólérte és szótlanul hozzásegődött. Mintha csak a lovagláshoz keresett volna társat. Percekig tartott így a néma ügetés. Elpaál hiába erőltette szemét, a sötétben nem tudta felismerni titokzatos társát.

Végre megszólalt amaz:

— Elpaál, te vagy?

— Jérobeám! — kiáltotta feleletül a fejedelem, mert megismerte az érkezett hangját.

Tudta, hogy Jérobeám vezeti az ostromot, ő a legtürelmetlenebb s a legharcosabb harcos. S ha ő elhagyja a tábort: aligha van baj.

Kis ideig megint szótlanul vágattak egymás oldalán. Azután megszólalt Jérobeám:

— Az éjjel már nem éred el Thirsát.

Elpaál megborzongott:

— Ki mondta neked, hogy Thirsába megyek?

— Senki.

— Akkor honnan tudod?

— Tudom. Asszonyaid, akik odahaza vannak, nem hagytak aludni az éjjel.

Thirsa ura kezdte érteni a dolgot.

— Ugye, neked is van asszonyod, Jérobeám?

— Van — felelte a lovas sötéten.

Elpaálnak megvidámodott a szíve és minden bizalmatlansága elmúlt egyszerre.

— Szép a te asszonyod? — kérdezte csak azért, hogy a maga asszonyára gondolhasson.

— Szép, mint a tied között a legszebb, — felelte fájdalomosan Jérobeám. — Szép és kegyetlen, mint a tied között a legszebb és legkegyetlenebb; mint az, aki elrabolja álmaidat. Engem sem hágy aludni éjjelente.

Elpaál megmámorosodott:

— Olyan szép nem lehet, mert nincs több olyan, mint ő. Az én szépem a legszebb a szépek között.

— Szép, de kegyetlen asszony a te széped — mondta Jérobeám. Azután különös nyomatékkal tette hozzá: — Kegyetlen, mert nem tud szeretni.

— De tud — szólott csendes rajongással Elpaál. — Senki se tud úgy szeretni és senki se tudja úgy lázítani a szerelmet, mint ő.

— Lázítani tud, de szeretni nem. Ő nem szeret tégedet, Elpaál.

— De szeret. Az enyém ő, az enyém mindelestől. Enyém az öröme, enyém a bánata, enyém minden pompája és gazdagsága. Egyiptom legszebb kertjéből hoztam őt magammal s most csak énnekem illatozik, énnekem virágzik, nekem igéri szépséges gyümölcseit.

— Elraboltad őt Egyiptom királyi kertjéből, de ő sohasem ismert el urául. Sohasem volt a tied, mert nem szeret. A karja sohasem volt a tied, sem a szája, sem egyetlen vágya, mert ő nem szeret tégedet.

Elpaálnak jól esett, hogy vitatkozhat róla:

— De szeret. De enyém mindene mindenestül. A karja, a válla, a nyaka, a szája. A karjával megölel engem, a nyakamba fonódik a karja, mint valami ragyogó, rügyező inda. Két hús patak a karja, amely körül folyja forró derekamat. Az enyém a karja: gyöngyszínű körmetől villogó válláig az enyém. S a keze is az enyém, a keze, amely olyan mint a reszkető holdsugár s a válla, amely mint a telihold fényessége, olyan. Az enyém. És a nyaka, amely büszke és diadalmas, mint az Ezerpajzsok Tornya és a haja, amely a tavaszi Kármelnél jobbszagú: az enyém. És enyém az álla, a szeme, a vonagló orra s a forró, fűszeres szája.

— Semmije sem a tied, Elpaál, mert ő nem szeret téged.

— De szeret, Kábitó fűszer árad a száján keresztül és részeggé tesz orrának illata. Ő a szája! Valami isteni gyümölcs, amelynek nem lehet betelni az ízével. A szája vérző narancs; illatos datolya és gileádi balzsam az ő szája és szőle, amely a Hőreb láváján termett. Ő nincs olyan gyümölcs, mint az ő szája.

— Nem szeret Elpaál, mert az ő szája sohasem csókolt meg tégedet.

— Nem igaz, csókolt... Nem, nem lehet, hogy meg ne csókolt volna a szája... Nem... nem emlékszem. Lehet, hogy még nem csókolt meg, de tudom, hogy szeret. Szeret. És aki szeret, részeggé tesz a szája, ha csak kapja is a csókot.

— A szája nem csókolt s a karja nem ölelt téged mert nem szeret. S a szeme sose nézett reád szerelemmel, mert ő nem szeret tégedet, Elpaál.

— De reám nézett. Nem, nem nézett rám, lecsukódott. A szerelem lehunyja a szemeket, a szerelem a pillákra szokott ülni, a pillákra ül és remegő énekeket dalol. Ő, sokszor sirt is, ha a nyaka alá párnáztam a karomat. Meleg könnyek buggyantak ki a szeméből. Ő az ő szeme, a legdrágább forrás. Az élet forrása és az öröme, a gyönyörűség és a fájdalmas szerelem forrása.

— Az ő szeme csak a fájdalom forrása, mert nem szeret. Nem szeret tégedet, Elpaál, azért sir a szeme.

— Szeret. Sirni és kacagni is szokott a karomban. Ha csak a csókom lehellete éri, megrázkódik és felkacag. Ő az édes kacagása! Csirák ujjongása a tavaszi földeken; apró magzatok kórusa a nagy-nagy messziségben.

— Nem szeret tégedet Elpaál, mert nem ad gyermeket. Hiába hívogatód a magzatodat, nem

jő. Amelyik asszony szeret, annak a méhe megfog.

— Meg fog foganni!... De hiszen még alig szerettem. Még alig esztendeje. Ő egy hónapja, egy hete, egy napja sincs. Talán egy óra sem volt mindössze, csak egyetlen hosszú perc. Nem, egy rövid percbe olvad az egész esztendő.

— A gyümölcsérlelő szerelemnek egyetlen pillanat is elég. Az igaz szerelem gyümölcsöt érlel, Elpaál.

— Ne kinozz, Jérobeám... Meg fog foganni, mert igaz szerelemmel szeretem s ő is igaz szerelemmel szeret. Sir és nevet, ha közeledem hozzá, a szája mosolyog s a szeme könnyeket hullat. A nyaka felém nyúlik s a karomra vágódik. A gyengéd karomra s a mámoros ajkamra vágódik a nyaka. A dereka felém hajlik, mert az erős karomat áhitozza. A teste felém remeg s a simogató kezemet kéri, a cirógató kezemet s a boldog számát. Ő a teste, a bársonyos, a lázító, a halovány! A reggeli égbolt a teste, a pítymallat derengő égboltja, amelynek hajnali gyönyörűség a csókom. Rózsák fakadnak a mellén csókjaím nyomán, kábaságban fürdik a teste ha csak nézem, bíbor terül a bőre havára, ha csak két szemjasm telhetetlen szememmel nézem.

— A szemérmesség bíbora, Elpaál. Nem szeret. Ha szeretne nem szégyenlené tőled a mezitelenségét. A szégyenkezés az asszonyi test irigysége ahhoz, akít nem szeret.

— De szeret. Ő nem irigyeli tőlem a mezitelenségét. Ő, táncolni is szokott nekem. Ruhátlan táncot táncol ő estenden, a sápadó mécsek alatt, vagy éjszakánként, ha az ablakon belibeg a holdfény vagy a táncos csillagok tüze. Táncol, hogy minden vonalát, minden idomát, minden hajlását lássam. Ő, hogy kigyózik a teste, hogy forog! Mint az örvény; mint forgószelel a hegyeken.

— Elpaál, ő táncolni szokott?!

— Táncolni. Kereng és szökdel és lábujjhegyen lépked, mintha nesztelenül akarna a szívembe suhanni. S a magasba ágaskodik a vágytól, amit a vérebe dobáltam, a tüztől, mit a teste alá gyújtottam. Az ujjain lépdél, hogy ne is érje a földet, mert ég felé röpdös a vágya.

— Lepel nélkül Elpaál? Az ujjain!...

— Az ujjain. Ő milyen szépek az ujjak a lábán. És a lába! Mint nyulánk kappadókiai korsó, amelybe lilíomot ültettek. Mint egy drága elefántcsontoszlop, amelyet valami isteni mives faragott. A lábafejétől a tomporáig olyan az ő lába.

— A tompora!...

ALAPÍTÁSI ÉV

1862

• ХРОНОГРАФ •
• РЕПЕТИЦИОН •
• ЗЕБЕБРЕСЪТЪК

CUENDEZ CONSTANZ

Svájt, Francia-, Angol- és Németország zseb-, inga- és díszóragyárainak lerakata.

BUDAPEST, IV., KIGYÓ-TÉR 5

KARCSATÓRÁK, GYÜRÜ-
ÓRÁK *** JAVÍTÁSOK

INGA-ÉS ÁLLÓÓRÁK RAK-
TÁRON ÉS RENDELÉSRE
KÜLÖNLEGESSÉGEK

— Mint egy ragyogó kőöntő, olyan a tom-pora, mint egy gyenge virágkehely, amely álm-látók szívéből nőtt... Nem volna szabad csak nézni és leborulni előtte. De én meg is cirogat-hatom. Csókok láza ég minden ujjamon, ha meg-cirógatom a bőrét. A bőre bársonyos, mint az éjszakai fuvalat, hűvös, mint a reggeli szél... Még az éjjel símogatni fogom e bársonyt.

— Ne nógasd a lovadat Elpaál. Sem az éjjel, sem reggelre nem fogod elérni asszonyod derekát.

— A derekát! Ó forró az ő dereka, mint a vizek, melyek a föld méhében susterognak, mint a napfény a sivatag delelőjén. Még ma ölelni fogom a derekát!

— Ne vágtsd, Elpaál. Ezen az éjszakán úgysem érsz el hitvesed nyoszolyájához. Beszélj inkább az ő babonáiról. Olyan szépeket tudsz mondani róla, mintha ő volna a teremtés leg-elseje, mintha ő volna Éva asszony, minden szépnek anyja.

— Ő sokkalta szebb. Éva csak a tudás fája-ról evett, ő a szépség és a szerelem fájáról szag-gatott gyümölcsöt. A mindenség igéi áradoz-zák körül őtet: a mélységek szédülete, a magos-ságok hangtalan zengése. Mint a daloló Tejút, olyan az ő lelke s a teste fehér és ragyogó, mintha az éden forrásában mosódott volna: a mennyei tóban, ahol a csillagok s a gyönyörök fürödnek hajnalban. A csodálatos hajnali égbolt a mellette: a hajnalcsillag a mellebimbaja... Még ma hajnalban csókolni fogom a mellét.

— Ne vágtsd, Elpaál. Ma hajnalban már nem fogod csókolni az asszonyodat.

— De csókolni fogom. Akarom.

— Lassítsd meg a lovadat Elpaál. Hiába aka-rod őt, ő nem akar téged.

— Jérobeám, — kiáltotta hirtelen Elpaál és megállította lovát — honnan tudod te, hogy az asszonyom nem akar engem?

— Ő mondotta nekem.

— Tenéked? Mit mondott?

— Azt, hogy gyűlöl téged.

— Nem igaz, Jérobeám.

— De igaz. Gyűlöl téged az az asszony. Engem sem szeret, de szeretni fog. Téged azon-ban gyűlöl és nem is fog szeretni soha.

— Hazudsz, Jérobeám! Tévelygött vagy Jérobeám? Örült álmokat láttál, melyek megzavar-ták az eszedet. Az én asszonyom sohasem beszélt tehozzád.

— De beszélt. Egy éjjel egyedül voltam vele Jérusálemben, a királyi kertben.

Mint megbántott vadállat szökött fel Elpaál és akkorát ordított, hogy az éjszaka bele-zendült:

— Hazudsz, Jérobeám!

Kirántotta kardját és rárohant az efráimira. Amaz is kardot vont. Elkeseredett élethalálharc kezdődött a két lovas között. Elpaál elszántabb volt s a hold, amely pár percre kibukkant a felhők mögül, láthatta, hogy Jérobeám hátráltatja lovát.

Elpaál meglegette nehéz kétélűjét. De mintha valami átkos varázs esett volna rajta, megder-medt és úgy állott sújtásra emelt karral, mint egy köszöbor. Meglátta Jérobeám kezében a kar-dot, a magához a egyiptomi fegyvert s hirtelen eszébe villant, hogy a pengéjén ezt olvasta: *Öld meg!* Nem pusztá jelmondat ez, aminek akkor gondolta, hanem gyilkos üzenet. Jérobeám nem hazudott... Kiáltani akart, de hang nem jött a torkán, vágni akart, de karja megmeredt.

Mindez egy pillanatig tartott, de Elpaálnak a borzalmak végtelen pillanata volt. Ut az élettől a halálig. Jérobeám sújtott és Elpaál sisakja messzire elrepült; újra sújtott és Uriás fia véres fejjel, holtan bukott le a fehér paripáról.

Az efráimi leszállott lováról, fölvette az elgurult sisakot és Elpaál kettéhasított koponyájára szí-jazta. Majd letépte a fejedelem kék-bíbor köntö-sét, szalaggá hasogatta s a nyeregbe kötözte vele megölt ellenfelét. Azután, még mielőtt visszasietett Hámát-Sobába, Thírša felé fordította Elpaál lovát s a vékonyába suhintott ostorával.

— Menj üzenetnek! — kiáltotta az izgalomtól rekedten. — Jelentsd úrnődnek, hogy parancsá-nak immár eleget tettem.

Elpaál paripája megvadult. Fújva, zihálva, nyí-hogva, mint a sivatagi szélvész, száguldott Thírša felé a forró éjszakában. Halott gazdája bőlonga-tott, dülöngélt a hátán.

(FOLYTATJUK.)

Reggelizés előtt
fél pohár

Schmidthauer-féle

Igmándi

keserűvizet
igyék, ha rossz a gyomra

! Figyelem !

Csak a felét kell bevenni,
mint másfajta keserűvizeknek!

COLL- HEGYRÖL **NYILATKOZAT.**

Az „Egyenlőség“ című hetilap 1914 július 12-iki számában „Kellemetlen ügyben“ cím alatt közleményt tett közzé, amelyben azt állította, hogy a Mult és Jövő az Országos Magyar Izr. Közművelődési Egyesülettel két és fél év óta el nem számolt és hogy az OMIKE a Mult és Jövőtől egy fillért sem kapott. E valótlanosságokkal szemben közöljük az OMIKE alábbi hivatalos nyilatkozatát:

NYILATKOZAT.

Az Országos Magyar Izraelita Közművelődési Egyesület ezennel kijelenti, hogy az OMIKE-nek a Mult és Jövővel való megállapodászerű elszámolása az 1912. évre vonatkozólag 1912 december 30-án, az 1913. évre vonatkozólag pedig 1913 december 30-án a Mult és Jövőben megjelent tagkimutatások és a kiadóhivatalban pontosan vezetett könyvek alapján szabályszerűen megtörtént és az egyesületnek szerződésileg megállapított részesedése a befolyt összegekből ugyanekkor teljes kiegyenlítést nyert, sőt az előző évből utólag 1914-ben befolyt hátralékos tagdíjakból való részesedésünket is a Mult és Jövő már 1914 június hó 23-án beszolgáltatva az OMIKE pénztárába. Az 1914. évre vonatkozólag az elszámolás, mint rendesen, az év végén válik esedékessé. Az OMIKE-nek tehát a Mult és Jövővel szemben semmiféle követelése nincsen. A pénzügyi kezelést egyébként a pénzügyi bizottság, valamint a számvizsgálóbizottság felülvizsgálta és rendben találta.

Budapest, 1914 július 15.

Országos Magyar Izraelita Közművelődési Egyesület.

Dr. Weiller Ernő sk., Dr. Hevesi Simon sk.,
az OMIKE főtthkára. az OMIKE társelnöke.

Fentebbi nyilatkozatokat beküldtük az Egyenlőség című lapnak is, amely azokat a törvény értelmében köteles volt közölni. És minthogy nevezett lap rágalmozó állításait ezután sem vonta vissza, július hó 24-én, ügyvédünk, dr. Ehrenfeld Bertalan útján beadtuk ellene a budapesti kir. törvényszéken 54,931/1914. iktatószám alatt a büntető feljelentést rágalmozás és becsületsértés miatt.

A Mult és Jövő kiadóhivatala.

A lappal, amely ellen sajtópört indítottunk, természetesen ezek után polémiába bocsátkozni nem fogunk. A különféle tendenciózus híresztelésektől esetleg félrevezetett publikumnak felvilágosítására azonban leközzöljük egész terjedelmében annak a levélnek hiteles szövegét, amelyet dr. Hevesi Simon, az OMIKE alapítója és vezetője — tehát az OMIKE ügyeiben a legkompetensebb faktor — az Egyenlőség szerkesztőjének július hó 26-án közlés végett ajánlott levélben beküldött. A levél, amely tiszta tárgyilagossággal és minden kétséget kizáróan világítja meg az OMIKE és a Mult és Jövő viszonyát, szóról szóra a következőképen hangzik:

Mélyen tisztelt Szerkesztő úr!

Becsés lapjának utolsó számában „Reméljük: Finale“ című felírat alatt igen tisztelt kollegám, dr. Adler Illés úr is hozzászólott az Egyenlőség és a Mult és Jövő polémiájához. Engedje meg tehát, hogy most már én is néhány helyreigazító szóval megnyugtassam Önt és egyben helyreigazítsak néhány szubjektív érzésektől kísért tévedést, amelyek mélyen tisztelt szerkesztő úr megjegyzéseiből is kiütköznek.

Ki kell jelentenem, hogy dr. Adler rabbi úrnak sok jóakarattal megírt hozzászólásában több feltevés nem felel meg a tényeknek. Nevezetesen az, hogy én „elszámoltam“ volna magamat és hogy a folyóirat többbe került volna, mint gondoltuk. Lehet, hogy többbe került, de ez nem tartozik én reám, sem az OMIKE-re. Félreértés azt hinni, hogy a Mult és Jövő előállítás költségei az OMIKE-t terhelték volna. Az egyesület nem kiadótulajdonosa a folyóiratnak. Ilyesmibe semmi szín alatt sem mentem volna bele, köteles elővigyázatból, nehogy „elszámoljam magam“ és nehogy a lapfenntartás költségei esetleg később súlyos teherként nehezedjenek az egyesületre. A Mult és Jövő kiadótulajdonosa a szerkesztő, dr. Patai József, aki a lapot az ő nagy tudásával és kitartó energiájával megteremtette és megalapozta. Az ő kiadóhivatala fedezi a lap előállításának és terjesztésének összes költségeit. Az előfizetéssel kombinált 20, illetőleg 30 koronás tagdíjakból pedig bennünket szerződésünk értelmében csak bizonyos részesedés illet meg, az OMIKE rendes 4 koronás tagdíjának arányában, amely felett természetesen az OMIKE rendelkezik. Ha tehát az Egyenlőség kiszámította, hogy a Mult és Jövő bruttó bevétele 2½ év alatt állítólag 79,000 koronára rúgott, — ami egy művészi folyóirat rengeteg költségeit tekintve inkább kevés mint sok, — úgy ezen bruttóbevételeből a Mult és Jövő csak az említett arálynak megfelelő összeggel tartozott az OMIKE-nek elszámolni, ami minden év végén, a központi irodánkban fekvő iratok szerint, szabályszerűen meg is történt. Olyan feltételek mellett, hogy a kiadóhivatalnál befolyt összes pénzek és előfizetési díjak az OMIKE-t illessék, a folyóirat kiadótulajdonosának pedig csupán csak annyi joga legyen, hogy az előállítási, kiadói és terjesztési költségeket a magáéból tartozzék fedezni, azt hiszem, semmiféle szerkesztő vagy kiadótulajdonos sem lépett volna összeköttetésbe

az OMIKE-vel. Amint hogy nem hiszem, hogy akadna akár egyetlen tag is, aki nem volna tisztában azzal, hogy amikor a 20 korona fejében egy olyan folyóiratot kap tagilletményül, mint a Mult és Jövő, akkor abból a 20 koronából csak bizonyos rész juthat az OMIKE egyéb intézményeinek.

Téves feltevés az is, hogy a Mult és Jövőtől hozzánk befolyó tagdíjak vagy tagdíjrészesedések kizárólag a Menza fenntartására fordítanak. Ez nem áll. Kifejezetten az OMIKE-t illetik és az OMIKE fordíthatja alapszabályszerű céljaira, részben a Menzára is. Alapszabályaink értelmében a szellemi élet terén is vannak feladataink, nemcsak szociális, hanem kulturális célokat is kell szolgálnunk. (L. alapszabályaink 1., 2., 3. és 4. pontjait). Az OMIKE jövedelmei elsősorban ezekre fordítandók. Van jogunk alapszabályaink értelmében ezekből a Menzának is juttatni. Így például legutóbb júniusban a mult esztendei hátralékosoktól még utólag az idén befolyt tagdíjak után járó részesedésünk fejében a Mult és Jövő kiadóhivatalától hozzánk befizetett egyezer koronát a Menza számlájára utaltattuk át. A Mult és Jövő előfizetési, illetőleg taggyűjtési felhívásában is az OMIKE összes intézményei vannak felsorolva és csak ezek között szerepel természetesen a Menza is. A Menza számláját, jövedelmeit, a Menza részére befolyó adományokat, gyűjtési eredményeket, 20 és 100 koronás Menza-pártoló-tagdíjakat egyébként dírmáltan vezetik és nem fordítunk azokból az OMIKE egyéb céljaira semmit. Nem szabad tehát azt állítani, hogy mi az éhező diákok támogatására szánt adományokkal a Mult és Jövőt tartjuk fenn.

Téves felfogás különben azt hinni, hogy mi az egyetemi zsidó ifjúságot éhségben engedjük szynlődni. Ennek fényesen ellentmond az a körülmény, hogy a lefolyt tanév szorgalmi ideje alatt 120,000, mondva: százhuszezerenél több ebédet szolgáltattunk ki és ennek több mint a fele ingyenes és fokozatosan kedvezményes volt. Ha fedezetre volt szükségünk, hogy nagy kiadásainkat győzzük, nem riadtunk vissza a fáradozástól és utana-járástól, és amit a Menza részére kaptunk, azt a Menza részére számoltuk el és kizárólag a Menza céljaira fordítottuk. Mi megtettük kötelességünket és az „éhezőket“ meg nem rövidítettük.

Ezek után kijelenthetem, hogy mi soha évi 30,000 koronával a Mult és Jövőt nem szubventionáltuk, de még háromezer koronával sem. Nem hoztunk a folyóiratért „áldozatokat“ és annak az alapszabályok értelmében eszközölt csekély támogatása már a kezdet nehéz két esztendejében is ellensúlyoztatott onnan befolyó jövedelmeinkből, melyeknek profitjai általános címet alatt mint tagdíjak számoltattak el. Kiemelhetem, hogy a Mult és Jövő alig került valamibe az OMIKE-nek. A Mult és Jövő-t mi nem tekintettük nyereszke-dési vállalatnak, hanem kulturális öncélnak, melynek művelése alapszabályszerűleg megállapított kö-

telességeink körzetébe tartozik. És mégis a Mult és Jövő már most is anyagi eredményeket is biztosít az OMIKE-nek, ami a jövőben remélhetőleg még fokozódik. Most tehát már ez okból is óhajtjuk a Mult és Jövőnek minél jelentékenyebb megerősödését, hogy minél többet juttathasson az OMIKE kulturális és humánus intézményeinek céljaira. Semmi esetre se áll azonban az a téves feltevés, hogy a Mult és Jövő nekünk valaha is 79,000 koronával tartozott volna. E feltevésnek, amint a fentiekből kitűnik, semmi alapja nincs, de mert szükségesnek látszik, ezt még egyszer ismételtlen kijelentjük. Elszámolásaink alapján ezidőszert a Mult és Jövő kiadótulajdonosával szemben semminemű anyagi követelésünk nincs. Nem volt szükség semminemű elengedésre vagy prolongálásra. Nem engedünk el és nem prolongáltunk semmit. Az elszámolások és a kiegyenlítések megtörténtek a hivatalos nyilatkozatunkban megadott dátumok szerint, szerződéses megállapodásaink és a pontosan vezetett könyvek alapján. Ami pedig a tagkimutatást illeti, a belépő tagokat a Mult és Jövő folyamatosan kimutatta, tehát azokat az évi jelentésben újra kimutatni teljesen felesleges lett volna. Hiszen tavaly például az OMIKE évi jelentése maga is a Mult és Jövőben jelent meg, tehát a tagokat eszerint ugyanazon a helyen kétszer mutattuk volna ki. Költségkimelés céljából különben is elég, ha a kimutatás külön minden harmadik évben történik meg, amikor már tisztában vagyunk azzal, hogy kik tekinthetők valóban állandó tagoknak.

Beláthatja ezek alapján, melyen tisztelt Szerkesztő Úr, hogy kiindulópontjai tévesek voltak. Azért arra kérem én is, kövesse azt a meleg baráti jó tanácsot jelen felvilágosításaim megnyugtató hatásá alatti, legyen vége a felekezeti tényezők harcainak, a sajtóharcnak, amely mindig odioso-befelé és kifelé egyaránt. Nyugtassák meg jelen felvilágosításaim teljesen, melyen tisztelt Szerkesztő Urat minden tekintetben. Ebben a pillanatban, midőn magyar hazánkban az energiák összefor-rnak, elhallgat minden kicsinyes összekülönbözés, mi is koncentráljuk akaraterőnket és minden gondolatunkat a nagy nemzeti feladatra, mely előtt állunk. A nagy kötelességek órájában, mely mindnyájunknak szól, eltörl minden egyéni szempont, megszűnik minden széthúzás. Ez hazafias kötelességünk. Annál inkább várható ez ott, hol téves felfogás képezi a konfliktus alapját. A békés megértés és igazságszeretet hozza el a polémia-nak Szerkesztő Úr által említett és remélt fináléját.

Legyen meggyőződve melyen tisztelt Szerkesztő Úr változatlan nagyra-becsülő érzelmeimről, melyek-ről ez alkalommal is biztosítom

hitrokoní üdvözléttel és kiváló tisztelettel

Budapest, 1914 július 26.

Dr. Hevesi Simon,
az OMIKE társelnöke.

KRÓNKA. ÉS ÖZEMLE

AZ OMIKE ÚJ PÁRTFOGÓ TAGJAI. Mig a féltékenység és kenyéririgység mindenféle eszközökkel próbálkozik az OMIKE és a Mult és Jövő ellen áskálódni, a magyar zsidóság egyre nagyobb lelkesedéssel sorakozik zászlónk alá és egyre kitartóbb szeretettel, fokozottabb figyelemmel tüntet mellettünk. A legutóbbi két hétben a „holt szezon“ dacára, az alábbi névsorban kimutatottak jelentették be szerkesztőségünknek a pártfogó tagok közé való belépést, hogy a 20 korona tagdíj ellenében tagilletményül kapják a Mult és Jövőt:

Gyalui Rosenberger Mátyás magánzó Kolozsvár, dr. Weisz Jakab orvos, udvari tanácsos Budapest, dr. Glass Izor orvos, királyi tanácsos Budapest, dr. Komlósi Béla orvos Budapest, dr. Schmidt Sándor ügyvéd Budapest, Fisch Hermann Budapest, Holstein Zsigmond Nádor-szálló tulajdonosa Budapest, Neumark János kereskedő Keszthely, id. Rósenberg Soma kereskedő Keszthely, Hoffmann Jakab kereskedő Keszthely, Singer Izidor kereskedő Keszthely, Lipschitz Soma vendéglős Keszthely, Izr. hitközség Keszthely, Hoffmann Soma szappangyáros Keszthely, Schlesinger Izidor nagykereskedő Keszthely, Krausz Ernő gyáros Keszthely, Schiffer Vilmos kávé Keszthely, dr. Simon Sándor orvos Keszthely, Stern Gyula tanító Nagymegyer, Rapoch Sándor magánzó Veszprém, Oblath Rudolf kereskedő Veszprém, Rausnitz Ignác kereskedő Veszprém, Hamburger Sándor kereskedő Veszprém, dr. Spitzer Mór ügyvéd Veszprém, Bloch Sándor kávé Veszprém, Lepner Samu borkereskedő Tapolca, Mandl Sándor borkereskedő Tapolca, Kaszás Soma kereskedő Tapolca, Propper Gábor kávé Tapolca, Rechnitzer Rezső Tapolca, Weisz Andor fakereskedő Nagybánya, Krausz Géza erdőkezelő Dédabiztra, Fried Zsigmond kereskedő Csucs, Stern Sándor Mármaros-sziget, Wertheimer Vilmos nagykereskedő hitk. alelnöke Kolozsvár, Szabó Jenő kereskedő Kolozsvár, Sipos Jenő kereskedő Kolozsvár, Halász Jenő gyógyszerész Kolozsvár, Mestitz Ferenc bútorgyáros Kolozsvár, dr. Weisz Miksa ügyvéd községkerületi elnök Kolozsvár, dr. Hirsch Gyula ügyvéd Kolozsvár, Erdélyi banya R.-T. Kolozsvár, Hecht Dezső börgyári igazgató Kolozsvár, dr. Simon Aladár orvos Kolozsvár, dr. Rósenberger Mór orvos Kolozsvár, dr. Róth Hugó ügyvéd Kolozsvár, Rósenbach Mihály szálloda és kávéház-tulajdonos Kolozsvár, Grüner Jakab fakereskedő Kolozsvár, Fenyves Mór borkereskedő Marosvásárhely, Vámos Sándor kereskedő Marosvásárhely, Wolster Kálmán kereskedő Marosvásárhely, Bretter Vilmos nagykereskedő hitk. alelnök Marosvásárhely, Schwartz Testvérek ga-

bonakereskedők Marosvásárhely, Haimann Ignác gyáros Marosvásárhely, Braun Gyula vasúti főmérnök Marosvásárhely, Kálnai és Társa gépgyár Marosvásárhely, Rechnitzer Adolf kávé Marosvásárhely, Fürst Miklós építési vállalkozó Marosvásárhely, dr. Haimann Dániel ügyvéd Marosvásárhely, Heim Hermann sörkereskedő Marosvásárhely, Farkas Izsák tojásnagykereskedő, hitk. alelnöke Marosvásárhely, dr. Grossmann Rezső orvos Marosvásárhely, dr. Wolf Hermann ügyvéd Marosvásárhely, Izsák Izsák bankfőnök Marosvásárhely, St. quo izr. hitközség Marosvásárhely, St. quo Chevra Kadischa Marosvásárhely, Reich Emil Mezőkövesd, Fekete Jenő bútorgyáros Debrecen. ifj. Baruch Mór földbirtokos Gyulafehérvár, Baruch Jenő földbirtokos Gyulafehérvár, dr. Demény Henrik ügyvéd Gyulafehérvár, dr. Meisels Lázár ügyvéd Gyulafehérvár, Fesztinger A. Dávid kereskedő Nagyenyed, Márton Béla bankigazgató Nagyenyed, dr. Fenichel Jenő ügyvéd Nagyenyed, Fenichel Mór kereskedő Nagyenyed, Fenichel Lázár kereskedő Nagyenyed, Rapoport Henrik kereskedő Nagyenyed, dr. Erdős Jenő ügyvéd, hitk. alelnöke Nagyenyed, Weinstein István Nagymihály, Weinberger Ignác Királyháza, dr. Kerner Sándor Tata, Freud Lajos malomtulajdonos Bicske, dr. Freud Zoltán ügyvéd Bicske, Gottlieb Lipót hitk. elnöke Bicske, Weinberger József Emkekávéház tulajdonosa Vác, Kovács József sörnagykereskedő Szilágycseh, Ekstein József kereskedő Törökbálint, Leopold Zsigmond börgyáros Tatabánya, Vogel Jenő kereskedő Tatabánya, Guthlon Soma élelemraktári főnök Tatabánya Schmideg Dezső Tatabánya, Ungár Mór Tatabánya, Deutsch Adolf Tatabánya, Szmuck Jenő főtisztviselő Tatabánya, Beke Dezső főtisztviselő Tatabánya, Nöbel Ferencné vendéglős Alsógalla, Holczér Samu kereskedő Felsőgalla, Kohn Bernát kereskedő Moson, Basch Rafael Moson, Friedmann Sándor kereskedő Moson, Löwin Arthur kereskedő Magyaróvár, Kriegler Miksa h. é. vasutak igazgatója Budapest, Deutsch Ferenc mérnök Kolozsvár, Szántó Miklós kereskedő Kolozsvár, dr. Jakóbi Emil ügyvéd Kolozsvár, Wollheimer Vilmos igazgató Kolozsvár, gyulai Rosenberger Ignác magánzó Kolozsvár, Pintér Bertalan malomtulajdonos Kolozsvár, dr. Adler Vilmos főrabbi Hatvan, özv. Goldstein Zsigmondné kereskedő Bihar-Ladány, Wertheimer Samu lisztnagykereskedő Kolozsvár, Fischer Jenő Szatmárnémeti, Balázs Soma könyvkereskedő Ungvár, Pirity Mátyás szállodás Szentes, Brüll Ferenc nagykereskedő Szentes, Fischer Albert kereskedő Szentes, dr. Klein Simon orvos Orosháza, Rózsa Miksa borkereskedő Orosháza, Dér Adolf fakereskedő Orosháza, Horovitz Mór vezérigazg. Orosháza, dr. Löwy Arthur ügyvéd Tiszaföldvár, dr. Hazai Samu orvos Orosháza, Pollák Mór bútorkereskedő Orosháza, dr. Stauber Hugó járásorvos Mágocs, Weisz Béla terménykereskedő Dombóvár, Spira Adolf üzlet-

vezető Dombóvár, Deutsch Adolf sörnagykereskedő Dombóvár, Wertheim József főkönyvelő Sásd, dr. Jakab Menyhért Nagysomkút, dr. Fleischmann László orvos Budapest.

Hálával emlékezünk meg ezúttal is azokról, akik nemes buzgóságukban a taggyűjtés körül fáradoztak: Krausz Miksa Kolozsvár, dr. Felter Ignác körorvos Körösbökény, Lebovics Lajos Kolozsvár, Beker Henrikné Galócás, Gábel Gyula szerkesztő Budapest, Jávor Bella Királyháza, Vajda Dávid tanító Miskolc, Hersch Lázár Pusztarajtóc.

KIRÁLYI KINEVEZÉS. *Blau Lajos* drt., kit Bacher Vilmos örökébe, a rabbiképzői igazgatószékbe ajánlott az intézet vezérő-bizottsága: öfelsége a király június 7-iki elhatározásával, a kultuszminiszter ajánlatára, ez állásba kinevezte. A királyi kézirat, mely a nagyérdemű tudóst méltó pozícióba emeli, a hivatalos Lap július 3-iki számában jelent meg.

KITÜNTETÉSEK. A király *Weisz Jakab* dr. budapesti orvost a közélet terén szerzett érdemei elismeréséül az udvari tanácsosi címmel tüntette ki. Az új tanácsos régi buzgó munkása a közéletnek, bőkezű támogatója minden kulturális és humánus ügynek és mint orvos is emberbaráti szellemben gyakorolja hivatását. A zsidóság ügyei iránt mindig érdeklődött és mozgalmáikban a legelső között vett részt. És általában a főváros minden közhasznú intézménye egyik alapítóját tiszteli benne.

A király id. *Glass Izor* drt., a közéleti munkásságával szerzett érdemei elismeréséül kir. tanácsosi címmel tüntette ki. Nagy emberbaráti munkásságát, önzetlen közéleti tevékenységét fővárosszerte mindenki ismeri. Felekezeti közéletünknek egyik leglelkesebb tagjának eme kitüntetését örömmel vették tudomásul mindazok, akik odaadó tevékenységét ismerik és érette becsülni tanulták. *Glass dr.* a dohány-utcai templom népszerű templomelőjárója.

Dr. Áldori Mórt, az esztergomi hitközségnek érdemekben gazdag elnökét öfelsége a kir. tanácsosi címmel tüntette ki. *Dr. Áldori*, aki 44 év óta működik az orvostudomány terén, a közélet terén nagy és értékes működést fejt ki. Kitüntetése alkalmából a város közönsége felekezeti különbség nélkül lelkes óvációkban részesítette.

KIRÁLYI KÖSZÖNET. A berlini osztrák-magyar nagykövet, Szögyen-Marich László folyó évi június 24-iki kelettel *Kohut Adolf* dr. kir. tan. Berlinben élő munkatársunkhoz a következő átiratot intézte: Ő cs. és kir. apostoli felség f. é. június hó 1-én kelt legfelsőbb elhatározásával a Nagyságod által írt és előterjesztés véget a legfelsőbb elhatározásával e helyen bemutatott „König Maximilian II. von Bayern und der Philosoph F. W. J. von Schelling“ című művét a cs. és kir. hitbizományi könyvtár részére való legkegyelmesebb elfogadásra méltatni és meghagyni mélt-

tóztatott, hogy Nagyságoddal ebből az alkalomból legmagasabb köszönete közöltessék. Ő cs. és kir. apostoli felsége főkamarása öexcellenciájának megkeresése folytán van szerencsém erről a legmagasabb elhatározásáról Nagyságodat értesíteni.

NEGYVENÉVES JUBILEUM. Negyvenéves házassági jubileumukat ünnepelték a napokban dr. Scähchter Jakab és neje, akiket ebből az alkalomból tisztelőik meleg, intím óvációkban részesítették. Dr. Schächter neve országszerte ismeretes, ő volt tán nálunk az első, aki híres orvos létére a legszigorúbb vallásos zsidó életet élt. És hogy ez az életmódja nem csökkentette „odakinn“ sem az értékét, mutatja az, hogy nemcsak az orthodoxiában játszik vezetés szerepet, hanem mint székesfővárosi bizottsági tag is tekintélynek örvend. Neje pedig párját ritkító jótékonytáskát fejt ki. Úgyiszlóván minden hajnalban, amikor még mások édesen alusznak, megteszi a maga körútját a szegényei között, akiket pénzzel, ételmi szerekkel, ruhával, tanáccsal, jó szóval lát el. Humánus tevékenységét egész legendakör nimbusza veszi körül.

HYMEN. *Steinherz Jakab* dr.-nak, a tudós székesfehérvári főrabbinak leányát, Rózsit, eljegyezte *Singer Géza*, a Magántisztviselők Országos Egyesületének titkára Budapesten.

SUTTNER BERTA BÁRÓNŐ. „Meghalt a békeangyal.“ Így siratták el Suttner Berta bárónőt, a „Die Waffaen nieder“ című, 13 nyelvre lefordított regény szerzőjét, a hágai békekonferencia és a Nobel-féle békedíj inspirátorát. És ebből az alkalomból érdemes lesz a keresztény prófétanőnek az antiszemita asszonyokhoz intézett szövegéből néhány sort tanulsággal felfrissíteni:

„Nichts is leichter, als zu hetzen, nichts leichter, als bei ungebildeten Massen Hass und Misstrauen zu wecken. Es ist daher die grosse Anhängerschaft, welche der Antisemitismus in der Bevölkerung, namentlich auf dem flachen Lande gefunden hat, kein Beweis für dessen Berechtigung. Noch eins kommt hinzu: die Leute sind gar so froh, wenn sie irgend eine Klasse als minderwertig, als Ge-

Telefon
József
21-60

KULATÁR

Telefon
József
21-60

MŰVÉSZI SÍREMLÉKEK KIÁLLÍTÁSA, TERVEZŐK, MAGYAR SZOBRÁSZ ÉS ÉPÍTŐMŰVÉSZEK

Érdeklődőknek felvilágosítást ad kizárólag
BLUM LAJOS SÍRKÖKERESKEDŐ
Budapest, VIII., Köztemető-út 4. sz.

schöple zweiter Kategorie betrachten können; dadurch gewinnen sie in ihren eigenen Augen an Vornehmheit. Wenn so ein kleiner Handwerker oder Hausknecht von dem vierspännig vorbeifahrenden Baron Soundso sagen kann: „Das ist nur ein Jud“, so fühlte er sich selber so gewiss geachtet.“

Pompás adalék ez az antiszemitizmus pszichológiájához, amely ma sem veszített aktualitásából.

„DR. BERGER FURCSA HISTÓRIÁJA.“ Ilyen címen az „Österreichische Wochenschrift“ a következő érdekes esettel ismertette meg bennünket. Dr. Berger lengyeli születésű nagy jogtudós, „sub auspiciis“ doktora három fakultásnak, magántanárságért folyamodott a lengyeli egyetemre, amire a szenátus azt felelte neki, hogy mint zsidó nem lehet docens egy lengyel egyetemre. Erre dr. Berger a berlini egyetemhez fordult, ahonnan azt a választ kapta, hogy mint lengyel nem lehet magántanár egy német egyetemre. A zsidó Berger tehát Lengyelországban zsidó és Németországban lengyel. Dr. Bergert végre habilitálta a római egyetem, ahol máris nagy hírre tett szert. És most jön a komikum. A lengyel lapok eldicsekednek dr. Bergerrel, hogy dicsőséget szerzett Olaszországban a lengyel névnek, egy berlini lap pedig méltatja dr. Bergert, hogy dicsőséget szerzett a német tudománynak, minthogy német egyetemre is járt.

A „SAKTOLÁS“. Egy német egyetemi professzor újabban kimutatta, hogy a zsidó rítus szerint való „saktolás“ az állat megölésének leghumánusabb módja, minthogy a vér elzárása az agytól azonnal eszméletlen állapotot teremt. Szerinte csak tudatlanságból küzdenek a „saktolás“ ellen. Mi azonban attól tartunk, hogy ki fog sülni, hogy nem is annyira tudatlanságból küzdenek egyesek a „saktolás“ ellen, mint inkább azért, mert a „saktolást“ előírja a zsidó rítus.

ORTH. IZR. IFJAK ÖNKÉPZŐ-EGYLETE. A napokban tartotta az „Orth. Izr. Ifjak Önképző-Egylete“ tisztújító közgyűlését. Elnökké megválasztott óbudai Freudiger Károly szföv. biz. tag, alelnokok: dr. Groszmann Frigyes és Tauber Simon, pénztáros: Rakonitz Dezső, ellenőr: Tauber Ervin, könyvtáros: Schlesinger Dániel, karnagy: Kesztenbaum József, titkár: Gräner Ignác.

Az egyesületben esténként, azonkívül hetenként 1–2-szer délután is (rendszerint szombaton és vasárnap) előadások tartatnak, könyvtár és napilapok rendelkezésre állanak. Vendégeket szívesen lát a vezetőség. Egyesületi helyiség VI., Teréz-körút 22. I. em. A teljesen díjtalan állásközvetítő osztály irodája ugyanott.

HALÁLOZÁSOK. Lovag Wechselmann Ignác özvegye, szül. Neuschloss Zsófia 76 éves korában elhunyt. A nagy alapító özvegye nemes folytatója volt annak a párját ritkító humánus munkának,

amely néhai férje homlokára a művészet glóriája mellé a grandiózus jötevés glóriáját fonta. Azok a nagyszerű intézmények és alapítványok (Vakok intézete, tanítók nyugdíja stb.), amelyek a Wechselmann nevet megörökítik, minden időben hirdetik majd két nagy zsidó szív csodálatosan harmonikus összedobbanását.

Vasvári Frankel Richard, a Frankel A. Hermann és fiai cég beltagja és a székesfőváros törvényhatósági bizottságának tagja, június hó 28-án, élete 36-ik évében váratlanul elhunyt. Automobil baleset áldozata lett, mely a főváros és az ország kereskedelmét egy nagy jövőjű széles látókörű képviselőjétől fosztotta meg. Fiatal hitvesét, Fürst Ödön dr. balmazújvárosi ügyvéd leányát és egyetlen fiácskájukat a család fejétől fosztotta meg. A megdöbbentő gyászeset széles körökben keltett megilletődést és mély részvétet. A család a temetés napján 1000 koronát osztott szét a szegények között.

Boschán Péter, a jótékonyágáról ismert emberbarát életének nyolcvanadik évében július 9-én Ischlben meghalt. Számos tisztelője és tekintélyes rokonsága gyászolja, de gyászolják azok az intézmények is, amelyeket nagy áldozatkészséggel támogatott.

Hajduska Fülöp Zomborban 93 éves korában rövid szenvedés után elhunyt. A boldogultban Hajduska Adolf zombori fanagykereskedő és az ottani izr. hitközségnek gazdasági előjárója az apját gyászolja. 2000 koronát hagyott jótékony célokra.

Özv. Jánosi Engel Adolfné, az előkelő Jánosi Engel-családnak nagy időket látott nemes matrónája, munkában és jötevésben töltött hosszú élet után a napokban elhunyt. A nagyasszonyt felekezeti különbség nélkül megnyilatkozott, méltó részvétellel adták át az örök nyugalomnak.

PÁLYÁZAT. A független Bnei Brith-rend németországi nagypáholya pályadíjat tűz ki oly munkákra, melyek „az emberszeretetet, az igazságosságot és türelmességet, mint az emberi társadalom alapjait tárgyalják“. Az első díj 2000 márka, a második 1000, a harmadik és negyedik 500–500 márka. A pályamű lehetőleg ne legyen három nyomtatott ívnél nagyobb terjedelmű. A benyújtás határideje 1914 október 1. A pályadíjat nyert munka szerzői joga a nagypáholy tulajdona lesz.

NŐK VÁLASZTÓJOGA A HITKÖZSÉGI ÉLETBEN. A berlini hitközség már régebben nőket választott az előjáróság egyes bizottságába, kiknek megválasztását az állami felügyeleti hatóság megsemmisítette. Most a kottowitzi hitközség a hitközségi adót fizető nőknek aktív szervezeti jogot adott. Példáját követte a plaueni hitközség is. A poroszországi női választójog ligája a berlini zsidó nőegyesületekkel együtt most ugyanezt fogja kérni a berlini hitközségnél is, melynek különben 4510 adófizető nőtárgya van.

ZSIDÓ KATONÁK SZOBRA. Konstantinápolyban bizottság alakult, mely a balkáni háborúban elesett zsidó katonák emlékének megörökítésére közadakozásból szobrot akar emeltetni. A gondolat az egész török birodalomban élénk visszhangot keltett.

A JERUZSÁLEMI HÉBER EGYETEM előkészítő munkálatai javában folynak és talán rövid idő múlva az érdeklődő nagyközönség kíváncsisága is ki lesz elégíthető. Különösen említésreméltó, hogy egyetemi könyvtáralapításának előmunkálatai már serényen folynak. Dr. Löwe Henrik, a berlini királyi könyvtár őre vezetése alatt bizottság - mely néhány hét múlva egyesületté fog átalakulni - buzgólkodik a jeruzsálemi egyetemi könyvtár érdekében. A bizottság felhívásban fordult a zsidó közönséghez, melyben egyelőre könyvek adományozását kéri és felhívja a zsidó írókat, hogy minden egyes új könyvükből egy becsületbeli kötelezpéldányt szolgáltatassanak be a jeruzsálemi egyetemi könyvtár részére a bizottsághoz. A felhívás már az első napokban eredménnyel járt és a világ minden részéről érkeztek kisebb nagyobb könyvadományok. A bizottság bármely nyelven megjelent, bármely könyvet szívesen fogad: Elsősorban a tudományos szakmunkák gyűjtése a fontos, de a szépirodalmi művek gyűjtését sem akarja elhanyagolni. A könyvtárra vonatkozó bármily ügyben tudakozódás egyelőre a következő címre küldendő: Königl. Bibliothekar dr. Heinrich Löwe, Berlin NW 52, Fleming-Strasse 12 (für die Hebräische Universitäts-Bibliothek, Jerusalem). Könyvek egyelőre szintén erre a címre küldendők.

A M. KIR. ÁLLAMVASÚTAK igazgatóságától azt az értesítést vettük, hogy a Temesvár-Orsova között a 741-742/15. Cfr. sz. vonatokkal közlekedő étkezőkocsi járatása f. évi július hó 14-től megszűnik.

ÉRTESÍTÉS!

A nagyérdemű hölgyközönség figyelmét felhívjuk a legújabb **TAVASZI és NYÁRI** újdonságok megtekintésére

Árvai és Salczer

női és gyermekfelöltő-árúházában
Budapest, VI., Király-utca 36. szám.

Telefon 84-03.

Kosztümök legújabb kivitelben . . . K 36-tól
Női felöltők, hosszú . . . K 24-től
Köpenyek, húzott faconokban . . . K 30-tól
Standardkabátok 80/90 cm hosszú . K 20-tól
Reform-ruhák japán szabásban . . K 24-től
Gyapjú delain pongyolák, divat-faconokban . . . K 18-tól
Mosó-pongyola divatfaconokban . . K 9-től
Legújabb **selyemblúzok** . . . K 12-től
Legújabb **aljak** . . . K 12-től

Vidéki megbízások pontosan eszközöltetnek. — Meg nem felelő darabokat kicserélünk. — Külön mértekosztály. — Kérje legújabb divattudósítót ingyen!

BOROS ÉS KOHN SÍRKŐRAKTÁRA

BUDAPEST, VI., KÁROLY-KÖRÚT 17., ORCZY-HÁZ

Egyszerű és diszes kivitelű, valamint nagyobb szabású SÍREMLÉKEK nagy választékban, jutányos áron. Vidéki megrendeléseket felelősséggel szállítunk. ✱

ALKALMI AJÁNDÉKOK műtárgyakban és régiségekben

STERNBERGNÉL

BUDAPEST, VI. KER., DOB-UTCA 24. SZÁM

LAENDLER GÉZA ÉKSZERÉSZ ÉS MŰÖTVÖS Budapest, VII., Dohány-u. 6.

Elvállal mindennemű javítást, új ékszer-munkát, átalakítást. ✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱
Állandó raktár régi ezüstneműekben és ékszerekben, valamint modern dolgokban.

CIMBALOM

szabadalmazott, acélszerkezettel, részletre is. Csodaerős, tiszta-grammofon (beszélőgép) 25 korona és hangú feljebb. Hozzá Fedák Sári, Király, Rózsa, Perczel, Boncsi, Caruso-tól legszebb lemezek 2 korona 50 fillér.

Hegedük, világhírű mesterek hű utánzatai. Arjegyzék kívánatra ingyen.

Fuvolák, tárogatók, citerák, harmonikák stb.
Húrok javítási műterem stb.

Mogyoróssy Gyula kir. szab. hangszergyár

Budapest, VIII., Rákóczi-út 71.

SZERKEZTŐI ÜZENETEK

ÁLSZEMÉRMES. A farizeusok már kétezer évvel ezelőtt meg akarták semmisíteni az Énekek Énekét, mert tele van izzó szerelmi lírával, a női testnek leplezetlen és részletes költői leírásával. A zsidóság gényusa ellentállt ennek a farizeus álszemérmeskedésnek és ennek köszönhetjük, hogy az egész világirodalomban a keleti költészet legszebb gyöngyének ismerik el az Énekek Énekét, amelyben nemcsak Herder és Goethe gyönyörködhetek, hanem olvashatja minden nyelven minden gyerek, aki szüleitől ajándékul kap egy bibliát. Mert olyan szülő, aki a bibliából kitépné az Énekek Énekének lapjait, azt hiszem, még nem volt a nap alatt. Amint hogy alig akad szülő, aki mikor kicsiny vagy serdülő gyermekét elvezeti a múzeumba vagy a képtárba, előbb letakartatná a teljes vagy fél alkotásokat ábrázoló képeket és szobrokat. Az úgynevezett „nudítás” akár irodalomban, akár képzőművészetben, ha igaz művészet szól belőle, sohasem „ront”, hanem ösztönöztet, tisztá látásra nevel. Már citáltuk egyszer: „Dem Reinen ist alles rein”.

ÉRDEKLŐDŐ. Hogy mi volt a „cél”, azt most már mindenki látja. Persze, hogy nem „köz cél”, hanem „üzleti cél”, amely úgy látszik némely helyen minden eszközt szentesít.

KIVÁNCSI. A kérdés intenciójából ítéli meg az ember, hogy kinek jár tárgyilagos felelet és kit kell egy mosolygó „mi köze hozzá”-val leinteni.

TOBBEKNEK. Köszönjük a meleghangú üdvözlő leveleket, de mi ilyeneket közzétenni nem szoktunk.

Megjelent:

Megjelent:

עבודת ישראל IZRÁEL ISTENTISZTELETE.

Imádságos könyv. A tanuló ifjúság és a nagyközönség számára fordította és magyarázatokkal ellátta: **DR. POLLÁK MIKSA, soproni főrabbi.**

Teljes imakönyv 576 oldalon. Világos elrendezés, könnyen kezelhetős, a héber szavakkal szemközt levő szövegrészt és mégis jó magyar fordítás. Minden ima megfelelő magyar címmel ellátva. A fontosabb imák fordítással együtt mindenütt ismételve vannak. Az énekes részek verses fordítással. Borchí Náfsi és a Perek a görög és latin klasszikusok mintájára elrendezve és lefordítva. Az imák forrásának pontos kimutatása és a szerzők megjelölése. Minden szertartásnak és összes ünnepeinknek tömör, rövid magyarázata. Az imarendek csoportosítva.

Különösen alkalmas a nép- és középiskolák számára mint hivatalos hittani tankönyv is.

Szép kiállításban, nagybetűs nyomással, egész vászonkötésben ára 1 K 80 fillér.

Bár-Micváh emléklappal és díszesebb kiállításban ára 2 K 40 fillér.

Luxuskötésben 6 koronától feljebb.

Kapható

**SINGER EDE könyvkiadónál
SZÉKESFEHÉRVÁROTT,**

aki rabbiknak, hitoktatóknak és tanfériaknak szívesen szolgál ingyen mutatványpéldánnyal és minden fölvilágosítással.

Özv. Büchler Dávidné Neuschloss Johanna, Strauss Emőlé, Neuschloss Katalin és férje Strauss Emő, özv. Heidberg Arminné Neuschloss Fanny, Mekler Károlyné Neuschloss Lujza és férje Mekler Károly, valamint özv. Neuschloss Emőlé Benvenisti Anica úgy a maguk, mint az összes rokonság nevében mélyen és szomorodott szívvel jelentik, hogy

özv. lovag

**Wechselmann Ignácné
Neuschloss Zsófia**

az Erzsébet-rend és a koronás arany érdemkereszt tulajdonosa

e hó 20-án éjjel, életének 76-ik évében jobblétre szenderült. Az elhunyt hült tetemeit e hó 22-én d. u. 4 órakor V. Váci-körút 72. sz. alatti lakásából a Kerepesi-út melletti izraelita temetőben lévő családi sírboltba örök nyugalomra kísértük. Budapest, 1914 július hó 21.

Áldás és béke poraira!

VÁGÚJHELYI IZRAELITA HITKÖZSÉG.

A vágújhelyi államilag segélyezett izr. főreáliskola fokozatos fejlesztés alatt.

*** VI. osztálya ***
szeptemberben nyílik meg.

Az ország egyetlen zsidó középiskolája. Gondos valláserkölcsi nevelés. Házi felügyelet. Bővebb héber tanulmányok céljaira Talmud Tóra-tanfolyamok a főrabbi felügyelete alatt. A Vágújhely egyik legszebb pontja. Egészséges fekvés. Minden-nemű felvilágosítást ad az igazgatóság.

Angol és francia női ruhák készülnek a legremekbebb kivitelben szolid árak mellett
Krick és Rosenzweig
női ruhadivattermében, Budapest, Váci-utca 13. sz. (bejárat a régi Posta-utca 15. sz.)

Hajszálakat hölgyek arcáról, karjáról végleg kiirtja felelősséggel MIRACLE törv. védett módszerével

Pollák Sarolta

hajlétápolító specialista, kozm. intézet
VI., Andrássy-út 38., I. em.
(Párizsi Áruházszal szemben).

Ártalmatlan, fájdalommentes kezelés. Rögtön hatás. Óvakodjunk veszélyes villanykezeléstől és utózatoktól. — Üldökre a szert utasítással díszkerten kívül Párizsi rendszerű arcápolás.

FOGAD EGÉSZ NAP. ***
TELEFONSZÁM 157-98.

Új KÖNYVEK

ROVATVEZETŐ:
DR. MOLNÁR ERNŐ

**SPINOZA TRACTATUSA A MÓDSZER-
RŐL.** (Tractatus de intellectus emendatione.) Írta:
dr. Frenkel Bernát, Budapest, 1914.

A nagy holland zsidó filozófus e posthumus műve az értelem fejlesztéséről szól és pedig az értelem fejlesztéséről abban az irányban, hogy miképpen lehetne az emberi gondolkodást a három anyagi ideáltól, a gazdagságtól, a tisztségektől és az érzéki élvezetektől elfordítani, melyeknek veszendő volta okoz minden földi boldogtalanságot és hogy miképpen lehetne a módszeresen kifejlesztett értelemmel az egyetlen igazi ideát megközelíteni, mely minden egyéb földi dolog ideájának forrása és melyről az etikában megállapítja, hogy ez az Isten, az egyetlen szubsztancia. Látjuk tehát, hogy a filozófus, akit az amsterdami hitközség kiközösít, a legvallásosabb, a legistenhívőbb lelkek egyike, aki hatalmas filozófiai rendszerének élére atyái mélyen és áhitattal átérzett istenét állította.

Frenkel Bernát értékes dolgozatában e traktátus feldolgozását tűzte ki feladatául. Bö kivonatban közli a traktátus tartalmát, hogy azután igaz értékére szállíthassa azokat az állításokat, melyek Spinozát egyszerű cartesiusnak teszik meg és gondolatainak önállóságát el akarják tőle vitatni. Meggyőző érvekkel bizonyítja, hogy e traktátus „az értelem fejlesztéséről” tulajdonképpen bevezetője az etikának, de legérdekesebb megállapítása, hogy e művecske gondolatainak kialakulására a zsidó szellem s főleg Maimuni gyakorolt befolyást. Hogy a zsidó középkori skolasztika Spinozára hatással volt, arról már Joël és újabban D. Neumark értekeztek.

Frenkel e munkája, a kicsiny magyar Spinoza-irodalom új terméke, mindenképp megérdemli az elismerést.

**DR. POLLÁK MIKSA: IMÁDSÁGOS
KÖNYV.** Singer Ede kiadása Székesfehérvár. Ára 1 K 80 fillér. A kitűnő imakönyvet legközelebb bővebben ismertetjük.

KOGUTOWICZ-LITKE: VILÁGATLASZ. Most jelent meg e teljesen magyar eredetű munka 10 füzete, melynek közép-amerikai térképe a mexikói harcteret is ábrázolja, épp úgy Dél-Amerika északi részeit. Ezenkívül Magyarország 1:1.500.000 méretű, gyönyörű metszésű térképe, mely leghívebb magyar szaktudósok ellenőrzése mellett készült, mutatja nekünk gyönyörű hegyrajzát, teljes vasúti hálózatát, megyei beosztását és majd 4000 helynévvel van ellátva. Az Afrika-térkép szintén teljesen eredeti magyar munka és 6 különféle térképen nagy gonddal összegyűjtött legújabb adatokat tartalmaz. Könnyen áttekinthető összeállításban mutatja be a legújabb expedíciók és tudományos kutatások eredményeit. Kiadja a Magyar Földrajzi Intézet r.-t. Budapest, Rudolf-tér 6., mely bármikor prospektust és mintalapokat szívesen küld.

FISCH BERTA

angol, francia és fűző-
különlegességek, női divatterme

**BUDAPEST, IV. KERÜLET,
ESKÜ-TÉR 6. SZÁM.**

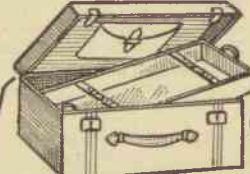
Felhívja a hölgyközönség
figyelmét hosszas kísérlete-
zéssel kipróbált saját talál-
mányú és rendszerű szaba-
dalmazott fűzőkülönleges-
ségeire, melyek a fűzőtech-
nika valóságos szenzációi.

Egyben ajánlja elismert
elsőrangú angol és francia
női ruhatermék, hol a rende-
lőközönség mérsékelt árak
mellett a leglelkülmere-
tesebb kiszolgálásban ré-
szesül.

Vidékimegrendelésnéle-
gendő úgy fűzőkhöz, mint
ruhákhoz egy mintaruha
vagy mérték beküldése.

Kívánatra mintákkal szí-
vesen szolgál.

ZÁLOGCÉDULÁKAT ékszerről és brilansokról leg-
magasabb árban vesz
OLLOP J. ÓRÁS- ÉS ÉKSZERÜZLET,
Múzeum-körút 33., a Múzeummal szemben.

CSAK
„MÚZEUMKÖRÚT”
szám alatt van
CSÁNGÓ HENRIK BÖRÖNDÖS
Cím. fontos, mert fióküzlet nincs

EGLEO
A LEGJOBB FOGPÉP

KOLLARIT.

BÖRLEMEZ KAUCSUK COMPO-
SITIOVAL BEVONT
SZAGTALAN FEDÉLLEMEZ

A jelenkor legjobb fedéllemeze!
VÉGTELENÜL TARTÓS!

Gyártja:
Kollár és Társa Budapest, V., Pozsonyi-út 2/c. sz.
Törzsgyár: Kohn és Fried.

KELETI-BUDAPEST

csász. és kir. szabad sérvkötők. orvossebési mű-
szer és betegápoláshoz szükséges eszközök gyára

Alapított 1878-ban.

Főraktár: IV. kerület, Koronaherceg-utca 17. sz.
Gyár: IV. kerület, Koronaherceg-utca 14. szám

Telefonszám: 13-76.

Orvosi sebészeti műszer, kötszer, testgyenesítő gépek,
műlábak, műkezek, cs. és kir. szabadalmazott sérvkötők,
betegápolási és kozmetikai eszközök, utazási cikkek, min-
denféle gummiárúk, légpárnák, melegítő thermophorok
raktára. Nagy képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

VISÓ MÁRKNE

HÖLGYFODRÁSZ, PARÓKAKÉSZÍTŐ ÉS
HAJKERESKEDŐ, BUDAPEST, IV., ANKER-
KÖZ 23. (ANKER-PALOTA). — FIÓKÜZLET:
KIRÁLY-UTCA 1. (ORCZY-FÉLE HÁZBAN).

Nagy raktár kész hajfonatok,
(copfok), parókák (transzformá-
ciók) és minden e szakmába vágó
munkákban.

Elvállal mindennemű hajmunkát (kihullott hajból is)
a legjutányosabb árak mellett. Vidéki megren-
delésnél egy zárt levélben egy kis hajminta be-
küldése elegendő.

EZRA fiúnevelő intézet

SZABADKA, IV., ZOMBORI-ÚT 28. SZÁM

Gondos, családias, egyéni, modern zsidó ne-
velés a rituálék szigorú betartásával. Héber
nyelvtanítás Berlitz-módszere szerint. Biblia
és talmud kurzusok. Német, francia, angol,
olasz nyelvből és zenéből intenzív tanítás.

Az intézetről Fürst Béla intézeti igazgató szí-
vesen szolgál felvilágosítással és
prospekttussal.

LOHR MÁRIA-KRONFUSZ

A főváros első és legrégibb csipketisztító-,
vegytisztító és kelmefestő gyári intézete.

Alapítva 1867.

Telefon: József 2-37.

GYÁR ÉS FŐÜZLET: Bpest, VIII., Baross-u. 85.
FIÓKOK: II., Fő-utca 27. — IV., Eszű-út 6.,
Kecskeméti-utca 14. — VI., Andrassy-út 16.,
Teréz-Körút 39. — V., Harmincad-utca 4. —
VIII., József-Körút 2.

SAJÁT MŰHELY
POLGÁRI ARAK

MESSINGER MANÓ SZABÓ

BUDAPEST, V.,
Nagykorona-u. 3

Állandó dús raktár
eredeti angol divat-
szövetekben

HUNGÁRIA

kötvények a legelőnyösebbek élet-, tűz-,
baleset-, szavatossági, betöréses lopás elleni, üveg-,
jég- és állatbiztosításoknál. — Felvilágosításokkal,
prospektusokkal és díjazánlattal szívesen szolgál a
HUNGÁRIA Általános Biztosító Részvénytársaság
igazgatósága: Budapest, VII., Károly-körút 3. sz.
és a társaság képviselőiségei az ország minden részében.

Telefon 153-98, 2-11, 2-12. Kartellen kívül!
Részvénytőke 6,000.000 korona.
Biztonsági alapok 21,000.000 korona.

A MAGYAR FÖLDRAJZI INTÉZET VILÁGATLASZA

Szerkesztik: Kogutovicz Károly dr. és Littke Aurél dr.

130 térképlapja 100 fő- és 220 melléktérképet tartalmaz, névjegyzéke pedig több mint 130,000 helynevet.

A mű 16 füzetben lesz teljes, melyek havonta jelennek meg s 8-8 térképet tartalmaznak.

Ez az **egyedüli magyar nagy kéziatlasz**, mely a művelt közönség minden ilyen atlaszszal szemben támasztható igényét kielégíti.

Ára: a 16 füzetnek illusztrált és értékes szöveggel kor. 50.—

Megrendelhető a díszes félbörökötű kiadás is (megjelen 1914 július hónapban), ára 60 korona.

Három koronás havi részletre is kapható.

Bővebb felvilágosítást, prospektust, mintalapokat stb. küldenek a könyvkereskedők vagy a kiadó

Magyar Földrajzi Intézet Részv.-Társ.

Budapest, V. kerület, Rudolf-tér. (Margit-híd, pesti hídfő.)

Schlesinger Jos.

Budapest, VII., Király-utca 1.

Mindenemű templomi aranyhímzések készítése, parochesz. Tóra-ruha, Almémor-takaró, Chuppa stb. Izléses, művészeti kiállítás. Jutányos árak. Rajzok, minták s részletes ajánlatok ingyen és bérmentve.

Nagy raktár az összes zsidó rituális tárgyakból, templomi és házi használatra. Szefer tóra, klékedes, tóradiszek, kina- és valódi ezüsből. Selyem talisz, imakönyvek stb.

Az összes zsidó irodalmi művek nagy raktára. A Magyar Zsidó Könyvtár (szerkeszti: dr. Patai József) kiadóhivatata. Zsidó ifjúsági és kultúr-egyesületi könyvtárak berendezése.

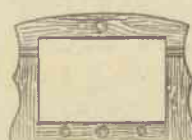

„THOMSON“

ELEKTROTECHNIKAI VÁLLALAT
BUDAPEST, VII., WESSELÉNYI-U. 6.
CÉGTULAJDONOS: GLÜCK ARNOLD.

Gyári raktára: Modern csillároknak, mindenemű izzótesteknek, motorok és szellőztetőknak, telefon és villamos jelzőkészülékeknek. Elvállal: Házak, üzlethelyiségek és magánlakások villamvilágítását, erőátviteli berendezését.

Terv és költségvetés díjmentes. — Telefon 135-78.

Telefon :
157-51.

FÜRST I.

BUDAPEST, VII.,
Károly-körút 9. sz.
Hadi-k-féle ház
(az udvarban).

Kép-, tükörkeret és díszbútorgyár.

Raktár mindenemű bel- és külföldi lécek-ből. Mindenemű keret-écek a legjutányosabb áron készíttetnek.

HALTENBERGER BÉLA

ruhafestő, vegytisztító és gőzmosógára

Alapítási év 1810.

KASSA.

Alapítási év 1810.

Az ország ezen régi elsőrangú gyárában **ruhák, függönyök stb.** a legszebb kivitelben **festetnek és tisztíttatnak.**

Gallér és kézelő tisztítás. Külön posta-osztály. — Tudakozódásoknál és meg-bizásoknál kéretik ezen lapra hivatkozni.

Nagyszebenben,
Ehrenkranz-féle hat. enged.

tan- és nevelő-intézetben

szerény díjazással felvétet-nek saját (nyílv. joggal fel-ruházott) népiskolánkat vagy helybeli magyar vagy német tannyelvi középiskolákat látogató növendékek.

PROSPEKTUST KÍVÁNATRA KÉSZ-SÉGGEL KÜLDÜNK.

JAKOBI G. LAJOS

ANGOL ÚRISZABÓ, BUDAPEST, PODMA-NICZKY-UTCA 6. :: TELEFON 153-94.

Uri ruhákat készít mértékután legfinomabb angol-és skót szövetekből. Állandóan nagy választék a legdivatosabb kelmékből. :: Szolid árak.

NEWYORKI GERMANIA ÉLETBIZTOSÍTÓ TÁRS.

BUDAPEST, VIII., JÓZSEF-KÖRÚT 9

Olcó díjak. Háborúkockázat díjmentes. Kötvények 1 év után megtámadhatatlanok. Osztalék évenként felvehető. A biztosítás második évétől kezdődőleg évenként csökkenő díjfizetés. Díjtáblázatot és felvilágosítást ad azonnal a Vezérképviselőség. HELYI KÉPVISELŐKET KERESÜNK.

